

Міністерство освіти України
Прикарпатський університет імені Василя Стефаника

**МАТЕРІАЛИ ЗВІТНО-НАУКОВОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
за 1998 рік**

Івано-Франківськ
“Глай”
1999

Міністерство освіти України
Прикарпатський університет імені Василя Стефаника

**МАТЕРІАЛИ ЗВІТНО-НАУКОВОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
за 1998 рік**

Івано-Франківськ
“Глай”
1999

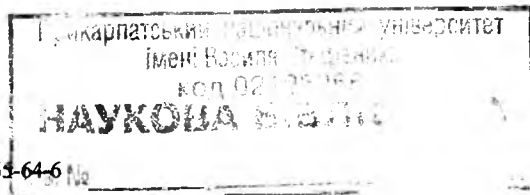
Матеріали студентської звітної-наукової конференції за 1998 рік.: Плай, 1999. – 192 с.

У збірнику тезово висвітлені результати студентських наукових досліджень з проблем математики, фізики, хімії, біології, економіки, історії, філософії, онтології, політології, релігієзнавства, культурології, філології, педагогіки, мистецтвознавства, природничих наук, фізичного виховання і спорту.

Дослідження виконані в наукових лабораторіях та на кафедрах університету впродовж 1998 року.

Рекомендовано до друку Вченою радою Прикарпатського університету імені Василя Стефаника.

Редакційна рада: *Остафійчук Б.К.* – голова, д-р фіз.-мат. наук, проф., *Басай В.Д.* – канд. юрид. наук, доц., *Билиця Я.Т.* – канд. філол. наук, доц., *Грицюк Б.Н.* – канд. пед. наук, проф., *Грецук В.В.* – д-р філол. наук, проф., *Кугутяк М.В.* – д-р істор. наук, д-р філос., проф., *Кульчицька О.О.* – канд. філол. наук, доц., *Лущ В.В.* – д-р юрид. наук, проф., *Орбан-Лембрик Л.Е.* – д-р психол. наук, проф., *Ступарик Б.М.* – член-кор. АПН України, д-р пед. наук, проф., *Таран І.М.* – канд. пед. наук, доц., *Ткачук І.Г.* – д-р екон. наук, проф., *Фіголь М.П.* – д-р мистецтв., проф., *Фреїк Д.М.* – д-р хім. наук, проф., *Шийчук О.В.* – д-р хім. наук, проф., *Шуляр О.М.* – канд. пед. наук, доц.

Адреса редакції:
76000, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника
© Видавництво "Плай", 1999. тел. 2-33-79, 96-4-81.

ЗАДАЧА З НЕЛОКАЛЬНИМИ УМОВАМИ ДЛЯ РІВНЯНЬ
З ЧАСТИННИМИ ПОХІДНИМИ ІЗ ЗМІННИМИ КОЕФІЦІЄНТАМИ

Олег Власій,
V курс, фізико-математичний
факультет

Розглянемо в області $D = \{(t, x) : 0 < t < T, 0 < x < l\}$ задачу

$$\ell[u] \equiv \prod_{j=1}^n \left(\frac{\partial}{\partial t} - a_j(t)L - b_j(t) \right) u(t, x) = f(t, x), \quad (1)$$

$$M_q[u] \equiv \frac{\partial^{q-1} u(t, x)}{\partial t^{q-1}} \Big|_{t=0} - \mu \frac{\partial^{q-1} u(t, x)}{\partial t^{q-1}} \Big|_{t=T} = \varphi_q(x), \quad q = 1, \dots, n, \quad (2)$$

$$L^s u|_{x=0} = L^s u|_{x=l} = 0, \quad s = 0, 1, \dots, n-1, \quad (3)$$

де $L \equiv -\frac{d}{dx} \left(p(x) \cdot \frac{d}{dx} \right) + q(x)$, $L^s u = L(L^{s-1}u)$, $L^0 u \equiv u$; $p(x) \in C^{2n-1}[0, l]$, $q(x) \in C^{2n-2}[0, l]$,

$p(x) \geq p_0 > 0$, $q(x) \geq 0$; $a_j(t), b_j(t) \in C^{j-1}[0, T]$, $j = 1, \dots, n$; $\mu \in C \setminus \{0\}$.

Розв'язок задачі (1) – (3) шукаємо у вигляді ряду

$$u(t, x) = \sum_{k=1}^{\infty} u_k(t) X_k(x), \quad (4)$$

де $\{X_k(x)\}_{k=1}^{\infty}$ – система власних функцій задачі Штурма – Ліувілля

$$LX(x) = \lambda X(x), \quad X(0) = X(l) = 0. \quad (5)$$

Позначимо $\Lambda = \{\lambda_k, k \in \mathbb{N}\}$ множину власних значень задачі (5). Для визначення кожного з коефіцієнтів Фур'є $u_k(t)$, $k \in \mathbb{N}$, функції $u(t, x)$ отримуємо таку крайову задачу з нелокальними умовами для звичайного диференціального рівняння:

$$\ell_k[u_k] \equiv \prod_{j=1}^n \left(\frac{d}{dt} - a_j(t)\lambda_k - b_j(t) \right) u_k(t) = f_k(t), \quad (6)$$

$$M_q[u_k] \equiv \frac{d^{q-1} u_k(t)}{dt^{q-1}} \Big|_{t=0} - \mu \frac{d^{q-1} u_k(t)}{dt^{q-1}} \Big|_{t=T} = \varphi_{qk}, \quad q = 1, \dots, n, \quad (7)$$

де $f_k(t)$, φ_{qk} – коефіцієнти Фур'є функцій $f(t, x)$ та $\varphi_q(x)$ відповідно.

Нехай на функції $a_j(t), b_j(t)$, $j = 1, \dots, n$ накладено такі додаткові умови:

$$a_j^{(v)}(0) = a_j^{(v)}(T), \quad b_j^{(v)}(0) = b_j^{(v)}(T), \quad j = 2, \dots, n, \quad v = 0, \dots, j-2. \quad (8)$$

Тоді характеристичний визначник задачі (6) – (7) матиме вигляд

$$\Delta(\lambda_k) = \prod_{j=1}^n \left(1 - \mu \exp(\lambda_k A_j(T) + B_j(T)) \right), \quad (9)$$

$$\text{де } A_j(t) = \int_0^t a_j(\tau) d\tau, \quad B_j(t) = \int_0^t b_j(\tau) d\tau.$$

Теорема 1. Нехай виконуються умови (8). Тоді для єдиності розв'язку задачі (1) – (3) в просторі $C^{(n, 2n)}(\bar{D})$ необхідно й досить, щоб виконувались умови $(\forall \lambda_k \in \Lambda) \quad 1 - \mu \exp(\lambda_k A_j(T) + B_j(T)) \neq 0, \quad j = 1, \dots, n. \quad (10)$

Наслідок. При виконанні умов (8) для єдиності розв'язку задачі (1) – (3) в просторі $C^{(n, 2n)}(\bar{D})$ необхідно й досить, щоб для кожного власного значення $\lambda_k \in \Lambda$ виконувалася хоча б одна з умов

$$\ln |\mu| + \operatorname{Re}(\lambda_k A_j(T) + B_j(T)) \neq 0, \quad j = 1, \dots, n, \quad (11)$$

$$\arg \mu + \operatorname{Im}(\lambda_k A_j(T) + B_j(T)) \neq 2\pi m, \quad m \in \mathbf{Z}, \quad j = 1, \dots, n. \quad (12)$$

1. Горбачук В. И., Горбачук М. Л. Граничные задачи для дифференциально-операторных уравнений. – Киев: Наук. Думка, 1984. – 284 с.
2. Ильин В. А., Шишмарев И. А. Равномерные в замкнутой области оценки для собственных функций эллиптического оператора и их производных // Изв. АН СССР. Сер. Мат. – 1960. – Т. 24. – С. 883 – 896.
3. Михайлов В. П. Дифференциальные уравнения в частных производных. – М.: Наука, 1983. – 424 с.
4. Пташник Б. И. Некорректные граничные задачи для дифференциальных уравнений с частными производными. – Киев: Наук. Думка, 1984, – 264 с.

Для неоднорідного квазидиференціального рівняння другого порядку:

$$I_2[y] = f'(x), \quad (1)$$

де $f(x)$ – функція локально обмеженої на I варіації,

справедлива така рекурентна формула:

$$\begin{aligned} \frac{1}{K_{n+1,n}} y_{n+1} + \left(S_n - \frac{K_{n+1,n}^{(1)}}{K_{n+1,n}} - \frac{K_{n,n-1}^{(1)}}{K_{n,n-1}} \right) y_n + \left(\frac{K_{n,n-1}^{(1)} K_{n,n-1}^{(1)}}{K_{n,n-1}} - K_{n,n-1}^{(1)[1]} \right) y_{n-1} = \\ = \frac{1}{K_{n+1,n}} I_{n,n+1} + \left(S_n - \frac{K_{n,n-1}^{(1)}}{K_{n,n-1}} \right) I_{n-1,n} + I_{n-1,n}^{(1)}. \end{aligned} \quad (2)$$

де $K_{i,j}$ – функція Коші для рівняння (1), обчислена в точці (x_i, x_j) ;

$K_{i,j}^{(1)}$ – квазіпохідна функції Коші в сенсі вихідного рівняння, обчислена

в точці (x_i, x_j) ;

$K_{i,j}^{(1)}$ – квазіпохідна функції Коші в сенсі спряженого рівняння,

обчислена в точці (x_i, x_j) ;

$K_{i,j}^{[\rho](q)}$ – змішана квазіпохідна функції Коші, обчислена в точці (x_i, x_j) ;

$$I_{n-1,n} = \int_{x_{n-1}}^{x_n} K_{n,\alpha} df(\alpha); \quad I_{n-1}^{(1)} = \int_{x_{n-1}}^{x_n} K_{n,\alpha}^{(1)} df(\alpha)$$

Якщо вихідне квазидиференціальне рівняння однорідне, то дана формула буде мати вигляд:

$$\frac{1}{K_{n+1,n}} y_{n+1} + \left(S_n - \frac{K_{n+1,n}^{(1)}}{K_{n+1,n}} - \frac{K_{n,n-1}^{(1)}}{K_{n,n-1}} \right) y_n + \left(\frac{K_{n,n-1}^{(1)} K_{n,n-1}^{(1)}}{K_{n,n-1}} - K_{n,n-1}^{(1)[1]} \right) y_{n-1} = 0 \quad (3)$$

Зауважимо, що формула (2) для рівняння (1) є не наближеною, а точною (еквівалентною), тобто довільний частковий розв'язок рівняння (1) в даній точці співпадає з одержаним за формулою (1) і навпаки. Також слід

підкреслити, що цей результат одержаний у загальному дискретно-неперервному випадку.

Еквівалентна рекурентна формула (2), (3) може бути застосовна в якості наближеного методу розв'язання диференціальних рівнянь (а також пов'язаних з ними крайових задач і задач на власні значення) із змінними коефіцієнтами шляхом деякої їх апроксимації.

При розв'язанні наступної задачі:

$$y'' + p(1 + \sin x)y = 0 \quad (4)$$

$$y(0) = y(\pi) = 0, \quad (5)$$

рівняння (4) апроксимується таким рівнянням:

$$y_n'' + p \sum_{k=1}^n M_k \delta(x - x_k) y_n = 0. \quad (6)$$

До рівняння (6) застосовується рекурентна формула (3) і власні значення p шукаються як корені функції $y_n(p)$. У наступній таблиці наведені дані, одержані іншими методами при розв'язанні задачі (4), (5):

Таблиця 1 Власні значення задачі (3.3.1), (3.3.2)

	МПЗ (оцінка знизу)	МФ (оцінка знизу)	МР (оцінка зверху)	А
p_1	0,54031883	0,54031789	0,54031885	0,540318877
p_2	–	–	–	2,37174805
p_3	5,4486360	5,4477473	5,4486362	5,4486358
p_4	–	–	–	9,762195318
p_5	15,312608	15,292913	15,312608	15,31260518

де МПЗ – метод проміжних задач (метод Вайнштейна);

МФ – метод Фікера;

МР – метод Рітца;

А – авторський результат.

1. Коллатц Л. Задачи на собственные значения с техническими приложениями: Пер. с нем. – М.: Наука, 1968. – 503 с.
2. Михлин С.Г. Вариационные методы в математической физике. – М.: Наука, 1957. – 512 с.
3. Тацій Р.М. Дискретно-неперервні крайові задачі для диференціальних рівнянь з мірами. Автореферат на здобуття вченого ступеня доктора фіз.-мат. наук. – Львів, 1994.

КРИСТАЛОХІМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМОДИНАМІЧНОГО n-p-ПЕРЕХОДУ В КРИСТАЛАХ PbSe ПРИ ДВОТЕМПЕРАТУРНОМУ ВІДПАЛІ

Степан Королюк,
Ярослава Дроняк,
II курс, фізико-
математичний факультет

Селенід свинцю є перспективним матеріалом для оптоелектроніки інфрачервоного діапазону. Ступінь його практичного використання в мікроелектроніці в значній мірі визначається можливостями отримання кристалів з наперед заданими характеристиками. Тому актуальним є кристалохімічний опис двотемпературного відпалу кристалів PbSe, що дозволяє знайти аналітичну залежність концентрації дефектів та носіїв заряду від технологічних факторів.

Рівноважний стан власних атомних дефектів кристалів PbSe при їх двотемпературному відпалі у парі селену чи свинцю можна описати системою кристалохімічних рівнянь

$$Pb_{Pb} = Pb_i + V_{Pb} \quad K_F = [Pb_i][V_{Pb}] \quad (1)$$

$$\frac{1}{2} Se_2^V = Se_{Sc} + V_{Pb} \quad K_{Se_2, V} = [V_{Pb}] p P_{Se_2}^{-1/2} \quad (2)$$

$$Pb_i = Pb_i^+ + e^- \quad K_a = [Pb_i^+] n [Pb_i]^{-1} \quad (3)$$

$$V_{Pb} = V_{Pb}^- + h^+ \quad K_b = [V_{Pb}^-] p [V_{Pb}]^{-1} \quad (4)$$

$$0 = e^- + h^+ \quad K_i = np \quad (5)$$

$$n + [V_{Pb}^-] = p + [Pb_i^+] \quad (6)$$

Сумісний розв'язок системи рівнянь I-VI дає можливість визначити концентрацію вакансій $[V_{Pb}^-]$, міжвузлових атомів свинцю $[Pb_i^+]$, а також концентрацію носіїв заряду через константи рівноваги та парціальний тиск халькогену P_{Se_2} . Вираз для концентрації носіїв заряду буде мати вигляд:

$$n^2(T, P_{Se_2}) = [K_i + K_a K_F K_{Se_2, V}^{-1} P_{Se_2}^{-1/2}] [1 + K_b K_{Se_2, V} P_{Se_2}^{1/2} \cdot K_i^{-1}]^{-1} \quad (7)$$

Температуру T^* термодинамічного n-p-переходу легко знайти з умови, що

$n=p$:

$$T^* = (2 \cdot \Delta H_{Se_2} - \Delta H_F) / (k \cdot \ln((K_{Se_2}^0)^2 \cdot P_{Se_2} / K_F^0)). \quad (8)$$

Одержані аналітичні вирази добре описують експериментальні залежності концентрації носіїв заряду та температури термодинамічного п-р-переходу при відпалі кристалів PbSe в парі халькогену від технологічних факторів: температура відпалу і парціального тиску пари халькогену.

Побудовані на основі проведених розрахунків просторові п-Р-Т-фазові діаграми та їх п-Р і Р-Т проєкції дають можливість встановити умови формування матеріалу п- і р-типу провідності із заданою концентрацією носіїв струму.

КРИСТАЛОХІМІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВЛАСНИХ АТОМНИХ ДЕФЕКТІВ У СПОЛУКАХ $A^{IV}B^{VI}$

*Любомир Павлюк,
магістрант спец. "Фізика",
фізико-математичний
факультет*

Халькогеніди свинцю і олова є перспективними матеріалами для мікроелектронних пристроїв, що працюють в інфрачервоному діапазоні довжин хвиль. Властивості сполук $A^{IV}B^{VI}$, які визначають область їх функціонування, завдячують дефектному стану, що пов'язано з відхиленням від стехіометрії. Тому актуальним є кристалохімічне моделювання власних атомних дефектів у сполуках $A^{IV}B^{VI}$, що дозволяє знайти аналітичну залежність концентрації дефектів та носіїв заряду від технологічних факторів.

Рівноважний стан власних атомних дефектів кристалів PbNa при їх двотемпературному відпалі можна описати системою кристалохімічних рівнянь:

Рівняння	Константа рівноваги	
$Pb_{Pb} = Pb_i^0 + V_{Pb}^0$	$K_F = [V_{Pb}^0] \cdot [Pb_i^0]$	(1)

$Pb_i^0 = Pb_i^+ + e^-$	$K_a = [Pb_i^+] \cdot n / [Pb_i^0]$	(2)
-------------------------	-------------------------------------	-----

$V_{Pb}^0 = V_{Pb}^- + h^+$	$K_b = [V_{Pb}^-] \cdot p / [V_{Pb}^0]$	(3)
-----------------------------	---	-----

$$"0" = e^- + h^+ \quad K_i(T) = n \cdot p \quad (4)$$

$$\frac{1}{2} Na_2^V = V_{Pb}^0 + Na_{Na}^0 \quad K_{Na_2, V} = [V_{Pb}^0] \cdot P_{Na_2}^{-1/2} \quad (5)$$

$$[V_{Pb}^-] + n = [Pb_i^+] + p \quad (6)$$

Сумісний розв'язок системи рівнянь I-VI дає можливість визначити концентрацію вакансій $[V_{Pb}^-]$, міжвузлових атомів свинцю $[Pb_i^+]$, а також концентрацію носіїв заряду через константи рівноваги та парціальний тиск халькогену P_{Na_2} . Вираз для концентрації носіїв заряду буде мати вигляд:

$$n^2 = (K_i + K_a \cdot K_F \cdot K_{Na_2, V}^{-1} \cdot P_{Na_2}^{-1/2}) \cdot (1 + K_b \cdot K_{Na_2, V} \cdot P_{Na_2}^{1/2} \cdot K_i^{-1})^{-1} \quad (7)$$

Температуру T^* термодинамічного п-р-переходу легко знайти з умови, що $n=p$:

$$T_{(n=p)} = (2 \cdot \Delta H_{Na_2, V} - \Delta H_F + \Delta H_b - \Delta H_a) \cdot \left[k \cdot \ln \left(P_{Na_2} \cdot K_b^0 \cdot (K_{Na_2, V}^0)^2 \cdot (K_F^0 \cdot K_a^0)^{-1} \right) \right]^{-1} \quad (8)$$

Одержані аналітичні вирази добре описують експериментальні залежності концентрації носіїв заряду та температури термодинамічного п-р-переходу при відпалі кристалів PbTe, PbSe, PbS в парі халькогену від технологічних факторів: температура відпалу і парціального тиску пари халькогену.

Побудовані на основі проведених розрахунків просторові п-Р-Т-фазові діаграми та їх п-Р і Р-Т проєкції дають можливість встановити умови формування матеріалу п- і р-типу провідності із заданою концентрацією носіїв струму.

КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯВИЩ У КУРСІ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

*Юрій Чижов,
V курс, фізико-
математичний факультет*

Розглядається застосування сучасної мови програмування Java в демонстрації і моделюванні фізичних явищ.

Дана робота має принципово важливе значення для дальшого розвитку освіти і науки в Україні, оскільки дає можливість інтеграції вітчизняної та світової науки через Internet. Адже весь світ використовує для своєї роботи об'єднану міжрегіональну інформаційну мережу. Тут можна знайти практично все: останні наукові досягнення, останні світові новини, розклад руху транспорту, інтерактивні бібліотеки, відеофільми, музику, прогноз погоди і багато іншого. Internet дозволяє спілкуватися з людьми всього світу.

Широкого впровадження набуває використання Internet в освіті. Ми поставили перед собою завдання – розглянути можливості впровадження сучасних телекомунікаційних технологій в освіту, науку. Майбутня освітня, наукова діяльність, на нашу думку, буде орієнтуватися саме на велику світову мережу Internet. Зокрема, і в Україні набуває все більшого значення дистанційна освіта, яке неможливо реалізувати без використання Internet.

Для прикладу представлено World Wide Web - сторінку фізико-математичного факультету Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, показано ряд фізичних Java-апплетів, котрі розміщені на Web сторінці факультету (Java-апплет – програма, написана на мові програмування Java). Крім того, подані моделі деяких фізичних дослідів:

1. Закон Ньютона.
2. Імпульс. Закон збереження імпульсу.
3. Момент сили. Плече сили.
4. Ефект Доплера.
5. Маятник математичний.
6. Маятник пружинний.
7. Принцип суперпозиції хвиль.
8. Гармоніки в трубі, (зонді) постійних повздовжніх хвиль.
9. Закон Ома.
10. Проходження змінного струму через конденсатор, резистор, індуктивність.
11. Провідник внесений в магнітне поле, сила Лоренца.

12. Електродвигун.

Результати дослідження сприяють розвитку сучасної прогресивної освіти. Вони дають можливість постановки фізичних дослідів з допомогою комп'ютера, зокрема, моделей, розроблених на мові програмування Java, для Internet. Перш за все це новий підхід до освіти, адже використання Java-програм дозволяє встановити програму-модель на одному із комп'ютерів – сервері. В цьому випадку всі комп'ютери, під'єднані до мережі, мають можливість користуватися даною програмою, причому як в межах одного університету (використовувати під час навчання студентів), так і в по всьому світу (необхідність під'єднання до Internet). Що є необхідною умовою для розвитку дистанційного навчання.

1. Аарон И. Волш Основы программирования на Java для World Wide Web. – К.: Диалектика, 1996.
2. Душенко В.П., Кучерук І.М. Курс фізики. ч.1. – К.: Вища школа, 1989.
3. Томас Майкл, Пратик Пател, Алан Хадсон, Дональд Болл Секреты программирования для Internet на Java.– Санкт Петербург: Питер пресс, 1997.
4. Сивухин Д.В. Общий курс физики.– М.: Наука, 1989.
5. Пол Дж. Перри. Секреты World Wide Web.– К.: Диалектика, 1996.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНИХ ЗДБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ

*Оксана Палюга,
V курс, фізико-
математичний факультет*

Аналізуючи сучасний стан викладання математики в школі і рівень математичних знань та умінь учнів ми зробили висновок, що основна увага (особливо в гуманітарних класах) приділяється механічному запам'ятовуванню навчального матеріалу та розв'язуванню задач за зразком. Така ситуація викликана рядом причин, серед яких можна виділити скорочення годин на викладання математики; зменшення часу на гурткову та факультативну роботу; збільшення уваги до предметів гуманітарного циклу в порівнянні з предметами природничо-математичного циклу та ін. Зміщення акцентів при навчанні математиці в сторону механічного відтворення навчального матеріалу

приводить до зниження якості знань, вмінь та навичок школярів, уповільнює розвиток інтелектуальних здібностей дитини в загальному.

З метою визначення рівня математичних здібностей школярів групою студентів V курсу спеціальності "Математика" О.Стельмах, О.Машталір, І.Римчук, О.Палюга були підібрані методики діагностики уваги, пам'яті і образного мислення з врахуванням індивідуальних та вікових особливостей дітей. Результати експериментального дослідження, яке проводилось у старших класах школи-ліцею № 23, показали: чим менша дитина, тим більше вона фантазує, а з віком уява притуплюється, стає "непотрібною"; пам'ять краще розвинена в учнів математичних класів, з віком вона стає більш систематизованою; спостерігаються значні розбіжності в просторовому мисленні учнів математичних і гуманітарних класів; здатність до переключення уваги визначається на досить низькому рівні, тоді як мимовільна увага знаходиться на високому рівні. Зміст і структура образного мислення учнів залежать від змісту і конкретних умов діяльності учнів.

Альтернативою традиційній методиці викладання математики на нашу думку є методика розвивального навчання, оскільки навчальний процес в цьому випадку будується за схемою: *навчальна програма = інформація + розвиток*. Основним завданням вчителя стає в такому випадку створення умов, за яких учень під керівництвом педагога отримує нову актуальну інформацію, самостійно набуває вмінь робити це систематично, щоденно, що стає методологічною основою життєдіяльності людини. Дитина повинна вміти самостійно спостерігати, порівнювати, узагальнювати, пояснювати, аналізувати і систематизувати. Потрібно заздалегідь створити для учнів таке середовище і таку систему взаємин, які б стимулювали творчу діяльність дитини. Важливою умовою розвитку є можливість свободи вибору учнем способу виконання завдання. Діяльність дитини – гра, в іграх особливо активно розвиваються її інтелектуальні можливості. Саме тому на уроках крім традиційних повинні виникати і різноманітні специфічні ситуації задачі (ігрові, проблемні, пошукові), розв'язуватись нестандартні задачі. Перехід до модульного навчання дозволить

вчителям виділити додатковий час на створення на уроці проблемних ситуацій, розв'язування логічних, нестандартних задач та завдань практичного спрямування.

1. Гільбух Ю. З. Темперамент і пізнавальні здібності школяра: (Діагностика, педагогіка). – К., 1992.
2. Нікітін Б. П. Сходинки творчості або розвиваючі ігри. – К., 1991.
3. Паламарчук В. Ф. Школа учити мислити. – М., 1987.
4. Психолого-педагогічні та методичні проблеми розвивального навчання. Зб. статей /за ред. Б. Скоморовського. – Івано-Франківськ, 1998.

ЗАЛЕЖНІСТЬ МАГНІТНИХ ВТРАТ У МАГНІЙ-ЦИНКОВИХ ФЕРИТАХ В РАДІОЧАСТОТНОМУ ДІАПАЗОНІ ХВИЛЬ

Богдан Дутчак,
IV курс, фізико-
математичний факультет

При перемагнічуванні в змінних магнітних полях незначної амплітуди в магнітних матеріалах виникають втрати енергії головним чином за рахунок явища післядії. Внаслідок цього між напруженістю магнітного поля H , яке діє на магнетик, і магнітною індукцією B виникає зсув фаз (δ):

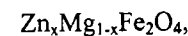
$$\begin{cases} H = H_0 \sin 2\pi ft; \\ B = B_0 \sin(2\pi ft - \delta), \end{cases}$$

де f частота поля; H_0 і B_0 – амплітудні значення напруженості та індукції, відповідно. Звичайно втрати на перемагнічування в слабких полях високих радіочастот представляють у вигляді $\tan \delta$.

До цього часу в радіоапаратурі використовувались нікель-цинкові ферити таких марок, як 600 НН, 30 ВЧ2 та ін. Однак має практичний сенс дослідити можливість використання тут магній-цинкових феритів, які не мають у своєму складі дефіцитний нікель і можуть бути вироблені з вітчизняної сировини.

Близькі до них матеріали магній-марганець-цинкової системи вже використовують в системах телебачення [1]. Але результатів дослідження властивостей феритів основної системи (без добавок марганцю) ще не опубліковано.

Нами були досліджені феритові зразки хімічного складу:

де x змінювалось в діапазоні 0,3...0,50. Полікристалічні зразки в формі кілець були отримані за керамічною технологією. Спінання здійснювали при температурі 1280 °С на повітрі на протязі 4 годин. Величину втрат визначали резонансним методом в полі $H_0 = 0,8$ А/м на частоті $f = 100$ кГц.

Результати вимірювань деяких зразків представлено у таблиці. Там же подано значення магнітної проникності $\mu = dB/dH$.

Таблиця

x	$\text{tg } \delta$	μ
0,3	0,014	180
0,4	0,018	400
0,44	0,022	600
0,50	0,030	950

Отримані дані $\text{tg } \delta$ і μ близькі до параметрів більш вивчених нікель-цинкових феритів промислових марок 600 НН і 1000 НН [2].

Обговорення результатів

Особливість магній-цинкових феритів полягає у тому, що вони отримують тільки один магнітний іон – залізо. Він розподіляється у кристалічній решітці по тетраедричних (А) і октаедричних (В) порожнинах.

Згідно теорії Нееля магнітні моменти іонів в різних порожнинах направлені протилежно [3]. За рахунок того, що розподіл іонів заліза по підгратках нерівномірний, речовина має результуючий магнітний момент відмінний від нуля. Згідно тієї ж теорії в подібних системах превалює А-В обмінна взаємодія.

При збільшенні концентрації немагнітних іонів цинку, які розташовуються тільки по А-порожнинах, магнітна взаємодія А-В послаблюється, що і приводить в кінцевому рахунку до збільшення втрат енергії. Водночас зменшується величина молекулярного поля, яке діє всередині магнетика і тому "чутливість" до зміни зовнішнього поля збільшується і, як наслідок, зростає магнітна проникність.

Ці міркування повністю підтримуються експериментальними даними, наведеними у таблиці.

1. Sugimoto M. The Past, Present, and Future of Ferrites /J. Am. Ceram.Soc., 1999. – V.82, №2. – S.269-280.

2. Магнитомягкие фериты для радиоэлектронной аппаратуры: Справочник /Под ред. Оборонко А.Е. – М.: Радио и связь, 1983. – 200 с.
3. Технология производства материалов магнитоэлектроники / Под ред. Л.М.Летюка. – М.: Металлургия, 1994. – 416 с.

ВЛАСТИВОСТІ СИСТЕМИ Ti-Al, ОТРИМАНОЇ МЕТОДОМ СПІКАННЯ ПОРОШКІВ У ВАКУУМІ

Василь Гаврилів,
V курс, фізико-математичний факультет

Титан і алюміній утворюють інтерметаліди різного стехіометричного складу, які підвищують їх зносо- і корозійну стійкість, але надмірна їх кількість у сплаві робить його надто крихким. Однак, висока твердість інтерметалідів та їх корозійна стійкість в агресивних хімічних середовищах спонукають до розробки нових матеріалів на їх основі, що є перспективним з огляду на доступність сировинної бази [1].

Для дослідження було виготовлено зразки системи Ti-Al циліндричної форми складу Ti 95 % (по масі), Al 5 %. Зразки готували методом пресування суміші порошку титану ПЖІМ-3 розміром частинок менше 150 мкм і алюмінієвої пудри ПАП-2. Спінання проводили у вакуумі $1 \cdot 10^{-3}$ Па при ізотермічній витримці 510 °С протягом 0,5; 1; 1,5 год, а також в режимі термоцикування в інтервалі температур 850-950 °С.

Фазовий склад зразків встановлювався за допомогою рентгено-структурного та металографічного аналізів.

Якісний аналіз рентгенограм, отриманих від зразків, спечених ізотермічно у вакуумі при 510 °С показав наявність ліній, які відповідають твердому розчину алюмінію у α -Ti, фази алюмінію, інтерметаліду $TiAl_3$ та незначної кількості Al_2O_3 . Із ростом тривалості спікання спостерігається пропорційно ріст інтерметаліду $TiAl_3$, та значне зменшення фази алюмінію.

З метою оцінки динаміки протікання процесу спікання в роботі проведений аналіз зміни фазового складу системи Ti-Al, отриманої при ізотермічному відпалі у вакуумі від часу спікання (рис. 1,а). Для порівняння на

рис. 1,б наведена аналогічна залежність для системи Ti-Al, отриманої в середовищі аргону.

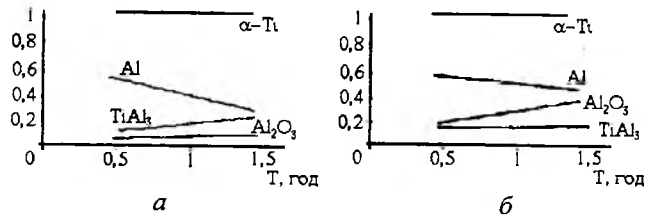

Рис. 1. Залежність кількості утвореної фази від часу спікання (510 °C) а) у вакуумі; б) в середовищі аргону

Порівнюючи отримані залежності для кожної із наявних фаз в системі Ti-Al можна зробити висновок, що процес утворення інтерметалідної фази, яка відіграє роль зміцнюючої, протікає активніше у вакуумі. Поряд з цим спостерігається зменшення фази алюмінію з ростом часу спікання. Очевидно, лімітуючу роль утворення фази Ti-Al у випадку спікання системи в інертному газі відіграє утворення оксидного шару на поверхні зерен алюмінію. При спіканні у вакуумі ріст фази Al₂O₃ практично не спостерігається. Таким чином, ізотермічне спікання системи Ti-Al в середовищі вакууму сприяє більш активному утворенню інтерметаліду, ніж спікання при цих же температурних умовах в інертному середовищі.

Спікання системи Ti-Al при наявності рідкої фази термоцикуванням області поліморфного перетворення титану у вакуумі приводить до повного зникнення фази алюмінію, утворення інтерметаліду TiAl₃ та твердого розчину алюмінію в титані, що впливає із результатів рентгенофазового аналізу.

Аналіз результатів вимірювання мікротвердості зразків, отриманих ізотермічним спіканням, показує на значне зростання мікротвердості окремих зерен титану (від 150 до 520 Н/мм²), що можна пояснити утворенням на поверхні зерен інтерметалідної фази. У випадку спікання системи Ti-Al, методом термоцикування в області температури поліморфного перетворення титану спостерігається різке підвищення величини мікротвердості. Причому можна розрізнити дві групи зерен, мікротвердість яких становить відповідно

900 Н/мм² та 2000 Н/мм². Отримані величини значно перевищують табличні для фаз, які виявлені в цьому зразку методом рентгенофазового аналізу.

Такий ріст мікротвердості можна пояснити наступним чином. В процесі термоцикування різко зростає концентрація шляхів прискореної дифузії алюмінію в місцях розміщення дислокацій, які пов'язані у відповідні сітки [2]. Дифундуючи в об'єм зерен титану, алюміній досягає такої концентрації, що зародження інтерметаліду відбувається в середині зерна. В результаті росту об'єму кристалітів інтерметаліду виникають значні напруги, які приводять до виникнення дислокацій невідповідності, що і обумовлює різке зростання мікротвердості.

1. Русин Н.М., Савицький А.П. Рідкофазное реакционное спекание порошковых смесей в системе алюминий-железо. Порошковая металлургия, №1, 1993. – С.28-33.
2. Эпик А.П., Мельник П.И., Шлюко В.Я. Роль термоэффектов в спекании порошковых смесей металлов. Тезисы докладов научно-технического семинара «Применение порошковой металлургии для изготовления деталей и инструментов», Ереван, 1986. – С.23-24.

ВИЗНАЧЕННЯ ОБМІННОГО ІНТЕГРАЛУ У МАГНІЄВОМУ ФЕРИТІ

Роман Ільницький,
V курс фізико-
математичний факультет

В феритах обмінна взаємодія здійснюється непрямым шляхом, коли у якості зв'язуючих виступають орбіталі сусідніх атомів. Теорію такого надобміну запропонували Крамерс і Андерсен [1].

Енергія зв'язку між магнітними моментами некомпенсованих спінів описується гамільтоніаном Френкеля-Гейзенберга:

$$H_{обм} = -\sum I_0 \vec{S}_i \vec{S}_j, \text{ при } i \neq j \quad (1)$$

Таким чином характеристикою обмінної взаємодії є коефіцієнт I₀ в (1), який має назву – обмінний інтеграл. В загальному він має своє значення для кожної пари i-го і j-го спінів – S_i і S_j, відповідно.

В процесі розвитку теорії магнітних явищ висловилося, що обмінний інтеграл має фундаментальне значення при спробі пояснити магнітні властивості

речовин. З практичної точки зору визначення обмінного інтегралу, також важливе тому, що ним зумовлені технічні електромагнітні параметри виробів.

До теперішнього часу вже визначені обмінні інтеграли більшості елементарних феритів. Винятком є Mg-ферит, що, очевидно викликано нестійкістю розміщення катіонів в його кристалічній ґратці. Дана сполука, як відомо, має кубічну ґратку типу шпінелі з двома нееквівалентними позиціями катіонів з тетраедричною (А) і октаедричною (В) конфігурацією лігандів – кисневих атомів навколо них. В Mg-фериті присутній тільки один тип магнітного іона – залізо, тому слід очікувати, що конфігурація молекулярного поля А- і В-катіонів однакова. Це дозволяє використовувати двопідґраткову модель Нееля так, як зроблено при розрахунках обмінних інтегралів в другому елементарному Li-фериті. Можлива трудність при проведенні аналогічних розрахунків для Mg-ферита очікувалась в невизначеності значень спіна іонів заліза. Вважалося, що в цій сполуці значна концентрація іонів заліза Fe^{2+} зі спіном 4/2, хоча основу і складають іони Fe^{3+} , які мають спін 5/2.

До теперішнього часу одержані результати рентгеноспектральних досліджень валентного стану заліза в Mg-фериті, проведених в нашому університеті. Показано, що кількість іонів Fe^{2+} у вказаній сполуці неістотна.

В результаті виникли передумови для розрахунку обмінного інтегралу в Mg-фериті.

Намагніченість двохпідґраткового ферита відповідно моделі Нееля:

$$I = I_B - I_A \quad (2)$$

Молекулярні поля для кожної підґратки:

$$\left. \begin{aligned} H_A &= v_{AA} I_A - v_{AB} I_B \\ H_B &= -v_{BA} I_A - v_{BB} I_B \end{aligned} \right\} \quad (3)$$

Коефіцієнт молекулярного поля в (3) в загальному вигляді:

$$v_{ij} = \frac{z_j 2I_j}{N_j g_i g_j M_B^2} \quad (4)$$

враховує тільки найближче оточення і-го катіона j-ми сусідами. В цьому полягає основне припущення методу: магнітне поле, корельоване найближчими магнітними моментами, транслюється на весь об'єм магнетика.

Розв'язок системи отриманих рівнянь для знаходження невідомих обмінних інтегралів J_{ij} можливий, наприклад, при наявності експериментальної залежності $I = f(T)$ намагніченості фериту від температури і відомому катіонному розподілі, тобто визначеному ступеню оберненості шпінелі λ . Експериментальні значення відносної намагніченості магнієвого фериту, повільно охолодженого на повітрі при температурі 1100 °С. В таких умовах ступінь оберненості становить $\lambda = 0,85$ [2, 3].

Комп'ютерні методи чисельного розв'язку системи рівнянь базувалися на основі ітерацій Ньютоні і послідовних наближень. Обчислена крива залежності відносної намагніченості добре описує експеримент. Отримані наступні значення обмінних інтегралів:

J_{AB}, K	J_{AA}, K	J_{BB}, K	$T_{cf}, ^\circ C$
-19	-12	-6	440

Розрахункові дані близькі до значень інтегралів у літєвому фериті [4],

який характеризується повною оберненістю шпінелі ($\lambda=1$). Найбільшим за величиною є параметр J_{AB} , що цілком закономірно, оскільки магнієвий ферит є сильним некомпенсованим антиферомагнетиком.

Висока ступінь оберненості приводить до того, що сила обмінної взаємодії між тетраедричними катіонами і ступінь перекивання хвильових функцій зростає, на що і вказує високе за абсолютною величиною значення параметра J_{AA} . Його від'ємне значення свідчить про антиферомагнітну взаємодію між однапрямленими моментами тетраедричних атомів через октаедричний катіон, що володіє протилежно напрямленим моментом. До того ж, ступінь заселеності 3d-оболонки В-катіона не впливає на характер обмінних взаємодій сусідніх А-катіонів.

1. Крупичка С. Физика ферритов и родственных им магнитных окислов. Т.1. – М.: Мир, 1976. – 354 с.
2. Гасюк И.М., Копасев А.В., Остафийчук Б.К. Катионное распределение магний-цинковых ферритов нестехиометрических составов //Тезисы докладов международной конференции по физико-химическим свойствам и технологии ферритов /Екатеринбург, 1998. – С.74-75.
3. Щепеткин А.А. Физико-химический анализ оксидов на основе металлов переменной валентности. – М.: Наука, 1987. – 169 с.
4. Srivastava С.М., Srinivasan G., Nanadikar N.G. Exchange constants in spinel ferrites //Phys. Rev., В. – 1979. – 19, №1. – S.499-508.

СЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

КАРПАТСЬКИЙ РЕКРЕАЦІЙНИЙ КОМПЛЕКС: СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ, ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Андрій Пілько,
III курс, економічний
факультет

В даній роботі мова піде про вибір регіону, який займає 9,4% території і в якому проживає 12,4% населення однієї з найбільших країн Європи – України. В регіоні, до складу якого входять Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області, постало питання вибору: яку спеціалізацію обрати, як найефективніше використовувати ресурси і як поєднати інтереси регіону із загальнодержавними інтересами.

Карпатський регіон має надзвичайно сприятливі умови: багаті рекреаційні та бальнеологічні ресурси для лікування і відпочинку населення, розвитку туризму і спорту. Вже на даний час Карпатський регіон є другим в Україні за обсягами доходів від рекреаційної сфери (22% від сумарного показника по Україні) і поступається лише Криму (42%), випереджаючи Причорноморський регіон (17%) та Приазов'я (13%), проте, потенціал рекреаційної місткості території є найвищим по Україні. На сьогоднішній день досягнуті показники обслуговування рекреантів нижчі від можливих в 3-4 рази. Це свідчить про можливість перспективного використання ресурсів і формування на їх базі рекреаційної галузі державного і міждержавного значення. Виникає питання: а як же її формувати ?

На мою думку процес формування такої галузі слід розбити на два етапи:

1. створення сприятливих інвестиційних умов в найвідоміших курортах регіону – Трускавці, Моршині, Сваляві, Яремчі – тобто центрах лікування та відпочинку, широковідомих за межами України і в яких вже є досить непогано сформована інфраструктура;
2. створення рекреаційно-туристських комплексів “Гуцульщина”, “Бойківщина”, “Лемківщина”, “Закарпаття”, “Буковина”, тобто реалізація

ідеї природно-історико-етнографічної рекреації, яка базуватиметься на поєднанні природних умов, ресурсів, історичних та архітектурних пам'яток.

Принциповим моментом тут є визначення місця і ролі рекреаційної сфери в системі пріоритетів регіону: рекреаційна сфера і надалі розвивається як другорядна галузь або ж визнається пріоритетною сферою розвитку регіону з чітко визначеною відносно неї політикою і програмою дій. Світовий досвід підказує, що для регіонів такого типу найкращим буде другий варіант, який передбачає перш за все екологічну безпеку хоча б в районах розміщення найпопулярніших курортів і місць відпочинку. Звичайно, неможливо перетворити за короткий проміжок часу 9,4% території України в екологічно чистий регіон – природно-ресурсний потенціал областей Українських Карпат крім рекреаційних ресурсів включає в себе запаси багатьох інших видів сировини, на базі яких працює місцева промисловість. Так, підприємства промисловості повинні розвиватися, але на них повинні бути встановлені очисні споруди, а деякі з них, як наприклад, Стебницький калійний комбінат, що за 4 км від Трускавця з метою екологічної безпеки джерел мінеральних вод необхідно перепрофілювати.

Таким чином, першим етапом формування цивілізованого ринку рекреаційних послуг є створення сприятливих інвестиційних умов в містах-курортах регіону. Враховуючи неспроможність держави забезпечити їхнє функціонування і використання їхніх ресурсів одним з найкращих шляхів вирішення цього питання є створення вільних економічних зон (ВЕЗ) туристсько-рекреаційного типу. Найобґрунтованішими є програми створення ВЕЗ в м. Трускавці (Львівська обл.) та м. Яремча (Івано-Франківська обл.).

Згідно закону України “Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу “Курортполіс Трускавець”, затвердженого Президентом України від 18.03.99 р. і який набуває чинності з 01.01.2000 р., метою створення ВЕЗ є стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, спрямованої на збереження та ефективне використання природних лікувальних ресурсів курорту, прискорення економічних реформ у лікувально-оздоровчій галузі та розвиток туризму. Закон передбачає встановлення системи податкових пільг

для суб'єктів ВЕЗ (суб'єктами ВЕЗ вважаються юридичні особи, які реалізують на території міста інвестиційні проекти кошторисною вартістю не менше 500 тис. амер. дол.), гарантії прав власності, перелік органів управління і термін, на який створюється ВЕЗ (20 років). Подібний проект створення ВЕЗ в м.Яремча перебуває на доопрацюванні, розроблено проект для Закарпаття.

Серед основних напрямків рекреаційної політики можна виділити:

- забезпечення “внутрішньої” конвертованості рекреаційних послуг;
- концентрація коштів та ресурсів на об'єктах інфраструктури;
- впровадження сучасних методів менеджменту та маркетингу в управлінні курортними підрозділами;
- створення інформаційно-маркетингової служби в сфері рекреаційного бізнесу, основне завдання якої – вивчення та прогнозування попиту на рекреаційні послуги, формування банку ділових ідей та їх експертна оцінка. Ці та інші завдання чекають свого вирішення в тому числі і через створення ВЕЗ туристсько-рекреаційного типу та взаємодію всіх ланок державного управління.

1. Закон України “Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу “Курортполіс Трускавець”. – Київ, 1999.
2. Гуляев В.Г. “Организация туристской деятельности”. – Москва, 1996.
3. “Концептуальні основи перспективного розвитку рекреаційної індустрії в Карпатах”// Економіка України. – №12. – 1993.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

*Оксана Барткова,
IV курс, економічний
факультет*

В умовах переходу до ринкових відносин надзвичайно гостро постає проблема фінансового забезпечення розвитку регіонів. На регіональному рівні фінансові проблеми розв'язуються через надання місцевим органам влади стабільно закріплених дохідних джерел, розширення сфери місцевого оподаткування та реформування всієї системи міжбюджетних взаємовідносин у країні.

Метою цієї роботи є дослідження особливостей, з'ясування проблем формування місцевого бюджету на прикладі Надвірнянського району.

Соціально-економічний стан району формують промислові підприємства таких галузей: будівельної індустрії, нафтопереробної і нафтохімічної, деревообробної, легкої харчової промисловості та інших. Протягом останніх років змінилася структура промислових підприємств, роздержавлення охоплені майже всі підприємства. Основна форма промислової власності – колективна.

До зведеного бюджету України з району у 1998р. надійшло близько 48145,5 тис. грн. податків, у місцевому бюджеті залишилось 13311,8 тис. грн.; в 1999р. надходження до місцевого бюджету складуть 18912,5 тис. грн., а до державного бюджету - близько 50-55 млн. грн. Наведені дані свідчать про те, що лєвова частка податкових надходжень спрямовується у зведений бюджет України. В той час, як у місцевому бюджеті виникає дефіцит коштів на сплату пенсії пенсіонерам, заробітної плати працівникам бюджетної сфери.

З року в рік є актуальною проблема наповнення бюджету району. Нормативи відрахувань від податкових надходжень району у вищестоячі бюджети є досить високими. Це стало основною причиною того, що місцевий бюджет став соціальним бюджетом. Адже видатки, які безпосередньо пов'язані з соціальним захистом населення та фінансуванням соціально-культурних заходів і установ становлять в бюджеті району: 1999р. 18960 тис. грн., або 83,7%; 1998р. - 13596 тис. грн., або 75,9%; 1997р. частка видатків бюджету району складала 89,8% всіх видатків. Частка цих витрат бюджету району в порівнянні з сумою всіх надходжень становить: 1999р. - 83,7%, 1998р. - 69,3%, 1997р. - 89,8%.

Питома вага податків, які залишаються в місцевому бюджеті, в загальній сумі усіх податкових надходжень знижується: в 1997р. вона становила 26,8%, у 1998р. - 27,6%, план на 1999р. - 27,2%.

Важливою проблемою є залишковий принцип фінансування соціальних програм та капіталовкладень. Для задоволення соціально-економічних потреб району виділяється такий залишок коштів, який не достатній навіть для підтримки важливих сфер життєдіяльності. Це можна проілюструвати такими даними: за 1998р. на фінансування освіти було витрачено 92% від потреби; витрати на охорону здоров'я склали 70% від потреби; було здійснено видатки

на соціальний захист в обсязі 175% від потреби, в той час як планове завдання по капіталовкладеннях було виконане тільки на 89%.

Найважливішим і найскладнішим завданням стабілізації економіки району є забезпечення відповідності витрат і доходів бюджету. Протягом 1997-1998 рр. збалансованість прибуткової і видаткової частини частково досягалася обмеженням коштів, які виділялись на соціальні потреби. Такий стан справ є наслідком того, що місцевий бюджет є фактично умовним кошторисом, в якому прибуткова і видаткова частини не відповідають умовам, що склалися в районі; такий бюджет не може бути фінансовою базою для розробки і реалізації соціальних та економічних програм.

Аналіз міжбюджетних відносин виявив ряд тривожних тенденцій, головні з яких полягають в тому, що:

- зростає централізація коштів на рівні загальнодержавного бюджету з відповідним зменшенням повноважень місцевих органів влади. У зв'язку з цим скорочується власна доходна база місцевого бюджету. Місцева адміністрація не є самостійною і залежить від обласного центру;
- зменшується дотаційність бюджету району. Це свідчить про централізацію і концентрацію коштів, а відповідно, і влади на державному рівні.

Низький рівень закріплених доходів, дотацій місцевим бюджетам створюють потужні зустрічні фінансові потоки, що в свою чергу загострює протиріччя по вертикалі бюджетної системи. На рівні місцевого управління зосереджені витрати, пов'язані з задоволенням соціально-культурних потреб населення, які забезпечують функціонування невиробничої інфраструктури. Але максимальна децентралізація вказаних витрат повинна мати обмеження і забезпечуватись наявністю доходних джерел, достатніх для забезпечення витратних функцій. Тільки при рівності доходів і витрат система бюджетних відносин буде стабільною, відкритою і легко керованою. На основі вищесказаного, на мій погляд, необхідно суттєво розширити перелік місцевих податків і зборів; закріпити за місцевим бюджетом прибутковий податок з громадян; збільшити норматив відрахувань до місцевого бюджету суми

акцизного збору. Доходи місцевого бюджету значно знижує зарахування податку на додану вартість в повному обсязі до доходів Державного бюджету України. Така децентралізація податкових надходжень сприятиме розв'язанню проблем по вертикалі бюджетних відносин. Оскільки з регіону "викачується" більша частина податків і зборів, а трансфертні платежі є тільки в проектних розрахунках. Для прикладу, в 1997р. дотація з обласного бюджету для Надвірнянського району не була запланована; в 1998р. сума дотації склала 2340 тис. грн. (за планом), але фактично не надійшло жодної гривні; на 1999р. заплановано 3537,0 тис. грн. офіційних трансфертів...

На мою думку, українським фінансистам врешті-решт треба "повернутися обличчям" до регіональної економіки. Не можна нехтувати економічними реаліями сьогодення під час проведення бюджетних розрахунків. Адже кожна похибка, необгрунтований норматив відрахувань, завищена ставка податку сповільнюють просування соціально-економічних реформ на надзвичайно важливому місцевому рівні управління. Ми не зможемо сформувати стійку економічну систему, якщо її основу складатимуть "кволі, недосконалі" регіональні організми.

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 1999 рік», від 31.12.1998 року, № 378-XIV.
2. Парижак Н.В. Формування ефективної бюджетної системи України / Фінанси України.– 1998.– №1.– С.19.
3. Чирка Д.М. Напрямки збалансування місцевих бюджетів / Фінанси України.–1998.– №1.– С.22.

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В СИСТЕМІ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ УКРАЇНИ

*Марія Романюк,
IV курс, економічний
факультет*

Реформування податкової сфери як умови економічного зростання та досягнення певної соціальної гармонії повинно мати на меті: максимізацію та стабілізацію доходів бюджету, коригування дії ринкових механізмів, врахування інтересів підприємства, реалізація соціально-справедливої політики. Важливе місце у цьому процесі займає вдосконалення податку на додану вартість.

У дохідній частині Державного бюджету України основне джерело надходжень - це податок на додану вартість. Тому тема ПДВ перебуває в центрі уваги. Частка податку на додану вартість у Державному бюджеті України за 1998р. перевищує 8,7 млрд. грн., що становить 41% Державного бюджету (для порівняння всього доходу Державного бюджету становили 21,5 млрд. грн.)

Розглянемо суть податку на додану вартість як економічної категорії. До 1997 року основою розрахунку ПДВ була новостворена вартість. Частина коштів новоствореної вартості, що репрезентує необхідний продукт, спрямовувалася на формування фонду заробітної плати робітників і службовців. Інша є прибутком підприємства. Своїм корінням прибуток сягає у виробництво, де створюється додатковий продукт. Під час продажу товару втілена в ньому вартість додаткового продукту реалізується як надлишок грошей над їх затратами, що пішли на виготовлення товару. На поверхні економічних явищ зарплата виступає як плата за працю. Після нововведень 1997р. основою для розрахунку ПДВ є собівартість, заробітна плата, прибуток і акцизний збір. До введення в дію ЗУ «Про податок на додану вартість» від 1997р. об'єктом оподаткування виступали обороти з реалізації товарів, робіт, послуг, а після цього – операції платників податку з продажу товарів на митній території України, ввезення товарів на митну територію України і вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України. Досить часто в нашому законодавстві відбувалися зміни щодо тлумачення поняття «реалізованої продукції», що виступає основою об'єкту оподаткування. До 1997 року реалізованою вважалася повністю оплачена продукція, а тепер - одна з подій, що наступила раніше:

- або дата зарахування коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок платника податку як оплата товарів (робіт, послуг), що підлягають продажу;
- або дата відвантаження товарів, а для робіт (послуг) - дата оформлення документа, що засвідчує факт виконання робіт (послуг) платником податку.

В багатьох країнах світу податок на додану вартість не застосовується.

Понад 50 країн світу застосовують ПДВ, але ставки податку на додану вартість там диференційовані. Податок на додану вартість є фактором економічного розвитку, як на мікро-, так і на макрорівні. Наприклад, в середньому ПДВ в податкових надходженнях з одного підприємства становить 75%. За 1998р. надходження у вигляді податку на додану вартість від підприємств і організацій м. Івано-Франківська становили у дохідній частині Державного бюджету України 0,16%. А частка Івано-Франківської області по надходженнях від ПДВ у доходах Державного бюджету за 1998р. становила 0,6%.

Основні недоліки системи оподаткування податком на додану вартість полягають у тому, що:

1. ПДВ має регресивний характер щодо доходів населення. Звичайно податок на додану вартість є вигідним для держави. В умовах економічної кризи виробництво майже не працює, тому немає поступлень в бюджет. А в даному випадку ПДВ «лягає» на плечі кінцевого споживача. Для держави - це вигідно, бо збільшуються доходи до бюджету, а для споживачів - ні, бо зменшується їх платоспроможність. І з кожним новим витком відбувається ріст цін.

2. Сплата податку на додану вартість передбачає відчуження частини обігових коштів суб'єктів господарювання. Хоч у нас і має місце подальше відшкодування перенарахованих сум податку, але фактично - це механізм безплатного кредитування держави за рахунок обігових коштів підприємств. Наприклад, цукровий завод підписав ф'ючерсний контракт з сільгосп-виробниками під майбутній врожай цукрового буряка. Оплату завод проводить паливно-мастильними матеріалами. Отже, ПДВ до бюджету має бути сплачено. А відшкодування по податку на додану вартість буде здійснюватися після того, як завод отримає цукрові буряки і виробить продукцію.

3. ПДВ сплачується з продукції, яка остаточно не реалізована, а якщо товар не продано, але на промислових етапах виробництва одержано податок

на додану вартість, який увійшов до бюджету, то він перетворюється на інфляційний фактор.

4. Подвійне оподаткування. До витрат виробництва включаються нарахування на заробітню плату до органів соціального страхування та пенсійного забезпечення, фонду здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення, фонду зайнятості населення, що призводить до подвійного оподаткування заробітної плати та значного збільшення суми ПДВ.

Такий порядок оподаткування спричинить збільшення неплатежів з податку на додану вартість та зростання підприємств-«тіньовиків». Як відомо, надходження до бюджету не адекватні збільшенню податкового тиску на платника податку.

Позитивним нововведенням є те, що Додатком №3 до ЗУ «Про Державний бюджет України на 1999 рік» регулюється розщеплення ПДВ на місцевому рівні. Так, 55% податку на додану вартість залишається на місцевому рівні в рахунок дотацій і субвенцій з Державного бюджету України Івано-Франківській області, а 45% направляється до Державного бюджету.

Отже, безумовно ПДВ потребує вдосконалення. Необхідно провести більшу диференціацію ставок, зменшити вплив податку на додану вартість на ріст цін, вдосконалити методику нарахування ПДВ, зменшити вплив на «вимивання» обігових коштів у підприємницьких структурах тощо.

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 1998 рік», від 30.12.1997 року, № 796/97 ВР.
2. Закон України «Про Державний бюджет України на 1999 рік», від 31.12.1998 року, № 378-XIV.
3. Буряковський В.В. Удосконалення податку на додану вартість. /Фінанси України.–1998.– №7.– С.74.
4. Дорош Н.І. Податкова система України і розвинутих зарубіжних країн (порівняльний аналіз) /Фінанси України.–1998.– №6.– С.75.
5. Ткачук І.Г. Економічна самостійність регіону. – К.: Наукова думка, 1994.– С.93.

СЕКЦІЯ ІСТОРИЧНИХ НАУК

ВЗАЄМИНИ І.СРЕЗНЕВСЬКОГО З ДІЯЧАМИ НАУКИ І КУЛЬТУРИ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Григорій Березовський,
V курс, історичний факультет

В українському національному відродженні першої половини ХІХ століття помітне місце посідає постать І.І.Срезневського – видатного вченого, енциклопедиста гуманітарного профілю, одного з родоначальників історичного мовознавства, слов'янознавства, палеографії... Росіянин за походженням він вніс вагомий вклад у дослідження історії і культури України та їх популяризацію.

І.Срезневський багато уваги звертає на взаємини з представниками української інтелігенції Наддніпрянської України. Насамперед варто відзначити ставлення І.Срезневського до Т.Шевченка. Незважаючи на те, що він не був особисто знайомий з великим Кобзарем, однак він посилався на нього навіть у той час, коли поет перебував на засланні й офіційно не дозволялось згадувати його ім'я [3, с.82].

І.Срезневський широко популяризував твори І.Котляревського. Зокрема, в шльманасі “Украинский зборник“ він опублікував драматичні твори “Наталка Полтавка“ і “Москаль-чарівник“.

Досить близькими були стосунки між І.Срезневським та Г.Квіткою-Основ'яненком. Цьому сприяло їх спільне зацікавлення історією Слобідської України. Про їх тісні дружні стосунки свідчить те, що за заповітом Г.Квітки-Основ'яненка всі його твори були передані І.Срезневському.

Фольклорно-історичний збірник “Запорожская старина“ І.Срезневського мав певний вплив на творчість П.Куліша [5, с.51].

Досить дружні були стосунки між І.Срезневським та М.Гоголем. Вчений постійно обмінювався матеріалами і листувався з М.Максимовичем [1, с.153].

Під впливом І.Срезневського почав записувати твори української народної поезії А.Метлинський. В листі від 20 жовтня 1838 р. він писав вченому: “Скільки корисного перейняв я в період нашого знайомства так для мене пем’ятного ...”. Як вияв вдячності А.Метлинський присвятив І.Срезневському переклад трьох сербських пісень те вірш “Чи не за те ти Україні сподобався?” – пронизаного надзвичайно теплими почуттями [4, с.48].

По різному складались відносини Т.Срезневського з М.Костомаровим. Однак, на схилі літ, не дивлячись на всі перипетії міжособистісних відносин, М.Костомаров написав: “Взагалі зближення моє з цією людиною (І.Срезневським – Г.Б.) сильно сприяло моєму прагненню до вивчення малоросійської народності” [2, с.44].

Підтримував І.Срезневський і відомого українського мовознавця О.Потебню. На основі позитивного відгуку І.Срезневського Академія Наук присудила українському вченому за наукові праці Ломоносовську премію, а також обрала його своїм членом-кореспондентом.

Короткий аналіз культурно-наукових взаємин між І.Срезневським і діячами науки і культури Наддніпрянської України підтверджує їх взаємовплив.

1. Кирдак П. Собирання народної поезії. – М., 1974.
2. Костомаров Н.И. Исторические произведения. Автобиография. – К., 1990.
3. Крюков А.В., Полек В.Т. І.Срезневський і українська література // Радянське літературознавство. – 1980. – № 3. – С.78-85.
4. Харківська школа романтиків. – Уп. А.Шамрай. – Харків, 1930. – Т.3.
5. Шамрай А. До початків романтизму // Україна. – 1929. – № 10-11. – С.48-59.

РАДЯНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ 1919-1920 РОКІВ

Ярослава Штанька,
ІІІ курс, історичний факультет

В історії ХХ ст. однією з найбільш фальсифікованих є проблема радянсько-польського конфлікту 1919-1921 рр. Всупереч істині в радянській історіографії прослідковується тенденція до формування іміджу Польщі як “імперіалістичного

агресора”. Однак соціокультурні потреби сучасної доби вимагають критично-виважених оцінок історичних подій.

Джерело конфліктів з Радянською Росією полягало у традиційній спрямованості Польської держави на схід, а також в тому, що практично всі політичні угруповання Польщі бачили її в кордонах 1772 р. у вигляді інкорпорованих земель (національні демократи) чи залежної федерації з України, Білорусії та Литви (прихильники Ю.Пілсудського) [2, с.4].

Сприятливі умови для початку збройного конфлікту визріли тільки в 1920 р.: підписанням в квітні 1920 р. договору з УНР започатковувалась реалізація проекту створення пропольськи орієнтованої федерації; Червона армія була ослаблена боями з А.Денікіним і продовжувала боротьбу з П.Врангелем; антирадянську спрямованість Польщі заохочувала Франція. Радянські дослідники вважали цей фактор домінуючим. Однак Ю.Пілсудський здійснював передусім власну політику ослаблення Росії як головного імперіалістичного чинника Східної Європи.

З політичної точки зору метою походу на Київ, розпочатого 25 квітня 1920 р., було утворення Української держави, як складової частини федерації, створення якої передбачав Ю.Пілсудський, а з військової – розгром Червоної Армії на Україні. Наступ розвивався успішно - вже 7 травня поляки захопили Київ. Однак внаслідок радянського контрнаступу змушені були його покинути 10 червня. Відступ польських підрозділів продовжувався аж до Вісли. Не дозволивши себе розбити, вони виграли час для мобілізації населення, більшістю якого Червона Армія сприймалась як нова окупаційна армія “червоного царизму” [4, с.93].

Вказаний стереотип був підтриманий радянським керівництвом. В липні 1920 р. було створено Тимчасовий революційний комітет Польщі, який проводив ультраліву політику, апробовану в Росії, але абсолютно чужу більшості польського населення. Патріотичне піднесення дозволило 14 – 15 серпня розгромити радянські війська під Варшавою. Таким чином, російське керівництво

своїм невмінням оцінити наслідки більш ніж столітнього поневолення Польщі викликало у поляків побоювання щодо нового загарбання.

Обидві воюючі країни були виснажені війною й після тривалих переговорів 18 березня 1921 р. в Ризі було підписано остаточну мирну угоду між Польщею та радянськими Росією та Україною. За її умовами Польща отримувала території західної частини України та Білорусії.

Війна, на перший погляд, завершилася вдало для Польщі. Однак наслідки її були скоріше негативними, оскільки: по-перше, реалізація концепцій східних кордонів Польщі коштувала великих жертв і сформувала образ імперіалістичної країни [1, с.141]; по-друге, Польща виявилась нездатною асимілювати національні меншини на сході, які шукали підтримки за кордоном. Перманентний конфлікт з українцями в Галичині був джерелом внутрішньої слабкості Польщі [3, с.270].

Отже, стосунки між Польщею та Росією в 1919-1921 роках характеризувались всезростаючою напруженістю. Загострення було зумовлене: політичними факторами – реалізація концепцій східних кордонів вимагала тільки силового вирішення, оскільки федерація Пілсудського була б надто небезпечною для Росії; ідеологічними – ультрарадикальні перетворення в Росії були надто чужі польському державному ладу та менталітету; психологічними факторами – столітнє панування царизму в Польщі виробило стійкий антиросійський стереотип у поляків. Ризький мир, який завершив конфлікт, не вирішив проблем, оскільки до вказаних факторів додалась і потреба захисту Польщею своїх кордонів на сході.

1. Зашкільняк Л.О., Макарчук С.А.А. Чубінський. Боротьба за східні кордони Польщі в 1918-1921 рр. // Укр. істор. журнал.– 1996.– № 6.– С.140-145.
2. Кострыкин А., Миллер А. Очерк истории Польши (1918-1945) // Преподавание истории в школе.– 1992.– № 3-4.– С.4-10.
3. Наленч Д., Наленч Т. Юзеф Пілсудский: Легенды и факты.– М., 1990.
4. Штарський М. Юзеф Пілсудський. Факти і міфи // Укр. істор. журнал.– 1992.– № 5.– С.89-102.

СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНОГО МУЗЕЮ РОДИНИ КОРНЕЛЮКІВ У КОСОВІ

*Ярослав Коземчук,
І курс, історичний факультет*

З давніх – давен Косівщина відома своїм мистецтвом гончарства й різьбярства, ткацтва, килимарства, вишивки й гаптування, що характеризується багатством локальних особливостей. Дбайливо нащадками зберігалися традиції українського народного мистецтва розмаїття вишивок й орнаментів, неповторність гами кольорів Гуцульщини, віртуозність виробів зі шкіри. Недаремно Косів став центром гуцульського декоративно-ужиткового мистецтва. Його неповторність зумовлена історичною долею цього регіону.

Родина Корнелюків є знаною і шанованою у цьому краї, вона об'єднує цілу плеяду майстрів чи не всіх різновидів народних промислів.

Главою родини є Микола Онуфрійович Корнелюк (1942 р. н.). Член Спілки художників України з 1989 року. Родом з села Перехресне, Верховинського району, Івано-Франківської області. Його дружина – Ганна Іванівна Карпович (1944 р.н.), родом з Чернігівщини. З 1983 року подружжя проживає в Косові. Приїхала з Чернігівщини й живе разом з і мати Ганни Іванівни – Надія Петрівна Медвідь (1924 р.н.).

Тут таки мешкає молодша дочка Миколи Онуфрійовича – Ольга Слижук (1974 р.н.) з чоловіком Василем (1966 р.н.). Стара дочка – Марія Корнелюк – Гривінська (1966 р.н.) з чоловіком Петром Гривінським (1959 р.н.) живе окремо від батьків, але тут таки в Косові.

За досить короткий проміжок часу у 1989 році зусиллями родини і Божої допомоги було збудовано двохповерхову будівлю (дерев'яну), у шести кімнатах якої розташувався музей, фонд якого нараховує понад 2 тисячі експонатів. Площа музею понад 100 м². Музей розташувався по адресу: **Гоголя 26**.

Згідно Указу президента України Леоніда Кравчука від 1992 року музей родини Корнелюків став приватним і отримав ряд пільг. Вхід до музею завжди **безкоштовний** і працює він без вихідних.

Микола Онуфрійович Корнелюк зумів повернути із забуття багато витворів гуцульського декоративно-ужиткового мистецтва. Це заочанки, весільні корони, баршівки, крисані, гуглю, манту та ін.

Про повагу до праці в цій родині свідчать давні родинні речі – які є зараз експонатами музею. це есана, різьблена скриня, зроблена Петром Дмитровичем Корнелюком у 1882 році, жіночий сардак, виконаний Тетяною Олексіївною Корнелюк у 1923 році, її ж роботи весільна манта нареченого 1928 року, ряд інших речей.

До музею приходять відвідувачі, як з України, так і з багатьох країн світу. Залишають вони захоплюючі відгуки (вже списали 6 книг). Микола Онуфрійович Корнелюк виконував також народний одяг для учасників художньої самодіяльності зі Львова, Києва. Створив чимало сумок для сучасних сценічних костюмів різноманітних фольклорно-етнографічних ансамблів. Для Гуцульського народного ансамблю пісні і танцю виготовив чільця. О.М.Корнелюк полюбляє співати українських народних пісень.

Музей брав участь у понад 50 всеукраїнських та колишніх всесоюзних виставках, які принесли йому славу, розширили коло знайомств із творчими і непересічними людьми. Окрім того були і родинні персональні виставки.

Найбільш тривалою для родини Корнелюків була виставка їх творів в Національному Банку України, яка тривала з 24 жовтня 1997 року по середину березня 1998 року.

В книзі відгуків музею знаходимо запис Віктора Ющенка, який засвідчує високу повагу та підтримку праці народних майстрів задля збереження й розвитку традицій мистецтва Гуцульщини: *"Вражений Вашим духом, гуманізмом, турботою про майбутнє України, родини і людини. Завдячую за глибоку християнську мораль"*.

Слід згадати і про благодійницьку діяльність Миколи Онуфрійовича Корнелюка. Так, у 1969 році він безкоштовно передав до Косівського краєзнавчого музею понад 500 експонатів. В 1988 році він подарував персональну виставку у ФОНД МИРУ, звідки отримав подяку, яка зберігається в музеї. Музей постійно поповнюється експонатами.

На прикладі цілої мистецької плеяди Корнелюків спостерігаємо їхні прагнення не залишатись в полоні вже досягнутого, знаходити нові шляхи подальшого розвитку сучасного декоративно-прикладного мистецтва, зберігаючи почерк власної школи і водночас розвивати її самобутність.

Музейна збірка їхніх творів вмістила експонати майже всіх галузей декоративно-ужиткового мистецтва краю, найдавніші з яких датовані кінцем XVIII ст.

Приведені в розвідці аргументи дозволяють окреслити основні функції музею та членів родини.

Так, зокрема, через насичену виставкову діяльність, газетно-журнальне висвітлення, радіо і телебачення, здійснюється значна популяризаторська функція.

На прикладі ретельного перегляду та узагальнення записів з "Книги відгуків" можна виділити морально-естетичну функцію музею, що полягає в задовільненні візуально-естетичних потреб всіх верств населення світу, незалежно від національної та станової приналежності, релігійних та політичних уподобань.

Науково-дослідна функція цієї установи простежується у використанні його матеріалів при написанні дисертацій, курсових проектів, наданні консультацій для студентів та викладачів з питань народного мистецтва, аналізі творчості членів родини на прикладі конкретних робіт минулого і сьогодення.

Духовну функцію виконують ікони, хрести та інші речі, представлені в музейній збірці, чисельна християнська література.

Одну з найбільш важливих функцій музею в умовах сьогодення становить навчально-виховна, яка чітко виявляється у відсотковому співвідношенні

чисельності відвідувачів, де базовим контингентом є учні шкіл, гімназій, ліцеїв, училищ, з багатьох кутків України.

Саме на традиціях гуцульського народного мистецтва в сучасній українській генерації, незаангажованої негативними нашаруваннями комуно-тоталітарної системи, формується почуття власної національної гідності, патріотизму та волестійкості.

Твори майстрів цієї родини, як і інші, дбайливо збережені та зібрані на теренах Гуцульщини, є джерелом тих важливих знань, які необхідно засвоювати сучасному поколінню як традиційну художню національну спадщину, для її подальшого розвитку. усвідомлення її етнічних рис та самобутності. Синтезований в дослідженні матеріал є переконливою ілюстрацією того, що етнотворчий процес на Гуцульщині і загалом по Україні розвивається, невичерпне джерело знань і понять якого доцільно використовувати як у творчому процесі, так і в збагаченні культури побуту нашого народу. Їх династію, близьких та рідних об'єднує спільне бажання – встигнути зробити для України якомога більше, нести людям наснагу й радість від національних творів, донести до нащадків їх незнищену красу.

РУСЬКО-УГОРСЬКІ ВІДНОСИНИ ІХ-ХІІІ ст.

Мирослав Волощук,
IV курс, історичний факультет

Взаємини Русі та Угорщини в історії міжнародних відносин посідають одне з чільних місць. Коротко ці стосунки можна описати такими словами: стабільні, постійні, необхідні і т. п. Київська Русь підтримувала зв'язки з уграми ще в ІХ ст., коли ці напівварварські племена, здійснивши тривале кочування з Урало-Алтайських регіонів, опинились в центральній Європі.

Починаючи від Володимира Великого дві правлячі родини (Рюриковичів і Арпадовичів) об'єднують Київ і Естергом тривалою і регулярно традицією

династичних шлюбів. Всі київські володарі до середини ХІІ ст. являлись родичами угорської корони, отже могли претендувати на неї, як і угорці – на руські землі. В цьому і полягав своєрідний феномен русько-угорських стосунків епохи феодалізму.

Традицію тісних взаємовідносин з мадярами продовжило Галицько-Волинське князівство, яке перебувало в сфері впливу Естергому протягом кінця ХІІ – 30-х років ХІІІ ст. Постійні агресивні зазіхання угрів змусили галичан консолідувати всі свої зусилля для колективної відсічі. Це і стало однією з об'єктивних передумов створення такої міцної держави – як Галицько-Волинське королівство. При цьому традиція заключення династичних шлюбів ще більше зміцніла.

З приходом до влади Романовичів і їх наступників Угорщина припинила експансію на південноруських землях, водночас захищаючи від галичан свої східні кордони.

Незважаючи на багаті традиції, русько-угорські відносини до сьогодні не стали об'єктом комплексного, фундаментального дослідження, яке б розкрило всі "білі плями" даної проблематики. А їх є чимало.

Малодослідженими є питання про роль Анастасії Ярославни, як королеви Угорщини другої половини ХІ ст. Практично зовсім не піднімалась дослідниками тематика відносин Володимира Мономаха і Угорщини, а, особливо, боротьби його внука Бориса за трон Естергому.

Незначне місце в працях, присвячених міжнародним відносинам ХІ-ХІІІ ст., посідає проблема участі угрів у феодальних чварах на Русі. На нашу думку, дослідники недостатньо враховують цей чинник процесу розпаду Київської держави. Багато невисвітлених питань і в галицько-угорських стосунках кінця ХІІ-ХІІІ ст. Вчені не розкривають релігійної політики угорського короля Андрія ІІ в Галичині на протязі перших десятиліть ХІІІ ст., тим часом як сьогодні є необхідність по-новому осмислити ті унійні змагання, які мали тут місце у вказаний період.

Історіографія дуже поверхово торкається проблем боротьби Романа Даниловича за австрійський трон і позиції Угорщини в цьому процесі.

Що стосується економічних і культурних взаємин русичів і мадяр – вони висвітлені надзвичайно фрагментарне і це ще більше ускладнює наше дослідження.

Загалом, слід зауважити, що проблематика русько-угорських відносин IX-XIII ст. є – актуальною, і недостатньо вивченою, що і зумовлює завдання комплексного, спеціального дослідження даної теми і публікації його результатів.

ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ В КАМБОДЖІ (1970-1998 рр.): ДОСВІД ВРЕГУЛЮВАННЯ

Світлана Гевак,
V курс, історичний факультет

Виникненню збройного конфлікту в Камбоджі передувала ціла низка непростих внутрішніх і зовнішніх обставин, зумовлених історичним розвитком кхмерської державності. В 1970 р. в Камбоджі розпочалася громадянська війна. Проти проамериканського режиму Лон Нола виступив Національний Єдиний фронт Камбоджі, до якого увійшли представники опозиційних центристських і лівих партій. До складу авангарду НСФК, Народно-Визвольної Армії ввійшли в основному угруповання лівих екстремістських сил під керівництвом Пол Пота. Завдяки популістським методам "червоні кхмери" поширили свій вплив як у війську, так і серед населення "визволених районів".

Вакуум сили, утворений в Індокитаї виходом США з війни у В'єтнамі, швидко був заповнений на камбоджійських теренах досвідченою армією лісових бойовиків. Захопивши Пномпень (столицю країни), 17 квітня 1975 р. ліві одразу ж перейшли до здійснення т. зв. "полпотівського експерименту" – жакливого феномену в історії Камбоджі. Наслідком впровадження військово-казарменного режиму та реалізації безглузких соціально-економічних утопій було фізичне

виникнення близько 3 млн. камбоджійців (з 7-ми млн. населення), повне зруйнування економіки та соціальних інститутів.

Однак, вже в 1978 р. у середовищі "червоних кхмерів" зароджується опозиційний рух керівників військових спецзон, на які було поділено країну. Заручившись підтримкою в'єтнамської армії повстанці захопили значну частину території Камбоджі, і, окупувавши Пномпень, 11 січня 1979 р. проголосили створення Народної Республіки Кампучії.

Значна частина Індокитайського півострова, таким чином, опинилася в сфері впливу соцтабору (СРСР, СРВ). Проти цього виступив Китай (претендент на роль гегемону в Південно-Східній Азії), а також країни АСЕАН і США. У 1980 р. вони офіційно оголошують про свою підтримку т. зв. "Коаліційного уряду", створеного в еміграції із представників правоцентристських партій та "червоних кхмерів". Очолив "Коаліційний уряд" экс-король Народом Сіанук (коронований у 1941 р.)

Наслідком стало відновлення стану громадянської війни та розгортання запеклих бойових дій на півночі та північному сході країни. Уряд НРК, очолюваний з 1984 р. Хун Сеном, з допомогою військових частин СРВ розширював сферу впливу шляхом ведення воєнних операцій проти полпотівців. Ситуацію ускладнював факт визнання "Коаліційного уряду" в ООН, а також ігнорування світовою громадськістю пропозицій врегулювання з боку НРК.

Тільки через кілька років кровопролитної війни почала свою миротворчу діяльність ООН. Результатом цілої низки переговорів та офіційних і неофіційних зустрічей зацікавлених сторін стали рішення Паризької конференції по врегулюванню в Камбоджі (жовтень 1991 року).

Система "м'якого тоталітаризму", встановлена урядом НРК впродовж 1979-1969 рр., спрацювала на початку 90-х на користь компромісних ініціатив, цей факт зміни геополітичного клімату в світі дав змогу реально позбавити камбоджійський конфлікт інтернаціональних рис. Хоча зовні в Камбоджі все нібито було добре: пройшли перші демократичні вибори (1993 р.) відбудовувалися поступово

економіка, набирала ходу широка кампанія амністування членів опозиції та переходу її збройних угруповань на легальний режим діяльності; спроба збройного перевороту влітку 1997 р. виявила реальний стан речей. За ним вбачається спроба традиційного для країни захоплення влади за допомогою насильницьких дій. Врешті-решт, конфлікт між урядовими військами Хун Сена та прихильниками принца Раннаріта (син Н. Сіанука) було врегульовано до кінця 1998 р. Проте заслуги ООН в цьому немає. Мир в країні було досягнуто завдяки внутрішній атмосфері в камбоджійському суспільстві: бажанні вирішити проблему зсередини, шляхом компромісних угод і домовленостей, з максимальним врахуванням національних інтересів.

1. Бектемирова Н. Н. й др. Новейшая история Кампучии. – М.. 1989 –231с.
2. Георгиев С., Сандров А. Пол Пот.// Азия и Африка сегодня. – 1990.– №12 – С. 32-37.
3. Дилусенко А. Сианук возвращается в Пномпень. //Новое время. – 1991. – №44 – с. 21-22.
4. Мосяков Д. В. Камбоджийский вариант тоталитарной системы: зарождение, апогей, разпад. // Восток. – 1997. – №2. – С. 67-94.
5. Мосяков Д. В. Подоплека кровавых разборок.// Азия и Африка сегодня. – 1998. – №6. – С. 22-24.

СЕКЦІЯ ФІЛОСОФСЬКИХ, ПСИХОЛОГІЧНИХ, ПОЛІТИЧНИХ, РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ НАУК

ДІАЛЕКТИКА ВІДНОШЕННЯ СУЧАСНИХ ЦЕРКОВ ДО ІДЕЙНИХ ДЖЕРЕЛ ХРИСТІЯНСТВА

Віолетта Ланто
ІІІ курс, філософський
факультет

Християнство – це одне з безцінних надбань людства, яке приносить у суспільно-історичний процес елементи духовності, моральності, осмисленості, спонукає людей вірити в абсолютне добро, надіятись на особисте щастя, любити ближнього, спрямовувати свій життєвий шлях відповідно до заповідей Божих. Тому цілком природним є те, що наприкінці другого тисячоліття, висвітленню християнської проблематики, питань, пов'язаних із життям християнських Церков присвячується все більше наукових праць, як богословського, так і релігієзнавчого характеру.

Діалектичний метод дозволяє проникати у глибинну сутність речей, явищ та відносин, виявити їх протилежні сторони (яких необов'язково, може бути дві) показати їх внутрішні суперечності та шляхи їх вирішення.

Нерівномірність політичного, економічного та культурного розвитку європейських народів, безпосередньо вплинула на життєдіяльність самої Церкви Христової, внаслідок чого вона розкололася на три її головні течії – католицьку, православну та протестантські церкви. Католицизм, Православ'я та Протестантизм відрізняються не лише за організацією церковного життя та догматами, але і за відношенням їх до ідейних джерел християнського віровчення.

Під ідейними джерелами християнства загальноприйнято вважати:

1. Святе Писання.
2. Святе Передання.
3. Постанови та рішення першоієрархів вищезазначених церков.

Суть проблеми полягає в тому, що і католицька, і православна, і протестантські церкви абсолютизують значення лише одного з історичних

джерел християнства, нехтуючи визначною роллю для духовного та практичного життя церкви, інших джерел.

Представники Протестантської Церкви дотримуються тої думки, що Бог дав людям Біблію, як джерело пізнання самого Бога та пізнання його волі. Протестанти доводять як факт те, що Святе Писання є Словом Божим. Для Православної Церкви найважливішим ідейним джерелом є Святе Передання, як вираз духовної традиції Церкви. У Православному вченні про повноту Церкви прямо мовиться про те, що вирішальним є голос всього народу Божого. Саме у своїй повноті Церква являє собою Тіло Господнє, в якому спочиває Дух Святий. В свою чергу католицька література підкреслює важливість такого ідейного джерела як розпорядчих та роз'яснюючих актів тобто енциклік Папи Римського.

Таке різне відношення до ідейних джерел християнства неодмінно призводить до виникнення ідеологічних, а подекуди і політичних суперечностей між християнськими церквами, коли кожна з церков негативно відноситься до інших церков, вважаючи себе володаркою абсолютної істини, проповідником Волі Божої. Стосовно ж проблеми, то тут слід ясно вказати на те, що діалектична суперечність християнських церков у їх відношенні до ідейних джерел християнства, є в принципі нерозв'язною власними силами самої Церкви.

На наш погляд ключ для вирішення цієї проблеми знаходиться не всередині християнських віровчень, а поза ними, тобто в руках неупередженого авторитету. Таким авторитетом, безумовно, виступає релігієзнавство.

При вирішенні міжцерковних суперечностей релігієзнавець керується не лише свідченнями святих, церковними догматами та духовними традиціями. Поряд з цим він використовує секулярні цінності людської цивілізації: суспільно-історичний досвід, наукові знання.

Релігієзнавство, володіючи філософською мудрістю, вирішує церковні проблеми в інтересах істини.

1. Гараджа В.І. Протестантизм. – М., 1995.
2. Григулевич І.Р. Папство. Століття ХХ. – К., 1996.
3. Гордієнко Н.С. Сучасна Православна Церква. – М., 1995.
4. Губман Б.Лі. Сучасна католицька філософія: людина і історія. – К., 1994.

5. Еп. Свфремії. Чому я православний? – Мукачево, 1992.
6. Макдугал Дж. Незаперечні свідчення. – К., 1996.
7. Матеріали другого Ватиканського Собору. /Пер. Еп. Софрона Мудрого. – Рим-Львів, 1997.
8. Мень А. Світова духовна культура. Християнство. Церква. (Лекції). – М., 1997.
9. Роговський Р. Основи догматичного богослів'я. – Львів, 1997.
10. Шпіраго Ф. Католицький народний катехизм. – Львів, 1997.

МАКС ВЕБЕР – ЗАСНОВНИК ЗАХІДНОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ ХХ ст.

Оксана Грінер
IV курс, філософський
факультет

Макс Вебер (1868-1920) видатний німецький соціолог, політолог, економіст. Він зробив значний внесок у розвиток сучасної західної політології: розвинув теорію політології, збагатив її оригінальним трактуванням природи політичної влади, створив концепції раціональної бюрократії і племісцитарної демократії. Творами політологічного характеру є: "Політика, як покликання і професія", "Три чистих типи легітимної влади" та інші.

Центральним поняттям у політології М.Вебера є політична влада, а також проблема її легітимності. Слід відзначити, що вчений вперше в політологічній науці всебічно розкрив проблему легітимності політичної влади. На його думку влада стає легітимною тоді, коли вона позитивно оцінена і прийнята населенням, коли визнано її право управляти і є згода населення підкорятись їй. М.Вебер виділив три типи легітимної влади:

- 1) традиційна легітимність встановлюється завдяки звичаям, традиціям, звичці підкорятись владі, вірі у непорушність і священність здавна існуючих порядків;
- 2) харизматична легітимність заснована на вірі у виключні якості людини, яка стоїть при владі, чудесний дар, яким вона володіє, її обожнюють, створюють культ особи;
- 3) раціонально-правова або демократична легітимність має своїм джерелом раціональний інтерес, який забезпечує свідоме підпорядкування громадян рішенням властей і сформований за

суспільно-визнаними правилами на основі демократичних процедур.

Цей вид легітимності характерний для демократичних держав.

М.Вебер був прихильником раціонально-правової легітимності. У суспільстві, на його думку, має панувати раціональне право. А раціональною формою здійснення влади є бюрократія, яка являє собою панування за допомогою знань. Разом з тим М.Вебер застерігав проти надмірної бюрократизації держави, яка може мати місце і в демократичних суспільствах. Цей процес полягає в тому, що накопичивши сили, бюрократична еліта починає самостійно приймати рішення, що суперечить принципам демократії.

Щоб запобігти цьому процесові М.Вебер запропонував теорію плебісцитарної демократії. Згідно з нею при владі повинен бути харизматичний лідер, вибраний прямим голосуванням всього народу. Цей лідер несе відповідальність перед народом, але жодного тиску політичного характеру на лідера не повинно бути. Народ повинен вірити лідерові повністю. Але ця модель – вірогідний шлях до авторитаризму проте саме таким чином М.Вебер вважав можливим контролювати бюрократію, не дати їй перетворитись на самостійну політичну силу. Щоб краще зрозуміти роль і місце бюрократії і лідера у державі вчений розкривав політологічний портрет бюрократа і політика-лідера. Бюрократ повинен бути готовим виконувати наказ, бути безпристрасним професіоналом, уміти ефективно діяти у рамках існуючих принципів, бути самовідданим при виконанні обов'язків. Політик, за М.Вебером, повинен брати активну участь у боротьбі за владу, діяти незалежно, бути відповідальним перед суспільством, пристрасним у боротьбі за владу, вміти знаходити прибічників і послідовників, іти на компроміс.

Тоді, коли бюрократія і лідер будуть володіти цими якостями, тоді держава буде правовою і діятиме ефективно. Крім того вчений вважав, що у правовій державі повинен бути наявний ефективно-діючий парламент, який необхідний для забезпечення стабільності бюрократичного управління, легального володарювання, контролю бюрократії.

Про актуальність політологічних ідей М.Вебера свідчить той факт, що сьогодні у Західній Європі і Північній Америці його вчення переживає своєрідний ренесанс. До 90-х років нашого століття ім'я М.Вебера рідко згадувалось у вітчизняній науковій думці. Його твори взагалі не вивчались. У наш час, коли відбувається становлення української правової держави, політологи і науковці повинні звертатись до політологічної спадщини М.Вебера, запозичувати з неї все корисне і прогресивне, що сприяло б розбудові України, ефективності політичного керівництва у нашій державі.

1. Вебер М. Избранное произведение. – М., 1990.
2. Вебер М. Политика как призвание и профессия // Новое время. – 1990. – №21.
3. Історія розвитку політичної думки. Курс лекцій. Мадісон В.В., Ларченко Л.І. – К., 1996.
4. Скиба В.Й. Вступ до політології. – К., 1996.
5. Гайдено П.П., Давыдов Ю.Н. История и рациональность. Социология Макса Вебера и веберовский ренесанс. – М., 1991.

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ В СОЦІОЛОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ПІТИРИМА СОРОКІНА

Леся Васильківська
ІІІ курс, історичний
факультет

П.С. Сорокін – російсько-американський соціолог, один із самих видатних мислителів ХХ ст. Його творча спадщина справила великий вплив на розвиток соціологічної науки. Об'єктом вивчення П.Сорокіна була перш за все соціальна поведінка і діяльність людей, соціальні групи і структура суспільства в цілому, а також соціальні процеси, які проходять в ньому.

У розумінні природи суспільства П.Сорокін виходив з того, що єдність різноманітних типів соціальної взаємодії є його основою, вивчаючи яку соціолог отримує необхідні знання про соціальні явища. Почавши соціологічний аналіз з соціальної взаємодії, вчений приходив до висновку, що причинно-функціональний зв'язок всіх частин соціальної взаємодії приводить до утворення колективної єдності, тобто соціально інтегрованого суспільства. У

зв'язку з цим П.Сорокін всебічно аналізує побудову системи ієрархії соціальних явищ, розробляючи теорію соціальної стратифікації.

В американській соціології ХХ ст. інтерес до проблем стратифікації, тобто ієрархічно організованої структури соціальної нерівності, яку можна представити у вигляді розподілу всього суспільства на певні верстви, страти, був особливо великий, поскільки йшли активні соціально-економічні перетворення суспільства, які впливали на його соціальну структуру.

Розробляючи теорію соціальної стратифікації, П.Сорокін вказує на існування такого явища, як соціальний простір, всередині якого переміщуються індивіди. Щоб встановити соціальне положення індивіда в соціальному просторі, необхідно виявити, по-перше, відношення індивіда до конкретних груп; по-друге, відношення цих груп одна до одної всередині популяції; по-третє, відношення даної популяції до інших популяцій. Положення індивіда в суспільстві фіксується шляхом встановлення цих зв'язків, що дозволяє визначити соціальне положення будь-якого індивіда. Така концепція соціальної стратифікації дозволила П.Сорокіну виділити людей, які знаходяться в різному соціальному положенні.

Всебічний аналіз соціологічних даних, узагальнення теоретичного і емпіричного матеріалу дозволило П.Сорокіну прийти до висновку, що соціальна стратифікація віддзеркалює існування вищих і нижчих верств суспільства, а її основою є нерівний фізичний стан, розумовий розвиток, нахили, потреби людей, нерівномірний розподіл прав і привілеїв індивідів. Тобто, на думку П.Сорокіна, соціальна стратифікація – це природній і нормальний стан суспільства, обумовлена об'єктивними факторами (існуючий суспільний поділ праці, майнова нерівність і т.п.).

В концепції соціальної стратифікації вчений виділяв три основні форми диференціації населення: економічну, політичну і професійну. Це означає, що ми повинні розділяти суспільство за критеріями доходу, за критеріями впливу на поведінку членів суспільства і, накінець, за критерієм, зв'язаним з успішним виконанням соціальних ролей, наявність знань, умінь, навиків, які оцінюються і

винагороджуються суспільством. Саме до цих трьох форм соціальної стратифікації може бути зведена вся різноманітність її проявів. В соціальному світі ці види диференціації, як правило, тісно переплетені.

Проблеми стратифікації грають у соціології пріоритетну роль. По-перше, соціальна структура суспільства є базисною при функціонуванні процесів соціальної стратифікації, по-друге, зміна соціальної структури в основним показником зміни як соціальної стратифікації так і соціальної системи суспільства. Ці положення актуальні для сучасного українського суспільства. Критеріальні і теоретичні характеристики соціальної стратифікації, розроблені П.Сорокіним, дозволяють аналізувати динамічно соціальні зміни, що відбуваються в нашому суспільстві, його соціальній структурі і здійснювати практичні заходи, щодо поліпшення соціальної політики української держави.

1. Сорокін П.А. Человек. Цивилизация. Общество. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.
2. Фролов С.С. Основы социологии. – М.: Юрист, 1997. – 344 с.
3. Медушевский А.И. Формирование социологической концепции П.Сорокина //Социологические исследования. – 1997. – № 12. – С. 117-122.
4. Социология: учебник для вузов. – М.: Юнити, 1998. – 200 с.
5. Харчев В. Основы социологии. – М.: Логос, 1997. – 283 с.

ПРОБЛЕМА ДІАЛОГУ КУЛЬТУР “ЗАХІД – СХІД” В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Лейла Султанова,
V курс, педагогічний
факультет

Проблеми культури сьогодні привертають увагу багатьох дослідників. Особливо важливим є питання про походження культур Заходу і Сходу. З цього приводу існує кілька теорій, зокрема, європоцентризму та сходоцентризму. За першою – усе пішло із Заходу, а Схід переживає вчорашній день Європи як спадкоємниці греко-римського світу. Сходоцентризм навпаки перекреслює вклад Заходу, вважає, що світло істини зійшло саме на Сході. Проте ці теорії, на нашу думку, є антинауковими та безпідставними.

Розв'язання проблеми “сходоцентризму” та “європоцентризму” ми знаходимо в працях відомого історика М. Конрада, який відстоював ідею

синтезу культур [2]. Її суть полягає в безперечному впливові культур Заходу і Сходу, які постійно взаємопроникали, взаємодіяли та переплітались. Адже всесвітня культура не могла бути створена якоюсь однією країною.

М. Конрад підкреслює, що будувати концепцію історичного процесу на матеріалі, обмеженому рамками Європи та Азії неможливо. На його думку самі поняття “Захід” та “Схід” – неісторичні, а, отже, необ’єктивні для науково-історичного аналізу.

Цілком зрозуміло, що культура, створена працею усього людства. На світовій арені виступало дуже багато народів, з найрізноманітнішими долями. Кожен з них створював власну культуру, відповідно до своїх потреб. Але кожен народ був одночасно членом загальної сім’ї людства, і те, що він створював для себе, належало одночасно усьому людству. Ця типологічна схожість в розвитку культур Сходу та Заходу яскраво проявляється в історичних, природничо-географічних, соціальних та релігійно-етичних аспектах.

Незважаючи на всі ці факти, що свідчать про взаємообмін культур, існує ще одна теорія – теорія автономії культур. Так, на думку Шнегеля, Схід і Захід – чужі одна одній культури. Вони рівнозначні і проходять стадії від містичності до занепаду, а кожний їх діалог – втрата самобутності. Схід і Захід існують паралельно, але незалежно. Однак, на нашу думку, ця теза є невірною, про що свідчать багато фактів (наприклад, культ Діви Марії та поклоніння Прекрасній Дамі перейшли на Захід під впливом Сходу, після хрестових походів).

Таким чином, “культура Сходу і Заходу єдина. Вона розвивалась на основі постійного і тісного спілкування, культурного обміну, поступово кристалізуючи у творіннях поетів та мислителів головну тему – тему любові до людини, тему гуманізму” [3].

Не можна недооцінювати чи переоцінювати вплив культур окремих народів. Адже в культурному розвитку, так само як і в історичному, знаходимо однакові етапи, культурні епохи, що свідчать про взаємовплив. Це ще раз підтверджує антинауковий характер як європо-центристської та

сходоцентристської теорії походження культур, так і теорії локального розвитку культур.

1. Васильєв А. М. Міст через Босфор. – М.: Наука, 1989. – 305 с.
2. Конрад М. І. Вибрані праці. Історія. – М.: Наука, 1974. – С.48.
3. Султанов Ю. І. Коран як пам’ятка класичної арабської літератури // Відродження. – 1995. – №9. – С. 57-58.
4. Челишев Е. П. Причетність до краси і духу (Взаємодія культур Сходу і Заходу). – М.: Наука, 1991. – 130 с.

ЕКУМЕНІЧНИЙ РУХ В ХХ СТОЛІТТІ

Віталій Надурак
ІІІ курс, філософський
факультет

Екуменізм-рух за об’єднання християнських Церков, досягнення віросповідної єдності і створення єкуменічної (всесвітньої) Церкви. ХХ століття стало переломним етапом в розвитку єкуменічного руху. Якщо раніше єкуменізм був ініціативою тільки деяких громад або організацій, то на сьогоднішній день він знайшов підтримку у більшості християнських Церков і конфесій та набув всесвітнього характеру.

Перший серйозний заклик зорганізування руху, що мав би на меті зближення всіх християн був висловлений в енцикліці константинопольського патріарха Йоахима III у 1902 р. і повторений в 1904р. у посланні до православних автокефальних Церков. А вже в 1920 р. патріарх звертається до всіх християнських Церков з пропозицією створення спільного органу, який би сприяв пошуку єдності.

Перша ініціатива єкуменічного об’єднання з боку протестантів належить Світовій Місійній конференції в Единбурзі (1910 р.). Її учасники звернулись до християн усього світу із закликом пошуку шляхів єднання.

Ніби у відповідь на ці пропозиції у 1925 р. почав свою діяльність рух «Життя і праця», перший конгрес якого відбувся в Стокгольмі і на ньому були присутні делегати різних християнських віровизнань. У 1927 році засновано рух «Віра і устрій». У 1948 р. рухи «Життя і праця» та «Віра і устрій»

об'єдналися в Світову Раду Церков (СРЦ) яка, по суті, є форумом для співпраці між різними напрямками християнства. До її складу належать 314 Церков і різноманітних християнських конфесій.

Переломним моментом у ставленні Католицької Церкви до екуменізму був II Ватиканський Собор, який 21 листопада 1964 року проголосив «Декрет про екуменізм». З цього часу Римська курія встановила регулярні контакти за посередництвом спільної робочої групи із СРЦ, а також здійснює безпосередні контакти з протестантськими та православними Церквами.

Важливе місце в екуменічних процесах належить взаємовідносинам католицької і православної Церков. Перший важливий крок було зроблено в 1965 р., коли вони скасували взаємні анафемі від 1054 р. У 1967 році папа Павло VI відвідав Константинополь, а патріарх Афінагор - Рим. У 1979 р. під час візиту папи Івана Павла II до патріарха Димитрія було створено змішану Комісію для богословського діалогу. Минуло 8 років і вже у Римі, в базиліці св.Петра під час богослужіння обидва архієреї відмовили нікео-константинопольський Символ Віри без «Філіокве», ніби покінчивши в такий символічний спосіб з конфліктом між Сходом і Заходом у цьому складному питанні.

Слід відмітити, що в 90-х рр. набрали нової сили антиєкуменічні настрої в деяких православних Церквах. Зокрема, в 1997 р. Грузинська Православна Церква вийшла із складу СРЦ. Подібні тенденції спостерігаються в Руській Православній Церкві, значна частина якої виступає за вихід із СРЦ, називаючи екуменізм «современной ересью» і «проявлением антихриста».

Останнім часом спостерігається активізація екуменічного руху в Україні. Це пов'язано із складною ситуацією в міжконфесійних відносинах і усвідомленням необхідності її поліпшення. На території нашої держави співіснують громади трьох найбільших гілок християнства: католицизму, православ'я, а також протестантизму. Злагода, мир, і, наскільки це можливо, єдність між ними, в умовах сучасного антагоністичного суспільства були б одним з вирішальних чинників відродження України.

Таким чином ХХ століття характеризується актуалізацією екуменічної проблематики, що пов'язується із виходом міжконфесійних та міжрелігійних стосунків на якісно новий рівень. Спостерігаються суперечливі тенденції в цьому процесі, які проявляються з одного боку у посиленні антиєкуменічних настроїв у окремих Церквах, а з другого у наявності значних позитивних зрушень у міжцерковних відносинах.

1. Малий теологічний словник / За ред. О'Коллінз, Фаруджі Е.Г.—Івано-Франківськ, 1997.—с.448.
2. Пауль М. Партлен. Про католицько-православну єдність / —Сопричастя.—1996.—№ 3-4.
3. Релігієзнавчий словник / За ред. А.Колодного і Б.Лобовика.—К.:Четверта хвиля, 1996.—с.389.
4. Русская мысль.—1999.—№ 4222.—18-24 березня.
5. Славомир Ян Стасяк, Роберт Завіла. Основи догматичного богослов'я.—Львів: Місіонер, 1997. — с.314.

ЛИСТУВАННЯ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА З МИТРОПОЛИТОМ АНДРЕЄМ ШЕПТИЦЬКИМ

Ольга Радченко
III курс, філософський
факультет

Як свідчать архівні джерела, Василь Стефаник познайомився з Андреем Шептицьким у Русові у 1897 році під час місії, в якій брав участь майбутній митрополит. Вони і в наступні роки підтримували тісні взаємозв'язки, листувалися. Однак про це не згадувалося в жодному з радянських видань творів видатного новеліста. Як напише через багато років відомий вчений – літературознавець Степан Крижанівський, упорядників видання творів Василя Стефаника у роки тоталітарного режиму не раз звинувачували у "буржуазному об'єктивізмі і лжеакадемізмі" [1]. З творів письменника, зокрема, з відомої новели "Марія", викидалися "невигідні" абзаци, цілі фрагменти [2].

Дев'ять років тому у Записках НТШ [3] опубліковано декілька листів Василя Стефаника до митрополита Андрея Шептицького, які зберігаються у львівському ЦДІА України у Львові (фонд 358, оп. I, спр.349; фонд 408, оп I, спр.210 та ін.). Вони свідчать про тісні взаємини, духовну близькість цих

людей, що стали гордістю української нації, відкривають немало нових сторінок з особистого життя і творчості письменника-новеліста.

В.Стефанік пише в листах про родинні відносини, про свою хворобу, матеріальне становище. Письменник піклується про земляків – обдарованих селянських дітей, просить допомогти їм у продовженні навчання у Львові. Іншого разу новеліст згадує свого приятеля – снятинського священника Йосифа Проця, катехита, викладача релігії і української мови, автора кількох книжок, голову "Рідної школи".

В листах до митрополита А.Шептицького В.Стефанік часто піднімає суспільно-громадські питання, зокрема, діяльності товариства "Просвіта", зачіпає навіть проблеми конфіденційного характеру. Листи засвідчують турботу письменника про діячів української науки і культури, зокрема, Ю.Морачевського, О.Новаківського. 24 серпня 1936 року у селі Русові на папір ляжуть рядки, що були написані незадовго до смерті письменника, вони яскраво засвідчують, як високо цінував автор "Камінного хреста" митрополита.

Листи вказують, що письменник час від часу одержував матеріальну підтримку від митрополита. Зокрема, у значній мірі А.Шептицький фінансував поїздку до Канади сина новеліста Юрія після закінчення університету у Львові.

Знаючи безкомпромісність Василя Стефаніка у трактуванні явищ суспільно-політичного і культурного життя, немає підстав бачити його нециристь чи необ'єктивність щодо митрополита. Листи також засвідчують, наскільки глибоко розумів А.Шептицький значення постаті Василя Стефаніка для української літератури. Віриться, що упорядники нового видання творів письменника включать і листування "володаря дум селянських" з "українським Мойсеєм", як любовно називають в народі В. Стефаніка та А. Шептицького.

1. Крижанівський С. Стефанікові сини // Дзвін.–1994.–№4.–С.136.
2. Погребенрик Ф. Стефанікова "Марія" // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка.–Випуск І.–К., 1993.–С.91.
3. Записки НТШ.–Т.221.–Львів, 1990.

СУТНІСТЬ КУЛЬТУРИ У "ФІЛОСОФІЇ ЖИТТЯ" Ф.НІЦШЕ І А.БЕРГСОНА

Михайло Фролов
II курс, юридичний
факультет

Дослідження історичних та культурологічних аспектів "філософії життя" Ф.Ніцше і А.Бергсона в наш складний час суперечливого переходу до суттєво нових суспільно-політичних вимірів мають непересічне значення, спрямовані на визначеність сутності загальнолюдських культурних цінностей, котрі неспівдвладні зміні устроїв, епох і поколінь.

Визначальним чинником філософських міркувань Ніцше і Бергсона був суб'єктивний розвиток, а також початок нової суспільної трансформації, внаслідок чого створилося підґрунтя до переосмислення і нового підходу до філософських і культурологічних систем.

Тому, виходячи з суб'єктивно-об'єктивного світобачення і прийшовши до новітнього принципу надлюдини, Ніцше формує сутність своїх філософських міркувань – "культ надлюдини" в контексті світосприйняття і ототожнення себе з нею. Головним чином Ніцше обирає роль "пророка нової доби".

Стосовно підґрунтя світоглядної позиції Бергсона, то слід виділити його суб'єктивний аналіз дійсності, на який він виходить через бачення основних напрямків осягнення світу і філософської концепції його подальшого розвитку і існування. Через інтуїтивне сприйняття світу він приходить до відповідного світогляду – світогляду інтуїтивізму.

Розгляд і визначення факторів, що лягли в основу "філософії життя" Ніцше і Бергсона, виводять нас на сутність культури як гаранта реалізацій їхньої філософії для суспільного існування.

В контексті культури Ніцше виводить ряд принципів, які, на його думку, стануть уособленням ідей "філософії життя" і за допомогою яких відбудеться відокремлення надлюдини від натовпу і її реалізація.

Досліджуючи загальний розвиток культури і її досягнення, Ніцше оцінює їх як кризові. Причину кризового етапу культури він вбачає у занадто сильному впливові на неї релігійних вчень.

Шлях виходу з кризи культури, за Ніцше, полягає у радикальній відмові від релігійного вчення і формуванні головного принципу "натурального існування" індивіда, який розуміє сутність "філософії життя".

Тому Ніцше виступає засновником культурного волюнтаризму: в остаточному вимірі людина, формуючи суб'єктивну культуру, яка виводить її на суспільно-культурні цінності, керується волею.

Стосовно оцінки культурно-філософських поглядів Бергсона слід розглядати в першу чергу його суб'єктивно-психологічний підхід до сприйняття дійсності. Саме на цьому формується основний чинник його світосприйняття – інтуїтизм. Виходячи із основної праці Бергсона "Час і свобода волі", можна побачити, що він підкреслює перевагу інтуїтивного (інстинктивного) світорозуміння над інтелектуальним світоспогляданням. А в культурі, зокрема, він виводить суто художньо-літературний принцип сенсу існування. Все це призводить до формування ілюзорної надії у сприйнятті змісту життя.

Досліджуючи подальший вплив концепції "філософії життя" та сутність культури, слід чітко розрізняти двох авторів – Ніцше і Бергсона – оскільки культурна сутність їх філософії виводить на різко протилежні аспекти суспільного сприйняття. Водночас не потрібно забувати, що і Ніцше, і Бергсон позбавляють людину сублімації як в суб'єктивних, так і в суспільних проявах.

Щодо позитивних впливів "філософії життя" на сутність культури, то слід зауважити, що філософські принципи Ніцше допомагають людині усвідомити відокремленість від натовпу, що в свою чергу сприяє самопізнанню незалежно від результатів.

Позитивізм "філософії життя" Бергсона полягає у спрямуванні людини до оцінки "інструментів пізнання" – інтуїції та інтелекту.

Не можна не відмітити негативний вплив "філософії життя" Ніцше і Бергсона на процес сприйняття і визначення сутності культури, який полягає у хибності розуміння змісту світоіснування.

Таким чином, вагомість викладених принципів "філософії життя" Ніцше і Бергсона у сутності культури вимірюється тим, що вони, намагаючись виявити і проаналізувати явище світоіснування, створили певні моделі його сукупності. При більш глибокому аналізі і послідовному синтезі цих моделей можна прийти якщо не до остаточних, то близьких до реальної суті належних концепцій світоіснування.

1. Бергсон А. Творческая эволюция, СПб, 1914.
2. Бергсон А. Восприятия изменчивости. Собр.соч., СПб, 1914.
3. Ницше Ф. Собрание сочинений. –Т.1.–М., 1990.
4. Ницше Ф. Собрание сочинений. –Т.2.–М., 1990.
5. Рассел Б. История западной философии.– К., 1995.

ТРАДИЦІЇ ФІЛОСОФІЇ СЕРЦЯ ЮРКЕВИЧА ТА ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ

Наталія Нестеренко
IV курс, педагогічний
факультет

Значний вплив на формування української і російської філософської думки мав Памфіл Данилович Юркевич (1827-1874). Його основні праці «Ідея»(1859), «Серце і його значення в духовному житті людини» (1850).

Головна сфера філософських інтересів Юркевича – антропологія. Він розвиває християнське вчення про серце як глибоку основу людського існування та духовно-моральне джерело духовної діяльності. Юркевич доводив, що в житті серця виражається індивідуальність особистості. Серце є тим місцем в людині, де виникають наміри, зароджуються всі пізнавальні дії душі. Філософ підкреслює: «Пізнати серцем – значить збагнути».

Юркевич твердить, що серце містить багато душевних почувань, хвилювань. Моральне життя людини теж знаходить свій початок у серці. Філософ виділяє таку думку: «Людина повинна віддати Богові одне своє серце, щоби зробитися йому вірною в думках, словах, справах».

Якщо перевести орієнтацію на серце, на мову більш наукову, то це означатиме одне: розвиток емоційної сфери, зокрема почуття любові і радості. Філософія серця Юркевича не є випадкова. Аналогічний розвиток думки спостерігається в багатьох течіях традиційної і нетрадиційної релігії. Це показує наскільки важливу функцію мають ці почуття для людини.

Щодо православ'я, то існує така релігійна течія як ісихазм – спосіб єднання людини з Богом через молитву серця. В католицизмі філософію серця ми до певної міри можемо зіставити із Тайною Євхаристійного Серця Ісуса. Суть цього полягає в особливому почитанні Серця Ісуса. В буддистській релігії існує таке поняття анахата – серцева чакра. Відкриття її веде до глибоких, сердечних, щирих взаємин між людьми, до взаєморозуміння і взаємоповаги.

На сучасному етапі розвитку суспільства питання про гуманні взаємини між людьми набуває щораз гострішого звучання. Виховання підростаючого покоління повинно орієнтуватись на кращі людські виміри – духовність, моральність, сердечність, гідність.

Часто головну увагу приділяють вихованню сердечності, доброти у малюків. Тобто процес виховання полягає у формуванні серця і душі дитини. Але, можливо, одна з центральних проблем педагогіки полягає у формуванні серця вчителя і вихователя. Бо тільки тоді, коли вихователь прийде до дитини з відкритим серцем, повним доброти, щирості і сердечності, він зможе сформувати аналогічні якості у дитячій душі.

Найпершими вихователями є батьки, та не меншим зразком для наслідування є вчитель. Особливо в початкових класах авторитет вчителя перевищує авторитет батьків. Тому, щоб виховати позитивні якості у дитини, вчитель сам повинен володіти ними.

Мої особисті спостереження підказали, що дитина насамперед прагне від свого вчителя доброти, любові і поваги.

Які б правильні фрази не говорив учитель, скільки б він не розмірковував про добро, чуйність, любов – все це виявиться марною педагогічною

схоластикою, якщо не буде внутрішньо освітлене почуттям любові, або, повертаючись до Юркевича, світлом серця.

1. Жижаренцев В. Путь к свободе: взгляд в себя. – С.-Петербург, 1998. – С.197.
2. Літературознавчий словник-довідник. – К.: Академія, 1997. – С. 709.
3. Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – С.221.
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. 2-е видання. – Мюнхен, 1983. – С.145-152.
5. Юркевич П. Вибране. – К.: Абрис, 1993. – С.73-115.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ІКОНИ

Алла Макарова
ІІІ курс, філософський
факультет

Останнім часом в Україні зріс інтерес до ікономалярства як самобутньої галузі церковного мистецтва. Ця тенденція проявляється у дослідженнях з історії української ікони, теорії ікономалювання і відродженні іконописного мистецтва. В наукових працях Д.Степовика, В.Мокрого та ін. розкривається специфіка художнього світу ікони, її духовного та морального наповнення, підкреслюється її виховна функція, обґрунтовується культове та обрядове значення. Важливим є пошук невідомої української ікони, загубленої або вивезеної за кордони України в часи існування її у складі інших держав, коли іконописне мистецтво, як галузь культури, зазнавало значних утисків. Сьогодні зібрано достатньо матеріалів про шедеври іконописного мистецтва, насильно вилучені із культурно-мистецької спадщини нашого народу: до них належать знамениті чудотворні ікони Богородиці (Белзька, шанована поляками як Матка Боска Ченстоховська; Волинська, відома усьому світові, як Володимирська), інші образи (Ангел Золоте Волосся, Дмитро Солунський, Моління, Успіння тощо).

Зараз віднайдено свідчення стосовно іконописних шкіл, напрямів та стилів ікономалювання, що існували в Україні впродовж віків, проведено паралелі з іконописним мистецтвом інших християнських країн. Таким чином, можемо говорити про специфічні особливості української ікони, як явища національної духовної культури.

Ці особливості умовно можна поділити на дві групи: етнонаціонального та духовно-мистецького характеру.

Ікона як атрибут релігійного культу виникла у перші століття християнства і набула особливого значення у Візантії. На наші землі іконошанування прийшло у XI-X ст. у зв'язку із хрещенням Русі. Ініціатором створення першої школи українського іконопису був митрополит Іларіон.

Майстри давньоукраїнської школи ікономалярства, хоча і орієнтувались на канони, встановлені східними отцями церкви ще в IV-V ст., мали, проте, свою власну художню манеру у зображенні біблійних подій, сюжетів, персонажів. Українська ікона вирізнялась особливою натхненною духовною силою, була покликана слугувати містком між людиною і Богом і була, тому максимально «м'якою» і «теплою», близькою людині, тоді як візантійська ікона притримувалась аскетичної манери зображення, не використовувала яскравих фарб, підкреслювала глибину прірви між небом і землею. Не ідентичні також російська та українська ікони. Це спостерігалось вже на початку існування Київської Русі. Характерними рисами української ікони була тривимірність, заокругленість ліній, яскравість фарб та помірне використання позолоти, яка прикрашала німби і мала відтінок червінного а не білого, як на московській іконі, золота. Протилежністю їй була російська ікона з суворо регламентованою локалізацією кольору, площинністю образу, лінеарністю.

Українська ікона слугувала дзеркалом, в якому відбивалось буття народу, його історія: вшанування місцевих святих (Бориса, Гліба, Володимира, Ольги) призвело до увічнення їх на іконах; часті набіги кочовиків змушували народ просити небесного заступництва Божої Матері (ікон з її зображенням найбільше в нашій традиції). Відомі ікони Богоматері Ніжності, Замилування, Заступниці та ін. Обличчя на іконах, що відносяться до періодів XI-XIII ст., XVI-XVII ст, мають яскраво виражені українські риси, часто біблійні персонажі зодягнені в національний український одяг. Все це робило ікону зрозумілою і близькою народові.

Українська традиція ікони включає у себе ряд етапів, що відповідають тим, які прийнято виділяти при характеристиці загальносвітового мистецтва. Це період Середньовіччя (Київська Русь, XI-XIII ст.) ікони Богородиці Знамення (Панатії), Устозьке благовіщення, Оранта-Заступниця; пізні середньовіччя (XIVст.) – ікони Богородиці-Провідниці (Одигітрії), Преображення Христа, Юрія-Змієборця; Ренесанс (кінець XV-XVI ст.) – Різдво Марії, Христос Вседержитель (Пантократор), Воскресіння Лазаря; ренесансно-бароковий період (XVII ст.) – Богородиця-Одигітрія, Христос-Вседержитель, Страшний суд; бароко (друга половина XVII ст.) – Чудотворна Жировицька ікона Богородиці Ніжності, Всездвиження Чесного Хреста, Чудотворна Віденська ікона Богородиці-Провідниці; романтизм (XIX ст.) – Чудотворна Гошівська ікона Богородиці-Провідниці, Богородиця з дитям.

Будучи явищем духовної християнської культури, ікона є не лише предметом релігійного поклоніння, а й безцінним скарбом загальнолюдської культури.

1. Антонович Д. Українське малярство. //Українська культура: Лекції за ред. Д.Антоновича.-К., 1993.
2. Степовик Д. Віднайдені твори мистецької класики. //Образотворче мистецтво. -1992.- №4.- С. 2-5.
3. Овсійчук В.А. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII століття.- К., 1985.

«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА В СТРУКТУРІ ХОСПІСУ»

Олена Легін
V курс, філософський
факультет

Перш за все необхідно дати визначення поняттю «хоспіс» (воно ще не є досить відомим, хоча віднедавна почало зустрічатися в газетних публікаціях.

Хоспіс (з англ. – притулок) – це державний чи недержавний заклад, в якому персонал найвищої кваліфікації надає медичну і психологічну допомогу вмираючим та їх родичам. Метою роботи хоспісу є допомогти людині прийняти смерть (тобто факт своєї смерті), досягнути сенс страждання. Ідея про

необхідність створення хоспісів почала поширюватись з ініціативи англійського журналіста В.Зорзи, а перший заклад такого типу був відкритий в Лондоні в 1967 році. Однією з багатьох причин, які зумовили їх виникнення, було і є постійне погіршення екології, поширення невиліковних і важковиліковних хворіб (раку і СНІДу). А це означає наявність великої кількості страждаючих людей, які часто залишаються наодинці з болем (як фізичним, так і психологічним). Необхідний кваліфікований догляд ці люди можуть отримати в хоспісі, де використовується як спеціальна методика зняття болю, власна техніка і інженерія, так і існує центр психологічної допомоги. Саме тому ці заклади є не тільки медичними, але й гуманітарними установами.

В хоспісі все створено з врахуванням бажань хворих і для хворих – від використання найновішого обладнання і до виконання останніх бажань помираючих (якщо вони є не дуже нереальні). Зовні хоспіс виглядає як 2-х, 3-х поверховий котедж, оточений садом, клумбами квітів. Всередині він нагадує звичайний особняк (з довільним розташуванням кімнат). Персонал закладу налічує не більше 25-30 чоловік, а також значну допомогу надають добровольці, які виявили бажання працювати в ньому.

Хоспіс має кодекс власних правил, яких треба неухильно дотримуватись кожному його працівнику. Одне з них і дуже важливе: «Якщо хворий запитав про свій стан, то треба сказати йому правду, при цьому дотримуючись принципів медичної етики». Цим хоспіси відрізняються від вітчизняних лікарень. Ще однією важливою особливістю цих закладів є турбота про рідних і близьких пацієнта. Це дає можливість їм відпочити від турбот цілодобового догляду, і, таким чином, використати цей час для спілкування.

Дуже важливою є роль психотерапевта (або психолога) в хоспісі. Крім того, що кожен працівник цієї установи повинен володіти знаннями з психології взагалі, і медичної зокрема, необхідною є присутність спеціаліста, головним завданням якого повинно бути встановлення максимально сприятливої психологічної атмосфери – атмосфери довіри, доброзичливості, терпіння; а також – допомога кожному хворому в тих його проблемах, які

виникають в нього під час перебування в хоспісі. А також психолог: працює з кадрами (в його компетенції знаходиться прийом на роботу людей, психологічні консультації персоналу); відповідає за вплив оточення на психіку пацієнта (кольорів, звуків, спілкування, і т. д.); допомагає в роботі добровольцям.

В своїй роботі психолог використовує відповідний інструментарій – методи і методики, які застосовує у взаємодії з пацієнтами. Ними є бесіда, опитування, інтерв'ю; різні методики – метою їх є діагностика настрою, самопочуття, активності, рівня тривожності хворих.

Специфікою країн, які раніше входили в склад СРСР, є недиференційованість, нечіткість функцій психолога, певна розмитість меж його компетенції в такому закладі.

В Україні практика поширення хоспісів тільки починається (з березня 1997 року працює заклад цього типу у Львові). Безперечно, ініціатива створення цих установ в нашій країні буде зустрічати на своєму шляху багато проблем (не лише фінансових), але очевидним є те, що поступово визнається необхідність і доцільність існування хоспісів в нашому суспільстві.

ІНТУЇЦІЯ ЯК ФАКТОР ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ І ДУХОВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Вадим Зяблін
І курс, педагогічний
факультет

Наріжним каменем гуманістичної психології є твердження, що прагнення до самореалізації і пізнання властиве самій природі людини. Цього можна досягти завдяки шостому чуттю – інтуїтивно-чуттєвому сприйняттю. Проблема інтуїтивного осягнення істини настільки складна, що багато вчених воліють обходити її або просто відхилити. Але це не шлях до науки.

Інтуїція, за визначенням, є найвищим станом свідомості («внутрішнє світло», «вершина відчуття», «трансцендентальне несвідоме») – просвітлення, висвітлювання. Наше існування тільки тоді набуває сенсу, коли в нього

з'являється мета і відповідні цінності. В несвідомому інтуїтивному джерелі знаходяться паростки (начала) вищого добра, містичних і релігійних переживань, тут же знаходяться джерела творчості. Інтуїція є ключем до суті (задуму), цілісності, самореалізації особистості, істини.

Подібні інтерпретації зустрічаються у вченні Арістотеля, який вважав, що можуть існувати істини, які досягаються безпосереднім шляхом розумового споглядання. Згодом Декарт припустив про існування вищих начал, які досягаються тільки абстрактно, спогляданням. Припущення древньої Санхх'ї (найбільш впливової філософської системи Індії) також близькі сучасним дослідженням інтуїції. Санхх'я підкреслює, що із чуттєвого несприйняття речі або об'єкта не випливає їх неіснування, так як основні види матерії із-за їх тонкої природи можуть не сприйматися органами чуттів. Засновник філософського інтуїтивізму Анрі Бергсон також вважає, що істина пізнається тільки інтуїцією – безпосереднім пізнанням. Він звертає увагу на «естетичну інтуїцію», яка дає, на його думку, можливість не тільки бачити світ, але і охоплювати замисел життя, єдиний рух, який пробігає по лініях і зв'язує їх між собою, надаючи їм смислу. Психолог-гуманіст Маслоу воліє говорити про інтуїцію як про «піковий стан». Він виявив, що пікове відчуття приводить індивіда до злиття фактів і цінностей, розв'язання конфліктів, до спокою відкриття істинного «Я», відчуття єдності, неупередженості, безкорисливості, щастя, любові. В ході пікового переживання суб'єкт сприймає істинні цінності буття, такі як незалежність, доброта, веселість, справедливість, простота, чесність, цілісність.

Інтуїція – результат як індивідуальних генетичних задатків, так і постійного вдосконалення мислення. Це набута в ході практики здатність збагнути розв'язання того чи іншого завдання найкоротшим шляхом. Людина, яка покладається на свою інтуїцію, переживає психічний стан, який називається містичним. Особистість, яка пережила містичний стан, знаходиться над логікою. Містичний стан – це невід'ємна частина процесу самоздійснення. Це крок в реалізації потенційних можливостей людини. Характерними рисами

містичного стану вважається відчуття єдності з природою, або Божеством, зниження цікавості до власної особи і матеріальних цінностей, підвищений спокій і пасивність в несприятливих обставинах.

Ми підходимо до того часу, коли кожен із нас повинен вчитися використовувати своє інтуїтивне мислення, вчитися і робити те, що вміють і знають всі самоактуалізовані люди. Потрібно вчитися переключатися з раціонального на інтуїтивний розум. Це наблизить нас до розуміння істинного сенсу життя. Ми дізнаємося, що життя і все, що в ньому вміщується, скеровується універсальною, безумовною любов'ю. Стикаючись зі своєю внутрішньою суттю і приймаючи інших в духовний простір особистого діалогу, ми підсилюємо резонансну дію інтуїції. В цьому стані ми досягаємо вищої форми любові – вселенської. Якщо ми будемо використовувати свою свідомість як важіль, то ми змінимо світ.

Почни з себе!

1. Байкушев С. Серёзно о сверхестественном. – М.: Мысль, 1991. – 135с.
2. Маслоу А. Психология бытия: Пер. с англ. – М.: Рефлбун, К.: Ваклер, 1997. – 804с.
3. Ларіонова В. Філософський аналіз проблеми інтуїції //Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Плай, 1996. – Ч. 2. – С.17-27.
4. Современная западная философия: Словарь /Сост. Малахов В.С., Филатов В.П. – М.: Политгиздат, 1991. – 414 с.
5. Цветков Э.А. Мастер самопознания, или погружения в «Я», – СПб: Лань, Полисет, 1995. – 192 с.
6. Юнг К.Т. Психология бессознательного. – М.: Канон, 1994.– 358 с.

ДІАГНОСТИКА І КОРЕКЦІЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Мирослава Сова
V курс, філософський
факультет

Проблема агресії як соціального явища і агресивності як особливої ціннісно-орієнтаційної спрямованості асоціального характеру перебуває в полі юру вчених і практиків. В останні десятиліття у всьому світі спостерігається ріст насильницьких дій з особливою жорстокістю, вандалізмом і знущанням з людей. Такі соціальні небезпечні прояви викликають серйозне занепокоєння з

боку педагогічної громадськості, соціальних і психологічних служб. Особливо гострою в наш час є проблема росту дитячої злочинності й асоціальності. Значна частина психологів і педагогів виявляються не готовими до боротьби з дитячою агресивністю.

Після ознайомлення з теоріями, які пояснюють детермінацію агресивної поведінки особистості (психоаналітичною, когнітивною і біхевіоріальною), ми визначили мету емпіричного дослідження, яка полягала у відборі і апробації надійних психотехнічних засобів діагностики і корекції агресивності в підлітковому віці.

Робочими гіпотезами послужили наступні твердження:

1). Агресивність являє собою складний симптомокомплекс афективно-мотиваційних, когнітивних і конативних характеристик особистості, що специфічним чином проявляються в підлітковому віці.

2). Діагностика і корекція агресивної поведінки підлітків повинна враховувати психологічну структуру їх агресивних установок і сприяти виробленню альтернативних (просоціальних) стратегій поведінки.

Емпіричними методами дослідження були «тест руки», запропонований Вагнером, тест агресивності Басса-Дарки.

Результати діагностичного обстеження показали, що 90 відсоткам досліджуваних підлітків притаманна чітко виражена агресія і ворожість.

Для проведення корекційної роботи були відібрані підлітки, у яких виявлений рівень агресії становив більше 75,5 відсотка. Корекційний етап дослідження являв собою психологічний тренінг інтегративного типу з елементами різних психотерапевтичних технік. Мета тренінгу полягала в пошуку альтернативних способів задоволення власних потреб і взаємодії з оточуючими без нанесення їм фізичної чи моральної шкоди. В ході тренінгу розв'язувалися такі завдання: усвідомлення власних потреб; відреагування негативних емоцій і навчання способів регулювання свого емоційного стану; формування адекватної самооцінки, оволодіння способами раціональної, морально виправданої поведінки.

Програма тренінгу включала в себе релаксаційний комплекс, психологічні ігри, етюди, програвання життєвих ситуацій, що дозволило не лише розширити репертуар власного досвіду, а й познайомитися з різними моделями поведінки, асимілювати досвід інших, модифікувати власну поведінку.

Після проведення тренінгу проводилось повторне тестування. Його результати показали, що рівень агресивності у підлітків знизився приблизно на 20-25 відсотків.

Зіставлення результатів попереднього і підсумкового тестування за методикою «тест руки» показали їх достовірність на рівні 0,05, за тестом Басса-Дарки – на рівні 0,001, що засвідчує більші диференціюючі можливості другої діагностичної методики. Значні зрушення зафіксовані по параметрах вербальної, фізичної і непрямой агресії.

В ході тренінгу були виявлені й упущення в методичній підготовці тренера. Важко давалася реалізація релаксаційного комплексу завдань, були труднощі в подоланні психологічного опору учасників тренінгу. Попри зазначені недоліки, загальна ефективність тренінгу модифікації поведінки виявилася високою, що свідчить про належну зовнішню валідність проведеного дослідження.

1. Бютнер К. Жить с агрессивными детьми. – М., 1991.
2. Лоренц К. Агрессия. – М., 1994.
3. Захаров А. Как предупредить отклонения в поведении ребенка. – М., 1986.
4. Рабочая книга школьного психолога. /Под ред. И.В.Дубровиной. – М., 1991.
5. Рогов Е. Настольная книга практического психолога в образовании. – М., 1995.
6. Фурманов И. Детская агрессивность: психодиагностика и коррекция. – М., 1996.

СЕКЦІЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДРАМИ Т.РУЖЕВИЧА "КАРТОТЕКА"

*Сергій Боднар,
V курс, філологічний
факультет*

Окреме і досить значне місце в сучасній польській драматургії займає сценічна творчість Тадеуша Ружевича, що стала спробою втілення його власної концепції "реалістично-поетичного" театру, що не відповідає канонам класичної та авангардної драми. Драматичні твори цього польського письменника мають відкриту композицію, головний герой, як правило, анонім, що "виступає перед нами в багатьох іпостасях"[1]. Через це деякі критики вважають, що драми його знаходяться "на межі театру"[2], деякі з них оцінюються як "несценічні, що впливає з нетрадиційного трактування дії, героя і діалогу, з притаманної їм статичності і маразму"[3].

На думку самого Ружевича [4], найбільш вдалим твором є "Картотека", головна дійова особа якої – просто Герой – не може впоратись зі своїм власним минулим, що розпадається перед читачем на окремі фрагменти, картки (звідси - назва драми), роблячи його життя хаотичним. Позбавлений конкретного імені (інші дійові особи називають його різними іменами) Герой репрезентує узагальнений образ сучасної людини [5].

У "Картотеці" відсутній простий перебіг подій, укладених за причинно-наслідковою логікою. Вільна композиція сцен-діалогів і відкрита структура тексту вміло поєднуються з нетиповою конфігурацією дії, що відбувається в думках, снах Героя, який більшість часу проводить у ліжку. Місце дії конкретно не визначене – кімната без вікон з відчиненими по обидві сторони дверима, яка виконує різні функції: спальні, кав'ярні, місця проведення іспиту, рухливої вулиці великого міста, театральної сцени.

В основі сучасного театру Т. Ружевич ставить слово [6], яке серед звичайних елементів театрального коду набуває свого первісного змісту і вказує приналежність письменника до так званої "лінгвістичної школи". На ґрунті поезії

Ружевич вдосконалив форму і мову творів, впровадив такий спосіб письма, що дозволяє критикам говорити про певну прозаїчність його лірики [7].

У "Картотеці" можна виділити два види діалогів: ті, що служать для встановлення контакту між дійовими особами і розмови, які створюють ілюзію такого контакту. Саме цей другий спосіб мовлення відображає сучасний стан мови: безпомічність слова як знаку мовної комунікації. Вжиті у творі цитати класиків літератури, уривки з преси, фрази з радіо та телепрограм є доказом баналізації мови, використання зафіксованих у людській пам'яті мовних штампів, автоматичного реагування на певні звороти, запитання, ситуацію. Мова "Картотеки" є знаком деградації людської культури взагалі, бо не вирішує проблеми спілкування, а утруднює його.

У даному драматичному творі можна виділити деякі елементи надреалізму, "поетики сну", гротеску, експресіонізму [8], але все ж таки сама мова є головним творцем дії, своєрідним способом оголення правди про сучасність і людей, які цю сучасність творять. Отже, в "Картотеці" ми бачимо своєрідне продовження поезії, розширення її можливостей, що дає нам право називати її твором поетичним, бо "всі драматичні конфлікти відбуваються у площині мови" [9].

1. Dabrowski M. Rozewicz Tadeusz. – W: Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny. – Warszawa, 1985. – S.316.
2. Burkot S. Tadeusz Rozewicz. – Warszawa, 1987. – S.82.
3. Там же, С.93.
4. Rozewicz T. Do czytelnika. – W: Rozewicz T. Kartoteka. – Wrocław, 1995. – S.81.
5. Wilczycka D. «Kartoteka» T. Rozewicza. – Lublin, 1998. – S.46.
6. Braun K. T. Rozewicz. Języki teatru. – Wrocław, 1989. – S. 22.
7. Vogler H. Tadeusz Rozewicz. – Warszawa, 1972. – S. 157.
8. Kostkiewiczowa T. «Kartoteka» T. Rozewicza (Analiza dramatu). – W: Dramat i teatr. – Wrocław, 1967. – S.97.
9. Gebata S. Teatr Rozewicza. – Wrocław, 1978. – S.54.

ІВАН ФРАНКО ПРО ТВОРЧІСТЬ АДАМА МІЦКЕВИЧА: КОНЦЕПЦІЯ ПОДВІЙНОЇ МОРАЛЬНОСТІ

*Наталія Постоловська,
III курс, філологічний
факультет*

Тема “Іван Франко про творчість Адама Міцкевича” у контексті польсько-українських літературних і суспільно-політичних зв'язків вагома та багатоаспектна.

При вивченні цієї проблеми важливе значення має розгляд суперечливої статті І.Франка “Поет зради”, опублікованої німецькою мовою у віденському часописі “Die Zeit” у 1897 р.. І.Франко послідовно проаналізував балади із збірки “Балади і романси”, поеми “Тражина”, “Конрад Валленрод”, “Дзяди”, “Пан Тадеуш” і дійшов до висновку, що провідним мотивом усієї творчості А.Міцкевича є зрада. Аналізу причин написання “Поета зради” присвятили свої дослідження українські критики М. Возняк, Г. Вервес; польські – М. Купльовський, Е. Анчевська; у західному літературознавстві – А. Берлштейн, Д. Чижевський, Дж. Грабович.

Найбільше місця І. Франко відводить поемі “Конрад Валленрод” (1828), яку називає “великою епосеєю” “патріотичної зради” і аналізує з уваги на можливість її впливу на виховання молодого покоління. Саме на основі цього твору постає термін “валленродизм” і так звана концепція подвійної моралі: конфлікт традиційних цінностей і необхідність їх зміни задля добра суспільства.

Сучасні польські дослідники називають статтю “Поет зради” “політичним памфлетом”, а серед основних причин її написання виділяють статтю Т. Романовича “Внутрішні справи поляків” (1895), в якій автор закидає Франкові «валленродизм» і наслідки виборів у Галичині до австрійського парламенту у 1897 р. (“боденівські” вибори). Українські критики вбачають генезу статті у глибокій ідейній полеміці І.Франка з “Конрадом Валленродом”, а особливо з його інтерпретацією того, чи “можна зробити героєм твору людину, яка послуговується підступом у політиці, а отже – у житті” (М.Грушевський).

Стаття “Поет зради” випадає з ряду схвальних статей і досконалих перекладів з А.Міцкевича, здійснених І.Франком. І.Франко аналізує різні види зради, які наявні у баладах Міцкевича і притаманні багатьом фольклорним творам. Стаття “Поет зради” стоїть у центрі філософського сприйняття І.Франком Адама Міцкевича. Дж.Грабович говорить про так званий «франківський комплекс Міцкевича», а його стаття – це, мовляв, “крик болю і жалю, що невдало був вбраний у форму науково-популярного есе”. Сам І.Франко про генезу своєї статті писав у листі до Бодуена де Куртене: “Мотивом, який примусив мене до написання статті про А.Міцкевича, були явища моральної двулукості і занепаду поміж суспільства польського під час виборів”. Доказом того, що І.Франко зрозумів однобічність своїх поглядів на творчість Міцкевича, є його стаття “Die polnisch polemik”, яка не була надрукована.

Стаття “Поет зради” необґрунтовано вилучена із 50-ти томного зібрання творів І. Франка. Доступною для широкого загалу дана праця стала у 1997 р. після її публікації в газеті “За вільну Україну”. Її реабілітація необхідна для правильного розуміння літературних зв'язків між Польщею та Україною, осмислення творчості Адама Міцкевича і ставлення до нього Івана Франка.

1. Вервес Г.Д. Польська література і Україна. Літературно-критичні нариси.– Київ, 1985. – 381 с.
2. Грабович Дж. Іван Франко і Адам Міцкевич // І.Франко і світова культура: У 3-х т. – Т.1 – Київ, 1990. – С.135-142.
3. Франко І. Поет зради // За вільну Україну.– 1997.– 17 травня.
4. Anczewska E. Iwan Franko jako tłumacz Mickiewicza // Slavia Orientalis, 1958. – №1. – S.85-109.
5. Kuplowski M. Iwan Franko jako tłumacz literatury polskiej. – Rzeszów, 1974. – 256 s.
6. Spasowicz W. Pod pregiertem zdrady (I.Franko)//Pisma krytycznoliterackie.–Warszawa, 1981.– 100 s.

ГУЦУЛЬЩИНА У ТВОРЧОСТІ СТАНІСЛАВА ВІНЦЕНЗА

*Наталія Боберська,
V курс, філологічний
факультет*

Українсько-польські літературні зв'язки мають давню історію. Зокрема, у нашій Івано-Франківській області народилося немало польських письменників,

«які своїми творами збагатили польську і українську літературу та стали популяризаторами українства серед польської громадськості» [1]. Постаць Станіслава Вінченца займає особливе місце в історії українсько-польських культурних взаємин. Його ім'я стало відомим на західноукраїнських землях одразу після виходу першого тому його епопеї «На високій полонині» («Правда старовіку») 1936 р. Першим на українську мову переклав цей твір Петро Козланюк у 1946 році. Другим був переклад Б.Сенежаки – повніший, ніж попередній, але значною мірою скорочений. Таким чином, в Україні відомі лише уривки першого тому епопеї. Українські дослідники за останні три десятиріччя чимало зробили для вивчення життя й творчості С.Вінченца, дослідження його полонинської саги у контексті розвитку української літератури ХІХ – ХХ ст. Цілий ряд статей видрукував про польського письменника Володимир Полек, який дослідив особливості творчості праці С.Вінченца над своїм архівом, його входження у світову літературу. Досліджували життя і творчість письменника і інші, зокрема, Іван Прокопів та Володимир Погребенник.

Від 1940 р., письменник в силу політичних обставин, перебував на чужині, його твори не друкувалися, прізвище було заборонене радянською цензурою. «Про те, що писав Вінценз знав вузький круг зацікавлених особистостей, які бачили, що в міру можливостей письменник продовжував роботу над твором свого життя» [2], писав польський дослідник Ян Хороши до збірки матеріалів міжнародної конференції, що відбулася у Вроцлаві у 1992 р.

Звернення польських письменників до українського фольклору мали свої традиції, оскільки «багато польських авторів (...) походили з України, український фольклор був для них частиною їхнього загального літературного зацікавлення українською тематикою» [3].

Епопеї «На високій полонині» автор С.Вінценз віддав 30 років життя, його «цікавив гуцульський епос – багатюща скарбниця казок, пісень і легенд, в яких і понині черпають теми наші письменники» [4].

У творі «На високій полонині» автор реалістично відтворив особливості родинно-побутового життя гуцулів, звичаї і забобони, філософію питання зв'язку

часу і простору, погляди на смерть, соціальні явища – руйнування газдівств, голод, наймитвання, ворогування окремих родів, відтворив звичай подавати звістку окремих визначних подій, палку любов гуцулів до танців. Цікавою є конотація образу Довбуша, як і інших ватажків опришків – захисників правди і справедливості. Акцентується увага на єдності ватажка з народом. Опришківству і міфічній давнині, давнім поганським звичаям гуцулів присвячений перший том епопеї «Правда старовіку» (1930-1935 рр.). Другий том «Звада» (1970 р.) – художнє поінформовання про флору і фауну, обрядово-звичаєве життя і побут гуцулів, йде зіставлення часів давніх із новою добою. У третьому томі «Листи з неба» – опоетизована єдність гуцулів, польської шляхти і євреїв. Заключний том «Барвінковий вінок» присвячено весіллю авторової матері у Криворівні.

Заслуга автора тетралогії – «у реконструкції великої традиції краю, передачі індивідуальних рис зображуваного народу» [5].

«На високій полонині» – «могутня пісня Гуцульщини для прославлення самої себе», і немає рівних епопеї С.Вінченца – кращому творові світової літератури про українські Карпати та їх волелюбних, щедро обдарованих мешканців.

1. Полек В. Польські письменники про Гуцульщину. В кн. Українсько-польські відносини в Галичині. – Івано-Франківськ, 1996. – С. 319.
2. Świat Vincenza. Studia j zycie i twórczości Ś.Vincenza. Pod. red. J.Choroszy i J.Kolbulszewskiego. – Wrocław. – 1992. – С. 9.
3. Кирчів Р.Ф. Український фольклор у польській літературі. – К, 1971. – С. 265.
4. Федорів Р. Золоте руно. //Жовтень. – 1969. – N 7. – С. 128.
5. Świat Vincenza. Studia j zycie i twórczości Ś.Vincenza. Pod. red. J.Choroszy i J.Kolbulszewskiego. – Wrocław. – 1992. – С. 11.

ФІЛОСОФСЬКА ЛІРИКА О.С.ПУШКІНА ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

*Олена Арцимєєва,
V курс, філологічний
факультет*

Оцінка творчості О.С.Пушкіна як основоположника нової російської літератури потребує такого вивчення цього унікального явища, яке б повною мірою враховувало всю складну взаємодію внутрішньолітературних факторів, що

впливали на розвиток літературного процесу пушкінської доби. Перш за все це стосується жанрової еволюції в тогочасній поезії, з якою не випадково пов'язують і вивчення філософської лірики поета.

Пушкін, як відомо, ніде спеціально не говорив про необхідність створення філософської поезії і загалом філософські жанри в його ліриці постають невиявленими, чому й сама проблема філософської поезії “виникає не стільки у контексті власної творчості Пушкіна, скільки у великому історичному та літературному контексті” [3, с. 107–108]. При цьому дослідники шукають критерії вирішення філософської лірики Пушкіна. Так, Є. О. Маймін зосередив свою увагу на тому, які саме вірші поета варто вважати філософськими і які проблеми вони вирішували, намагався знайти їх тематичні й жанрові розмежування, конкретні форми вираження пушкінської філософської лірики, зокрема розповіді-притчі, розповіді-легенди, особисті ліричні зізнання, ліричні роздуми [3, с. 115–117]. В свою чергу, Р.С.Співак пов'язує філософську лірику Пушкіна з новим аспектом постановки поетом проблеми особистості, розглядає жанрову структуру, сюжетоутворюючі начала й морально-філософський план в проблематиці пушкінських поезій [4, с. 20–24].

Разом з тим навіть на проблемно-тематичному рівні аналізу спеціального дослідження вимагає питання про форми втілення філософичності в ліриці Пушкіна (власне філософські твори, філософичність в пейзажних, любовних віршах поета, у творах про поета і поезію й ін.).

Перегляду вимагає і питання про жанрове мислення та його роль в естетичній свідомості Пушкіна. За всієї дифузності жанрів, яка проявилася в поезії вже з перших десятиліть ХІХ століття, показовим залишається той факт, що, готуючи збірку своїх поезій, Пушкін прагнув все ж таки розташовувати твори по жанровим групам: послання, елегії, епіграми й написи, наслідування древніх, різні вірші, — хоча це і супроводжувалося певними труднощами [див. про це: 5, с. 14–21].

Сучасний підхід до вивчення філософської лірики Пушкіна і інших видатних російських поетів-філософів (Є. Баратинського, Ф.Тютчева, А. Фета й

ін.) вимагає якісного удосконалення теоретико-методологічних засад. Саме нова методологія, як справедливо зазначає І. В. Козлик, дозволить відповісти на первісні питання у дослідженні філософської лірики як такої: “Що таке філософська лірика за своєю природою — тематична спрямованість, тематичне угруповання чи жанр? Чи є якась різниця між наявністю філософських мотивів у творчості поета, між філософичністю й філософською лірикою як сформованим, окремим явищем?” [1, с. 179–180].

Загалом можна стверджувати, що Пушкіну сьогодні потрібно повернути проблемність, в якій його велика творча спадщина отримає нове життя і повернеться до сучасного покоління як живе, яскраве, безмежно багате культурне явище. “...Пушкін 1999 року, — писав видатний філолог сучасності Ю. М. Лотман, — буде поетом болісних питань, а не “остаточних” відповідей, бо тільки питання вчать думати, а історія показує, що вміння думати робиться для людства питанням “бути чи не бути?”, що Пушкін залишається “поетом пошуку”” [5, с.63-64].

1. Козлик І. В. Деякі питання подальшого вивчення лірики Ф. І. Тютчева // *Stowianie Wschodni. Duchowość – Kultura – Język*. – Kraków 1998. – S. 177-182.
2. Лотман Ю. М. Пушкин 1999 года. Каким он будет? // Таллин. – 1987. – № 1. – С. 57-64.
3. Маймин Е. А. Русская философская поэзия. Поэты-любомудры, А. С. Пушкин, Ф. И. Тютчев. – М., 1976. – 188 с.
4. Спивак Р. С. А. Блок. Философская лирика 1910-х годов. – Пермь, 1978. – 112 с.
5. Фризман Л. Г. Семинарий по Пушкину. – Харьков, 1995. – 367 с.

МІСТИЦИЗМ ЯК ЗАСІБ ХАРАКТЕРОТВОРЕННЯ У ПОВІСТІ НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ “1313”

*Іван Остацук,
ІІІ курс, філологічний
факультет*

Наталена Королева (1888-1966) — одна із повернених сьогоднішньому українському читачеві авторів, митець європейського звучання. Навіть перше прочитання її творів спонукає віднести їх до інтелектуальної прози І пол. та середини ХХ ст., багато в чому відмінної від власне української як тематично-проблемним, так і формотворчим спрямуванням. Одним із засобів розкриття центральних чи другорядних героїв письменництва використовує містицизм, що, як

правило, превалював у європейській літературі і на котрий виключно негативно дивилося радянське літературознавство. Для розуміння містицизму необхідно спершу визначитись із поняттям містики. За останнім виданням “Релігієзнавчого словника”, “містика (від грецьк. *mistikos* – таємничий) – в широкому розумінні – визнання надприродної сутності явищ природи, суспільства; у вужчому – релігійно-філософська віра в можливість надчуттєвого і надрозумового спілкування з Богом, Світовим, Космічним Розумом, вищими або демонічними світами, духами тощо” [1]. А “містицизм – пристрасть до містичного, схильність до невизначеного, неточного мислення – в тих випадках, коли мова йде про нематеріальні речі” [2]. Європейський містицизм тісно пов’язаний із християнською релігією, теологією, символікою.

Повість “1313” (1935 р.) – це перший великий прозовий твір Н.Королевої, який приніс їй широке визнання. Письменниця простежує душевну драму людини, яка переступає межі похмурого середньовіччя, прагне осягнути вершини розуму, але робить помилковий крок, який приводить її до загибелі.

На початку твору Константин Анклітцен виступає перед читачем як ідеальний духовний герой. Йому неприйнятні дикі розваги загниваючого рицарства. Сенсом його життя є пошук “філософського каменя”, який, згідно переказів, був здатний не тільки перетворювати метали в золото, але й реалізувати безмежні людські можливості, скажімо, одержати еліксир життя, котрий би трансформував людське тіло в світло, забезпечивши вибраному всемогутність, всезнання та радість божественної любові. Він мав би перетворити звичайну людину в духовну, з’єднати людське з божественним.

Н.Королева глибоко досліджує неоднозначний характер, за яким – еволюція Анклітцена, правда, в сторону антисвітла, падіння, що започатковувалось зародження в його дуалістичному естві демонічного. Це зле начало протягом твору розгортається і міцніє, весь час нагнітаючись вмільм використанням містичних деталей, штрихів, подробиць. Перша глава повісті не випадково має назву “Четверта заповідь”. Згідно з Біблією, ця заповідь має наступне формулювання: “Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були дні твої на землі” (Вих. 20: 12). Підняття руки на батька письменниця й

не намагається виправдати, бо це переступ Божих заповідей. Саме звідси й починається поступова втрата добрих сторін його душі, щораз більше входження в неї зла. Посиленням цього є поява зображення “ченця-вартівника”, що стає наскрізним містичним образом-попередженням, з’ява якого завжди віщувала смерть. Константин же відчуває спокій при спогляданні цього зображення. Перебування із цим вісником смерті у стані екзальтації увімкнуло механізм духовного, а потім і фізичного самознищення молодого вченого. Константин відкидає кохання Колумби, бо його серце вже не сприймало такого чистого почуття, яке відходить від Бога, адже “Бог є любов” (I Івана 4:8). Своєрідні пророчі візії у сновидіннях Колумби-Адельвіни є містичними штрихами-передбаченнями, у яких наче запрограмований трагічний життєвий фінал вченого-винахідника. Окремі деталі акцентують на розвиткові і переважанні темного начала у людському естві. Так, непомітно головний герой перервав собі на шиї хрестик – символ боротьби із злом – і не надав цьому значення. У своїх флуктуаціях-думках він приходив до висновку, що все людство є нікчемним, мізерним. Але існують і вищі, вибрані люди, до яких він зараховує і себе. Ці роздуми нагадують ніцшеанське вчення про надлюдину, яка має замінити звичайну. Таким чином поступово Константином-Бертольдом оволоділа “жура, злість, зарозумілість, гордяня та відсутність страху Божого” [3]. Кульмінацією кристалізації характеру головного героя є безапеляційна передача його душі дияволу, людським втіленням якого є брат Бертрам – alter ego Анклітцена. Прикметно, що образ ченця Бертрама є найбільш містичним, центральним і водночас найскладнішим. Він сприймається читачем то як конкретний герой, якого можна побачити, реально відчути його вплив на Анклітцена, то як ірреальний, фізично не існуючий, як друге “я” головного героя, як оте демонічне начало, протилежне ангельському, світлому, доброму, що існує в кожній людині і що в якийсь момент життя переважає або, навпаки, притлумлюється.

Якраз диявольське оволодіння душею Анклітцена і приводить цю здібну, інтелігентну особистість до духовної та фізичної смерті. Образ Константина-Бертольда, в двоїтій душі якого перемагає зле начало, займає чільне місце в галереї світової “дияволяди” поряд із героями таких творів, як “Фауст” Й.Гете,

“Трагічна історія доктора Фауста” К.Марло, “Майстер і Маргарита” М.Булгакова, “Записки Кирпатого Мефістофеля” В.Винниченка, “Місто” В.Підмогильного.

Містицизм виступає не лише засобом характеротворення, але й елементом руху сюжету, зацікавленості читача, є органічною складовою рисою інтелектуалізму та європеїзму Н.Королевої.

1. Релігієзнавчий словник. – К. : Четверта хвиля, 1996. – С. 196.
2. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 1998. – С. 272.
3. Королева Наталена. Предок. – К.: Дніпро, 1991. – С. 226.

ВІТАЛІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ГЕРОЯ У КОНТЕКСТІ ТВОРЧОСТІ УЛАСА САМЧУКА

*Наталія Плетенчук,
V курс, філологічний
факультет*

Сучасний стан літературознавчої науки, вільної від політичної заангажованості, методологічно зорієнтованої на осягнення літератури як художньо-естетичного феномена, дозволяє по-новому підійти до проблеми "еміграційна проза". Постмодерністська інтерпретація передбачає концептуалізацію "стихійного" матеріалу, нагромадженого завдяки "модифікації політичних імперативів" [1]. Правда, концептуалізація екзильної літератури йде паралельно з довідкриттям імен. Ми обрали об'єктом свого довідкриття Уласа Самчука, творчість якого характеризується своєрідним образом світу, новою концепцією героя, наррацією, тобто має свою поетику.

Свідомість письменника, не вписуючись у рамки соцреалістичного іконостасу, створює свій індивідуальний, Самчуків канон. Зокрема, це стосується формування митцем нового, активно-творчого героя в українській прозі ХХ ст. У.Самчук зовсім пориває з романтичними традиціями у нашій літературі (у зображенні героя), бо вважає, що вже час перестати мріяти, а почати практично діяти і творити. Письменник пропонує нову концепцію героя – "коваля своєї долі" [2]. О. Тарнавський зазначає: "Самчука турбує не поетична романтика героїчного, але систематична організація героїчної постави

української людини до життя." [3]. Протагоніст Самчука життєздатний і життєрадісний, він буде, а не руйнує. Він – практичний і прагматичний. Мимоволі постає питання: людина Відродження, людина вітаїзму стала Самчуковим героєм? У листі до А.М.Власенко-Бойцун письменник зазначає, що його творчість відрізняється від інших авторів вітальністю і "західно-європейським дослідницько-шукальним активним світоглядом" [2:1]

Отже, за концепцією У. Самчука, герой повинен бути сильною людиною, яка, перефразовуючи слова автора, шукає, бореться, змагається й удосконалюється. Саме в матеріальному збагаченні Самчук бачить першооснову духовного збагачення окремої особи і суспільства. Власне тому він рішуче відкидає філософію Сковороди, який вважав усі принади світу "суєтою сует" і в житті шукав гармонії з природою і Богом. Звідси й негативне ставлення У. Самчука до соціологічно заангажованої материкової літератури, в якій тоді переважала "чорно-біла" конфронтація героїв.

Концепція нового героя У.Самчука – віталістична. Зауважимо, що віталізм – стильова течія, характерна для багатьох літературних напрямів I пол. ХХ ст., філософською основою якої були бергсонізм і ніцшеанство, точніше біологічна концепція людини. За Анрі Бергсоном, індивід живе і розвивається в процесі творчої свідомості й у відповідності з внутрішньо притаманним йому стремлінням до життя, життєвим поривом ("альян віталь"). Проводячи паралель між творчістю Уласа Самчука і Ніко Казандзакіса, О.Тарнавський визначає спільну рису двох письменників – віталізм. Правда, дослідник зауважує, що Казандзакіс безпосередньо відштовхувався від бергсонізму, а "Самчукова настанова на тверезу, ділову людину переходить від волонтарної романтики до розумового реалізму. В нього більше підсвідомо вирішувалася думка не так про творче зростання людини наслідком внутрішньої вітальності, як радше потреба оформити цю стихійну внутрішню вітальність, яка існує в українській людині, мов та казкова сила у Кожом'яки. Тут і засновок практичного первня ідеології Самчука." [3:334]. Саме такому розумінню віталізму Микола Хвильовий протиставив свою доктрину "романтики вітаїзму", що породила

"безгрунтовних романтиків", яким немає місця в суспільстві "бездушного американізму", але захлинулася у трагедії самогубства. Іншу дефініцію вітаїзму дав Юрій Лавріненко: "Вітаїзм – це активно творча і активно асимілююча відродженська (ренесансова) одушевленість життям" [4].

Аналізуючи драматургію Г.Гауптмана, Леся Українка помітила, що у кожного великого письменника є певна група ідей чи одна якась ідея, до якої він або періодично повертається, або ж не випускає її з уваги у жодному своєму творі; часто такі ідеї втілюються в одному типі, улюбленій постаті, яку письменник варіює безконечно, надаючи їй щоразу або нової риси, або нового становища і таким способом створюючи кожного разу новий світ на старому фундаменті.⁵ Наскрізним типом ("улюбленою постаттю") усіх творів У.Самчука є образ нового героя, виразника віталістичної концепції, якого автор зображує у різних планах: працюючого селянина ("Волинь", "Марія", "Морозів хутір"); енергійного господарника, підприємця ("Кулак", "Темнота", "На твердій землі"); інтелектуала ("Юність Василя Шеремети", "Ost"); воїна ("Гори говорять", "Чого не гоїть вогонь").

Незважаючи на різноплановість показу героїв, у них багато спільного. Вони неначе творять свій світ, свою дійсність, у якій живуть своїм окремим життям. Взаємовідбиття персонажів у творчості митця – це спосіб розбудови типів вищого порядку. Вони запам'ятовуються читачеві не як соціологічні схеми, а як естетичні феномени, бо осягаються в індивідуалізованій формі.

1. Павлишин М. Канон та іконостас. – К.: Час, 1997. – С.84.
2. Самчук У. Неопублікована кореспонденція. Лист до А.М.Бойцун. 8 грудня 1963 року. С.1.
3. Тарнавський О. Традиція Кожом'яки // Слово. – 1962. – Ч.2. – С.332.
4. Лавріненко Ю. Розстріляне Відродження. Антологія 1917 – 1933.– Мюнхен, 1959. – С. 954 – 955.
5. Леся Українка. Зібр. творів: У 12 т. – Т.8. – К., 1977.– С.135.

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВЗАЄМОВПЛИВИ В АНТРОПОНІМІЇ ДВОХ СПОРІДНЕНИХ МОВ

Оксана Баранівська,
V курс, філологічний
факультет

Зацікавлення ономастикою, зокрема антропонімією, у слов'янському мовознавстві тягнеться вже понад століття; при цьому помітні значні досягнення у вивченні цієї мовознавчої проблеми.

Звернення до українських і польських антропонімічних утворень і їх взаємовпливів не є випадковим. По-перше, в утворенні українських і польських прізвищ виступають однакові форманти, роль яких є різною (наприклад, український формант-ук відповідає польському форманту -ak); по-друге, порівняння українських і польських антропонімів дає можливість виявити специфіку процесів прізвищотворення та функціонування антропонімів у лексичному складі двох сусідніх слов'янських мов; по-третє, вплив однієї мови на формування прізвищ іншої (т.зв.гібридні утворення) може відбуватися взаємно. Перелічені аспекти зумовлюють актуальність дослідження українсько-польської антропонімії.

Найпоширенішим в антропонімії двох споріднених мов є формант -ski/-ські (-ськ-/-цьк-), який вважається загальнослов'янським. Прізвища з цим суфіксом являють собою прикметники із значенням власника або прибулих з місцевості, назва якої послужила основою.

Прізвища на -ski, які вважаються польськими з походження, можуть у своїй будові мати українську основу. У такому випадку антропоніми на -ski (ськ-) будуть українськими за походженням, оскільки антропонімічна система української мови теж засвідчує формант -ськ-/-цьк-. Польськими будуть ті прізвища на -ski, твірна основа яких є польською або відповідає нормам польської мови. Наприклад: **Бартошевський** (від польського імені *Bartosz*), **Марцинковський** (від польського *Marcin*); прізвище ж **Мартинівський** буде вже українським, оскільки походить від українського **Мартин**.

Серед найбільш прозорих прізвищ з польським елементом, що зустрічаються в Україні і є поширеними, можемо виділити наступні:

1. Відіменні утворення: *Войцехівський* (від польського імені *Wojciech*), *Михальський* (від пол. *Michał*), *Шиманський* (від пол. *Szymon*), *Яновський* (від пол. *Jan*).

2. Відтопонімні утворення: *Залеський* (від назви місцевості *Zalesie*); *Тарновецький* (від назви місцевості *Tarnów*).

3. Відапелятивні утворення: *Генсьорський* ('gęś'), *Гембарський* ('gęba'), *Грохольський* ('groch'), *Гурський* ('góra'), *Дембицький* ('dąb'), *Квятковський* ('kwiat'), *Огоновський* ('ogon'), *Пйонтковський* ('piątek'), *Хиановський* ('chrzan'), *Ядловський* ('jadło').

У польській антропонімії засвідчені прізвища, які з походження є власне польськими, але, потрапивши під вплив інших мов (напр. української), орфографічно втратили свій польський елемент. Наприклад: *Gołębiowski* - *Gołombowski*, *Męczyński* - *Menczyński*, *Dębicki* - *Dembicki*.

Як виникає з дослідження, український антропонімікон у своєму складі містить більше прізвищ з формантом -ski, у яких чітко помітний польський елемент (твірна основа). Натомість у польській антропонімії майже немає прізвищ, які б виражали ознаку українського походження, лише *Berezowski* і *Michajłowski*, але й у цьому випадку можна стверджувати, що ці прізвища потрапили в польський антропонімікон внаслідок міграції їх носіїв. Адаже власне польські утворення - *Brzewowski*, *Michałowski*.

Така неоднорідність поширення прізвищ польського і українського походження з формантом -ski /-cki (-ськ / -цьк) пояснюється не тільки мовними факторами, а й історичними, політичними й культурними, які призводили до того, що польська антропонімія поширювалася на схід з більшою інтенсивністю, ніж українська на захід.

У польській антропонімії поряд з прізвищами, власне польського походження (*Gębarski*, *Wróblewski*, *Tomczak*, *Bartoszewicz*) зустрічаються т.зв. гібридні утворення, корені і форманти яких походять з різних мов (у цьому випадку - корінь з польської, формант з української).

Найвиразнішими прізвищевими гібридами є антропоніми з формантами -ko (-енко), -uk ('-ук). Вони функціонують як у польській, так і в українській антропонімії. Перша засвідчує більше гібридних утворень з формантом -ko (*Dębko*, *Dziadko*, *Kościółko*), остання - з формантом -enko (-енко) (*Янченко*, *Яценко*). Досліджуваний антропонімічний матеріал дає змогу виділити ряд прізвищ-гібридів, які функціонують на території Польщі й України. Переважна їх більшість утворена від апелятивів (пол. *Chętko*, *Ciołko*, *Ćwirko*, *Dąbko*, *Dziadko*, *Mogiłko*, *Sieczko*, *Wronko*; укр.: *Засядько*); від власних імен (пол.: *Fedziuszko*, *Maćko*, *Staśko*; укр.: *Блажско*, *Бартко*, *Шимко*, *Янко*); від назви місцевості засвідчено лише одне прізвищеве гібридне утворення - *Białogórko*.

Розглядаючи прізвища з формантами -ко, -енко, слід припускати, що в польській мові спочатку це могли бути утворення з суфіксом -ek, який пізніше під впливом української мови або інших екстралінгвальних факторів видозмінився у формант -ко, що в певний період при творенні прізвища чи при виборі суфіксів мав перевагу. Тому, говорячи про гібридні утворення, потрібно знати час їх виникнення і те, яким чином формант -ко (-enко) став побутовати в польській антропонімії.

Іншим формантом, який вказує на «українськість» прізвища, є суфікс -uk (-'ук'), первинне значення якого демінутивне і патронімічне. Як і в антропонімах попередньої групи, цей формант приєднувався до імен та до апелятивів. І якщо в польському антропоніміконі засвідчено з формантом -ко (-enко) більше відіменних утворень, то з суфіксом -uk (-'ук') зустрічається більше відіменних. Відтопонімний гібрид на -uk (-'ук'): *Borkowszcuk*. Маємо такі відіменні антропоніми: *Błaszczuk*, *Bazyleczuk*, *Janiuk*, *Jańczuk*, *Karolczuk*, *Marciniuk*; відапелятивні утворення: *Olejarczuk*, *Ząbczuk*, *Krzyciuk*, *Wójciuk*.

Буває й так, що українські прізвища з формантами -ко (-енко), -ук ('-ук), потрапивши під вплив польської мови, можуть набути її фонетичних та орфографічних рис і з плином часу стають антропонімними гібридами, які виникають внаслідок взаємних мовних контактів і впливів.

СИМВОЛІКА БІЛОГО І ЧОРНОГО КОЛЬОРІВ У ТВОРЧОСТІ АДАМА МІЦКЕВИЧА

Інга Філя,
V курс, філологічний
факультет

Метою цього дослідження є простеження й аналіз впливу білого і чорного кольорів на емоційно-чуттєвий стан поета Адама Міцкевича, його специфічне сприйняття білої та чорної барв. Спробуємо виявити, чи завжди збігається символічний зміст вказаних кольорів у його творчості із традиційною народною символікою.

Як свідчить аналіз, назви кольорів у їх сполучуваності з іншими поняттями використовуються в його творах часто у традиційних, народно-пісенних, фольклорних образах, але вони по-новаторському переосмислюються автором і отримують завдяки йому нове, оригінальне звучання. Лексика на означення кольору відіграє й помітну стилістичну роль у поезії А.Міцкевича. Про це свідчить і різноманітність кольорів, і символічна багатоплановість відповідних кольороназв у його творах. Особливе семантичне навантаження припадає на ахроматичні кольори, у тому числі й на білий та чорний.

За контекстуальним уживанням прикметник «білий» в індивідуальному стилі А. Міцкевича часто символізує «смерть», «жах»:

Jeźdce w bieli i konie straszliwej białości!

Przybiegam, – stoją; wołam, – milczą; to są trupy! [1].

Одночасно із смертю білий колір символізує жіночу красу, не звичайну, земну, а потойбічну, що одночасно притягує і відштовхує. Цей колір зустрічаємо там, де йдеться про потойбічне життя русалок, тих дивних істот, які завжди викликали страх селян і поетичні образи яких часто використовуються у фольклорі. Традиційно «білий» - це символ дівочої цноти. Білий колір може символізувати не смерть-страждання, не смерть-покарання, а смерть-порятунок, смерть-позбавлення від людських страждань і ганьби, отримувати значення фізичної і духовної чистоти і спокою.

В описах природи «білий» вживається на позначення неба у хмарках, а, отже, несе семантику легкості, стрімкості, прохолоди, захист від палаючого сонця, від спеки, відпочинок і затишок.

Аналізуючи конотації білого кольору в поетичних творах А.Міцкевича, можемо відзначити, що в цілому вони мають багато спільного із традиційною польською символікою цієї барви, яка має своїми прототипами поняття невинності, краси, цноти, тиші, відпочинку і смерті [2]. На нашу думку, однак, автор вкладає у цей колір у більшості випадків трагічний зміст, зміст приреченості і страждання, що не зовсім відповідає традиційним уявленням.

Важливе місце в творчості поета відводиться чорному кольорові. Слід відзначити велике символічне навантаження цієї кольороназви. Поетичне мовлення активізує пряму вказівку на колір; поет створює індивідуально-виборські образи, що символізують в основному негативні явища. Чорна барва отримує семантику небезпеки, загрози, наближення катастрофи:

Już zakryły się całkiem niebiosy i ziemia,

Noc je z burzą od nosy czarniejszą zacięcia (S.271)

У польській мові (як і в українській) часто використовується символічний образ чорного ворона - віщуна нещастя; може це бути й чорний яструб, який символізує не тільки наближення небезпеки, а й смерть та жалобу:

Tylko wrony, stadami obstepiwszy stany...Czarne oczy kierują na czarne obłoki... (S.270)

або:

Dziś sępy czarnym skrzydłem oblatują groby;

Jak w mieście, które całkiem wybije zaraza,

Wiecznie z baszt powiewają chorągwie żałoby. (S.134)

У творчості Міцкевича знаходимо приклади, де автор прямо вказує, що кольором жалоби є саме чорний. Ця барва часто використовується в описах військових баталій, символізуючи боротьбу і смерть:

Walą się na faszynę, kładąc swe tułowy;

Już czernią się na białych palisadach wałów.

Jeszcze reduta w środku, jasna od wystrzałów,

Czerwieni się nad czernią... (S.99)

Як бачимо, поряд із чорним кольором при змалюванні сцени битви використані ще білий і червоний кольори, що також несуть трагічний зміст приреченості, смерті. Пор. ще:

...*Czarne chorągwie na śmierć prowadzą zastępy.*

Przeciw nim sterczy biała... reduta Ordona. (S.97)

Однак можна навести приклади і позитивної семантики чорної барви.

Вони стосуються опису зовнішності людей:

Różnili się Dobrzyńscy między Litwą bracia

Językiem swoim, tudzież wzrostem i postacią.

Czysta krew laska, wszyscy mieli *czarne* włosy,

Wysokie czoła, *czarne* oczy, orle nosy [3].

Можуть вони характеризувати й тварин:

Czarny mój rumak jak burzliwa chmura,

Gwiazda na czole jego jak jutrzienka błyska,

Na wolę wiatrów puścił strusiej grzywy pióra,

A nóg białych polotem błyskawice ciska. (S.82)

Словосполучення із прикметником «чорний» мають конотативні відтінки краси, мужності, завзятості («*czarny mój rumak jak burzliwa chmura*»), чорнотою підкреслюється грація, фізична досконалість, сила, стрімкість, пристрасність.

Як бачимо, у творчості А.Міцкевича чорний колір несе в основному негативну символіку, що властиво і традиційній семантиці цієї барви. Вона символізує смерть, жалобу, загрозу, зло і т.д. Разом з тим чорний колір має і певний позитивний «заряд», але у такій функції використовується набагато рідше.

1. Ілюстрації наводимо за виданням: Adam Mickiewicz. *Wieczór literacki.* – Warszawa, 1955. – S. 25. Далі після цитат у дужках наводимо сторінки.
2. Див.: Ryszard Tokarski. *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie.* – Lublin, 1995. – S.52.
3. Adam Mickiewicz. *Pan Tadeusz.* – Warszawa, 1976. – S.181.

ПРОСТІР І ЧАС У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ЙОСИПА БРОДСЬКОГО

Наталія Ус,
V курс, філологічний
факультет

Про що б не писав Й. Бродський, він завжди писав про Життя, Людину, Час, Простір. «...На самом деле литература не о жизни, да и сама жизнь – не о жизни, а о двух категориях, более или менее о двух: о пространстве и о времени», – казав поет в одному з інтерв'ю [4;35]. І дійсно, простір і час є формами існування будь-якого світу.

Взагалі художній час і художній простір у літературі є важливими характеристиками художнього образу, які забезпечують цілісне сприймання художньої дійсності та організовують композицію твору. Ці категорії нерозривні. У літературно-художньому хронотопі (термін, перенесений в літературознавство М. Бахтінін, означає «часопростір» [1;121] зливаються просторові та часові прикмети в осмисленому та конкретному цілому. Прикмети часу розкриваються у просторі, а простір осмислюється та вимірюється часом.

Й.Бродський, безперечно, поет з філософським сприйняттям світу. Простір і час трактуються ним з поетичною довільністю. У його філософському мікрокосмосі простір і час є смислотворними категоріями, вони виступають як образи, що самостійно живуть і розвиваються. Читаємо в «Колыбельной трескового мыса»:

Время больше пространства. Пространство – вещь.

Время же, в сущности, мысли о вещи.

Жизнь – форма времени. Карп и лещ –

сгустки его. И товар похлеще –

сгустки. Включая волну и твердь

суши. Включая смерть [2;249].

В естетичі поета вимальовується певна ієрархія понять: річ, простір, час, мова. Саме філософією поета визначене місце поезії в цій ієрархії. Це місце забезпечує їй верховенство слова над Часом.

Й.О.Бродський усвідомлював свій поетичний дар як найвищу місію, що, на його думку, полягає в тому, щоб показати значення і вплив часу, простору на життя людини [8;60].

Час і простір у Бродського характеризуються по-різному, тому що естетика поета відзначається єднанням взаємовиключних суджень. У Бродського немає однозначних поглядів на простір, час. Він лише намагається осмислити їх.

Час осмислюється поетом як вічність. Час майже втрачає свою направленість, він завжди летить сам по собі. Час, по Бродському, є більш значущим, але він і більш віддалений від людини, більш байдужий. Усвідомити, пригадати себе людина може лише в просторі: річ, фарба, запах, рух. У байдужого часу людська пам'ять відвойовує хоч малесенький куточок простору. Поезія молодого Бродського – сон про свободу від щастя існувати, нестерпного, як нещастя. Відчуження було для молодого Бродського єдиним реальним варіантом свободи. Дію такої свободи від життя, від часу Бродський перевіряє на собі.

У зрілого Бродського світ вражений тим самим відчуженням, яким раніше був обумовлений. Виявляється, що людина, звільнена від надії та тривоги, є ніхто, і кругом неї – ніщо. Виявляється, що людині не дано іншої свободи, окрім свободи від інших, але крайній варіант такої свободи постає як глухота, коли не тільки навколо, а й всередині темнота, але мозок не змовкає. Так свобода обертається трагедією. Тепер простір виступає як безглузда широчінь, як «дурная бесконечность тупика», «конец перспектив». І серед цього світового простору жевріє людина-крапка. У творах поета з'являються теми самотності, кінця, безвиході, порожнечі, безглузда життя. Час проявляє свою властивість вбивчого протікання. В зрілому етапі творчості відображаються складні взаємовідносини часу і простору. Тепер простір –

монотонна площина, і будь-яка крапка в ній є «тупик», тому що вона в просторі. Простору невідома ідея розвитку, він пасивний, час характеризується динамічністю, діяльністю, але діяльність усвідомлюється як руйнівна, і руйнує вона в першу чергу простір. Ідея звеличування часу над простором породжує прагнення зменшити свою зацікавленість в останньому, свою залежність від зовнішнього світу речей. Але що таке існування поза простором – це небуття (буття тільки в часі, без домішків простору). Це існування лише духовне, в думці, в слові, поза матерією. Але слово, звук чи не матерія? М.М.Бахтін вказував на те, що навіть саме слово, його внутрішня форма хронотопічна, тобто та опосередкована прикмета, за допомогою якої первісні просторові значення переносяться на часові відносини [1;283].

Треба відзначити, що Й.О.Бродський не приймав будь-яких однозначних поглядів і тим паче – жорсткої системи поглядів чи теорії. Антиномічність, єднання взаємовиключаючих суджень є кардинальним принципом поезики Й.О.Бродського [7;35]. Читати твори Й.О.Бродського – це велика праця. Вони складні. Складність ця полягає в багатшаровості тексту.

1. Бахтин М.М. *Формы времени и хронотопа в романе. Литературно-критические статьи.* М.:Худ.лит.,1986.– С.121-191.
2. Бродский И.А. *Холмы.* Санкт-Петербург: ЛП ВТПО Киноцентр, 1991.– С.249.
3. Вайль П. В окрестностях Бродского // *Лит.обозрение.*–1990.– №8.– С.21-25.
4. Ваншенкина Е. *Острие* // *Лит. Обозрение.*– 1996.– №3.– С.35-41.
5. Найман А.Г. *Пространство Урании* // *Октябрь.*– 1990.– №12.– С.197.
6. Полухина В. *Поэтический автопортрет Бродского* // *Звезда.*– 1992.– №5/6.–С.188.
7. Ранчин А. *Человек есть испытатель боли* // *Октябрь.*– 1997.– №1.– С.33-36.
8. Шайтанов И. *Предисловие к знакомству* // *Лит.обозрение.*– 1998.– №8.– С.58-62.

ДИСКУРС: ПРОБЛЕМА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

*Наталія Нешпір,
V курс, філологічний
факультет*

На сучасному етапі розвитку лінгвістики актуальною є проблема дослідження функціонального аспекту тексту. Для позначення цілісного мовного вияву, співвідносного з поняттям “текст”, останнім часом застосовується термін “дискурс”, що трактується, як “зв'язний текст у

сукупності з екстра-лінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, узятий в подієвому аспекті” [1,136]. У деяких європейських мовах немає терміна, еквівалентного названому, тому інколи стверджують, що “дискурс” і “текст” синоніми.

Ці поняття нерозривно пов’язані, однак різняться своєю суттю і генетичною спрямованістю. Якщо дискурсу властивий динамізм, то текст – статистичний. Лише осмислене зорове сприймання і звукове відтворення писаного тексту надає викладу характеру дискурсу. “Без осмисленого сприймання текст як мовна реальність не існує” [2,15]. Отже, за своєю природою дискурс являє собою реальний процес усного мовлення, а текст становить тільки паралельну фіксацію на письмі. У писемній формі дискурс перетворюється у текст.

Дискурс є способом висловлювання, що характеризується взаємодією між окремим словом і текстом, між індивідуальним мовленням і контекстуальним значенням, між текстом і ритмічно-біологічними процесами, що його продукують.

Поняття дискурсу є ширшим за поняття “текст”, бо дискурс багатьох древніх текстів не піддається реконструкції. Якщо текст є формальною конструкцією, то дискурс її актуалізує.

Дискурс інтерпретується не тільки як процесуальний, подієвий аспект тексту, це – “мовлення, яке розглядається як цілеспрямована соціальна дія...”, “мовлення, “занурене в життя”[1,136-7]. П.Рікер стверджує, що це “механізм мови”[3,108], який межує з мовленням. Для дискурсу способом існування є акт висловлювання, і Бенвеніст вперше означив його як “мовлення, яке належить мовцям”[1,137], надавши йому індивідуального значення (дискурс до нього інтерпретувався як мовлення взагалі, текст). Ознакою дискурсу-акту висловлювання – є категорія вибору, котра дозволяє “залишати” одні значення і відкидати інші: вибір сприяє творенню нових комбінацій висловлювання.

У першій інтерпретації поняття, і в другій дискурс допускає паралінгвістичний супровід (міміку, жести).

Особливої уваги заслуговує проблема тематичного визначення дискурсу. Виділяють дискурс модернізму і постмодернізму, дискурс жіночий і чоловічий, дискурс весільного тосту чи промови депутата тощо. Скільки існує форм життя – стільки й тематично означених дискурсів.

Отже, поняття дискурсу у сфері лінгвістики найчастіше використовується у двох значеннях, між котрими немає чіткої межі. Перше з них розкривається у співвідношенні з текстом, що передбачає мовну практику, а друге – безпосередньо означає акт висловлювання, нарацію.

1. Лингвистический энциклопедический словарь /Гл. ред. В.Н.Ярцева.– М.: Сов. энциклопедия, 1990.- 685с.
2. Мельничук О.С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства // Мовознавство.– 1997.– №2-3. – С.3-19.
3. Рикёр П. Конфликт интерпретации. Очерки о герменевтике.– М.:Медиум, 1995.– 416 с.

БУДОВА ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ М.Т.РИЛЬСЬКОГО)

*Галина Станчевська,
V курс, філологічний
факультет*

Проблема визначення вставлених конструкцій була і залишається актуальною у мовознавстві. Проте на сьогодні ми вже можемо сформулювати певну дефініцію цього терміну.

Встановленими називаються слова і речення, а також словосполучення і сполучення слів, які служать для розкриття, пояснення смислового значення якогось із членів речення, уточнення його або доповнення новою інформацією. За будовою виділяються вставлені слова, сполучення слів і речення. Перші та другі можна об’єднати у вставлені поширювачі речення, які поділяються на прикметникові, субстантивні та прислівникові. Цей поділ залежить від того, яку функцію суміщає в собі вставлений поширювач: вставленого слова й означення (прикладки), вставленого слова і додатка, вставленого слова і прислівника. У поезіях М.Рильського знаходимо приклади усіх типів поширювачів: “Калюжа рябіє - це море блищить, по березі бродять леви й бегемоти, і птиця - *ій-богу*,

рожева - летить, і учаться землю орать готентоти”, “Скористую з широких прав своїх і вставлю, ворог приписів усіх (*окрім розумних*), дещо про Адама” [2,132], “Чи це ти, може, сам(*в минулому*), маленький і несмілий, грушки збираєш, слухаючи пильно прозорий шелест ясного гілля...” [1,148].

Вставлені речення бувають досить різноманітні. Вони можуть вводитися за допомогою сполучників і без них. Без сполучників звичайно вводяться двоядерні речення координованого чи некоординованого типу. Вони можуть бути повні та неповні, ускладнені та неускладнені, за метою висловлювання – розповідні, питальні та спонукальні. Серед вставлених простих речень у творах М.Рильського часто зустрічаються і односкладні речення: “Матіола квітла на грядках - *в цьому, люди, не шукайте чуда* – і лила лукаво-ніжний пах в сині вікна білого сільбуда” [2, 62] та ін.

Вставлені одиниці можуть набувати форми складних синтаксичних конструкцій і навіть тексту: “Пан Тибурцій спить (*суворо заборонено будить його льокаям: Замітальський має щось показати – і меткі льокаї на дальше ждуть веління*)” [2, 90], “І в хвилину цю – із фронту лист. Син. (*Пустун. Екзамени. Фокстроти.*) З фронту! Рідний! І єдиний зміст – битися, боротись, побороти!” [3, 25].

Як бачимо, будова вставлених конструкцій, які використовуються у творах М.Рильського, відзначається винятковою різноманітністю.

1. Рильський М.Т. Зібрання творів: У 20 т. – Т.1. – Київ: Наук. думка, 1983.– с.155. (Далі в тексті посилаються на це ж видання, вказуючи в дужках першим числом том, другим – сторінку.)
2. Слинько І.І., Гуїванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. – Київ: Вища школа, 1994 – С.396-403.

ВНУТРІШНЯ ФОРМА СЛОВА Й СИМВОЛІЗАЦІЯ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛ В.СТЕФАНИКА)

Уляна Буграк,
V курс, філологічний
факультет

Текст як множинність структур характеризується певною кількістю компонентів та засобів, з якими ці компоненти вступають у взаємовідношення. Одним із визначальних елементів будь-якого художнього тексту є авторське начало, яке не є самодостатнім, а контролюється силами, що виступають частиною того буттєвого горизонту, де збігаються свого роду “матриці” всіх можливих текстів. Це певний ідеальний стан, що передує текстові,- “перед-текст”, текст-відповідність” чи “ідея” твору, написаного автором. Автор не стільки втілює у власному витворі свою особисту думку, скільки його підштовхує до цього “перед-текст”, що вказує основний шлях розгортання фабули твору [1].

Серед численних деталей, емблем, творів та фігур, які тісно переплетені в структурі тексту, важливу роль відіграє внутрішня форма (ВФ) ключових слів та символізація їх значення. Внутрішня форма – та концептуальна ознака, яка є основою номінації референта, що сприяє внутрішній, змістовій організації тексту, прагне виразити те, що не вміщається в одній структурі чи в її сукупності (вона виходить за їх межі).

Символ пов’язаний з пам’яттю культури, і цілий ряд символічних образів пронизує по вертикалі всю історію людства. Він є “геном тексту”, сконденсованою програмою творчого поцесу [2, 145]. Тому подальший розвиток сюжету є тільки розгортанням певних, прихованих в символі потенцій.

Символізація архаїчних образів на основі активізації їх ВФ вдало використана В.Стефаніком у новелі “Похорон” [4, 222-224], а саме: ключові слова художнього твору “канапа” – “гріб”, які стають символами, що визначають долю дитини, безпосередньо пов’язані з лексемою “одр”. Етимологія її проектування індосвропейським *dru – дерево. Дослідження розвитку семантики висхідного “одр”, спільнокореневих лексем та слів-синонімів свідчить про

наявність у них спільної ознаки – ”зроблений з дерева, дерев’яний”. Серед значної кількості полісемантичних варіантів цього ряду є й такі:

I. *виріб із дерева*: 1) дерев’яне сховище (домовина, труна); 2) хрест; 3) поміст (лава, постіль);

II. *будівля*: 1) житловий будинок (дім, будь-яка кімната, спальня) [3,46].

Наведені мовні одиниці безпосередньо пов’язані з етимологією згаданого слова і відзначаються амбівалентністю характеру. Тому аналіз функціонування контрольної лексеми та похідних дозволяє розвиток семантики відобразити схематично таким чином: *dru, *o-dru – ”дерево” (виріб із дерева) – ”місце перебування духів, оберіг від духів”, ”дерево, тотем” – ”життя-смерть”. Власне протиставлення життя і смерті в змісті оказіонального символу ”канапа” на основі активізації цього ВФ є тим передтекстом, який визначає розвиток сюжету твору – вказує на реальну причину смерті головного героя новели ”Похорон”. Порівняймо: ”Але він умер, відай, від *тої канапи*, що на ній лежав... Бігме, *така, як гріб* з подертих міхів. На такій канапі може здоровий умерти...” [6,223].

Як бачимо, майстерність індивідуального стилю митця, В.Стефаніка зокрема, передусім визначається вдалим поєднанням плану змісту та плану зображення у символі як своєрідному кодї твору, сконденсованій програмі творчого процесу.

1. Корасев Л.В. Пьесы Чехова //Вопросы философии. М.: Наука, 1998.– №9.– С.79-92.
2. Лотман Ю.М. Текст как смыслопорождающее устройство //Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история.– М.:Языки русской культуры, 1996.– С.11-162.
3. Миронова Г.М. Гносеологічні можливості мови в об’єктивному відображенні дійсності //Українське мовознавство.– К.: Либідь, 1991.– Вип.18.–С.44-50.
4. Стефанік В.С. Твори.– К.: Дніпро, 1971.– 424с.

ВНУТРІШНЯ ФОРМА СЛОВА ТА ПОЕТИЧНИЙ ІДІОСТИЛЬ (на матеріалі художніх текстів М.Вінграновського)

Роксолана Стефурак,
V курс, філологічний
факультет

Одним з актуальних завдань сучасного мовознавства є дослідження внутрішньої форми (ВФ) слова в художньому тексті, оскільки вона є важливим засобом творення ідіостилю.

Ідіостиль – це система мовних засобів, використовувана окремим митцем, яка виділяє його з-поміж інших, опредметнює ідеї, що є провідними у його творчості.

Простежимо взаємозалежність ВФ слова та ідіостилю на прикладі художніх текстів М.Вінграновського. ”ВФ слова - концептуальна ознака, закріплена в слові” [2,23]. Виокремлюють 5 видів ВФ слова: експліцитну, імпліцитну, синтетичну, аналітичну та поетичну.

Експліцитна ВФ - це така вербалізована ”концептуальна ознака”, яку можна розкрити без спеціальних етимологічних розвідок. Наприклад, ”літак” (ВФ - ”той, що летить”), ”однокрило” (”так, як з одним крилом”). Імпліцитна ВФ слова виявляється насамперед на рівні етимону. Наприклад, слово ”берег” первинно означало ”зарослий лісом горб”, ”обривистий гірський берег” [3,170], що в художньому тексті трансформується і сприймається як точка перед прірвою, захист від чогось. Сучасне тлумачення слова ”берег” - ”край землі, що межує з поверхнею річки...” [4,158]; він ніби оберігає її від розлиття. Тому ВФ слова ”берег” у поетичній системі митця - ”той, що береже”.

Ідіостиль М.Вінграновського характеризується превалюванням експліцитної ВФ слова, яка деталізує оцінку референтів наратором, подає її художній опис (традиційно чи оказіонально). Наприклад, ”сплотніле листя” [1,14 - ”таке, як полотно, широке...”]; ”лимонний вітер” [1,16 - ”такий, як лимон, пахучий, свіжий...”]; ”крижане лице” [1,192 - ”таке, як крига, холодне, біле...”]; ”малиновий будяк” [1,15 - ”кольору малини, темно- червоний...”].

Синтетична і аналітична ВФ слова приблизно співвідносяться з парою “твірне-похідне” (“береги” – синтетична ВФ слова, “обереги” – аналітична ВФ слова).

Найяскравішим засобом творення ідіостилю письменника є поетична ВФ слова – “концептуальна ознака”, сформована на основі неологічного, оказіального бачення референта, який вона оприсутнює: “...світиться він, світ...” [1,55].

Поетична ВФ слова “світ” – “той, що світиться”, хоча світ – це все, що оточує, а далеко не все з цього є світлим. На основі звукової подібності [с’в’іт-с’в’і’ти’ц’а] прочитується поетична ВФ слова, яка є підґрунтям новотворів – важливих складників ідіостилю митця. Наприклад, “ти прилинь, прилинь, моя прилиленько” [1,176]. Слово “прилиленько” (ВФ – “те, що прилине”) зрозуміле читачеві не тільки з контексту, а насамперед через ВФ слова, яка базується на семі “прилинути”. Аналогічні випадки досліджуваної поезії – новотвори “літатенятонько” [1,33], “лілеління” [1,192], “причалість” [1,44], “плинтя” [1,192], “солониця” [1,197], “летище” [1,65], “закличтя” [1,44], “кружеляння” [1,16] та інші.

Отже, серед усіх типів ВФ слова в поезії М.Вінграновського найяскравіше і найчастотніше представлена поетична ВФ слова, яка, формуючи новотвори, безпосередньо вказує на неординарність ідіостилю митця.

1. Вінграновський М. Цю жінку я люблю.– К.: Дніпро, 1990.
2. Голянич М.І. Внутрішня форма слова і художній текст.– Коломия: Вік, 1997.
3. Етимологічний словник української мови : В 7 т.– Т1.– К.: Наукова думка, 1985.
4. Словник української літературної мови : В 11 т.– Т1.– К.: Наукова думка, 1970.

ЭЛЕМЕНТЫ УСНОЙ РАЗГОВОРНОЙ РЕЧИ В СОВРЕМЕННЫХ ГАЗЕТАХ

Татьяна Паньків,
V курс, филологический
факультет

Информационная функция газеты связана с проявлением интеллектуальности речи, которое обеспечивается: 1) документализмом (объективность и проверенная фактологичность, точность и терминологизация и пр.); 2)

сдержанностью, официальностью газетизмов; обобщенностью, абстрагированностью изложения [1, с.32]. При этом высокая фразеологическая активность и клишированность газетной речи связаны с экспрессивной функцией, с явной оценочной направленностью [3, с.21]. Кроме того, проникновение в газету элементов современной устной речи ведет к обновлению речевого материала, возникновению новых клише, образованных преимущественно на базе старых конструкций [2, с.59].

Так, появились фразеологизмы разговорного характера, например, *мало не покажется*, конструкции с просторечно-областным словом *немеренный*. Они возникли в просторечии, широко употребляются в молодежном сленге, используются прессой: *немеренное количество помощников*. Чаще стали употребляться трансформированные пословичные и поговорочные фразеологизмы (название статьи: *Баба с возу – майору легче*; или в текстах: *Ум хорошо, а два доктора наук лучше*; *Семь бед – один вопрос*).

Одним из источников современных газетных штампов 90-х годов являются рекламные тексты. Это не идиомы, а менее слитные сочетания слов: *райское наслаждение*, *сладкая парочка*, *рекламная пауза*, *неповторимый и устойчивый вкус*. К ним относятся и ироничные выражения, имеющие большое отношение к насущной жизни, типа: *ну очень смешные цены*.

В речевой практике 90-х годов происходит также переосмысление и вторичная символизация идеологических и культурных клише, которые теперь вводятся в иные контексты: *светлое будущее*; *призрак коммунизма*; *дело живет и побеждает*. Новые клише возникают и на основе старых: *назад в светлое будущее*; *вперед к победе капитализма*; *капитализм в отдельно взятой области* и т.п. [2, с. 60]. Это относится и к устойчивым оборотам из прежних песен и стихов: *С чего начинается Родина*; *Впереди планеты Всей*. Такие фрагменты употребляются как фразеологические клише во многих ситуациях, например, в названии газетной заметки: *Майкл Джексон рождён, чтобы сказку сделать*

* Здесь и далее примеры взяты нами из газет «Комсомольская правда» и «Аргументы и факты» за 1998-1999 гг.

былью, повествующей о покупке поп-звездой старинного особняка (или в других случаях: Государственные расходы на «счастливое детство» неуклонно снижаются; Как хороши» как свежи были куры!).

Отдельный ряд составляют ставшие афоризмами авторские фразеологизмы: процесс пошел (Горбачев); лечь на рельсы (Ельцин); мать русская, отец юрист (Жириновский); хотели как лучше, получилось как всегда (Черномырдин) (ср. украинское: маємо те, що маємо (Кравчук)).

Современные журналисты часто прибегают к языковой игре, употребляя расхожие выражения и названия фирм иронически или в особом контексте. Можно проследить методы такой игры: 1) контаминация, основанная на скрещении двух фразеологизмов («Дом Селенга» в казенном доме, где скрещивается ставший фразеологизированным эвфемизм и усеченное название печально известной финансовой пирамиды; Концерты российских гастролеров у нас не всем по карману, как не всем и по душе); 2) деформирование фразеологизмов (Содержание болеющих – дело их односельчан – по аналогии с Спасение утопающих – дело рук самих утопающих; Скажи мне, кто твой ректор, и я скажу, кто ты – по аналогии с Скажи мне, кто твой друг, и я скажу, кто ты); 3) преобразование, в котором от исходного фразеологизма не осталось почти ничего, но при этом первоначальный текст ясно ощущается (Покупать – так в Хэрродсе, грабить – так миллиардера – по аналогии с Умирать – так с музыкой); 4) усечение словосочетаний, помогающее изменению в его семантике, на чем и основана словесная игра подобного типа (Знать бы, где упадешь; Неча на зеркало пенять; Ему бы в саперы податься).

Языковые клише, в том числе и фразеологизмы, известные как автору газетной статьи, так и читателю, создают определенный эффект, привлекают внимание, надолго остаются в памяти – то есть реализуют исходную установку газетного материала.

1. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. – М., 1983.
2. Кочетков В.В., Шапошников В.Н. Заметки о современных клише // Русская речь. – М., 1998. – №6. – С. 59-62.
3. Солганик Г.Я. Лексика газеты. – М.: Высшая школа, 1981. – 112 с.

АНГЛІЙСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ З ФЛОРИСТИЧНИМИ ТА ЗООЛОГІЧНИМИ ТЕРМІНАМИ

Леся Ікалюк,
V курс, факультет романо-
германської філології

Значне місце в мовознавстві займає фразеологія – розділ лексикології, який вивчає стійкі словосполучення.

Усі стійкі сполуки слів діляться на два великі класи одиниць: на зразок словосполучення і на зразок речення. Прислів'я та приказки відносяться до фразеологізмів з граматичною структурою речення.

Залежно від методу дослідження стійке словосполучення з граматичною структурою речення, а саме прислів'я та приказки, отримують різний статус.

Представники вузького розуміння обсягу фразеології (Н.Н. Амосова, О.М.Бабкін, Х.Касарес та ін.) виносять їх за межі фразеологічного фонду. На їх думку, такі звороти виконують комунікативну функцію. Номінативна функція їм не притаманна.

Представники широкого розуміння обсягу фразеології (О.В.Кунін, І.І.Чернишова, В.М.Шанський, А.Г.Назарян, В.І.Гавриш та ін.) вважають стійкі сполуки слів з граматичною структурою речення фразеологізмами. Так О.В.Кунін вважає, що критерієм залучення того чи іншого словосполучення (особливо предикативного) до фразеологічного фонду служить наявність коефіцієнта фразеологічної стійкості не нижче мінімальної. На думку І.І.Чернишової залучення зворотів, співвідносних з реченнями, до фразеології визначається функціональним критерієм.

Ще однією причиною, чому прислів'я та приказки слід брати до уваги разом з стійкими сполученнями є те, що часто вони (прислів'я та приказки) формують основу стійких словосполучень. Наприклад: прислів'я **The last straw breaks the camel's back** дало стійке словосполучення **the last straw; A drowning man will clutch at a straw - clutch at a straw.**

Усі прислів'я та приказки можна класифікувати за різними аспектами. Ми ж намагалися розробити прагматичну класифікацію прислів'їв та приказок з

флористичними та зоологічними термінами. Прагматика займається особливим, тільки її притаманними питаннями: вибір мовних засобів з наявного репертуару для найкращого вираження своєї думки чи свого почуття, вираження найбільш точного чи найбільш красивого, чи найбільш відповідного до обставин, чи, накінець, для найбільш вдалої брехні; для найкращого впливу на слухача чи читача з метою переконати його, схвилювати та розчулити, розсмішити, збити з пантелику і т.д. і т.п.

Джорджія М. Грін, американський професор мовознавства Ілліной-ського університету, розрізняє Загальну Прагматику, яка притаманна всім звичайним людям тільки через те, що “вони соціальні тварини, здатні на незалежну думку”, і Вузьку Прагматику, яку вивчають люди різних культур через спостереження, а іноді через певне навчання.

Звідси витікає, що інформативність прислів'їв та приказок, а також прислів'їв та приказок з флористичними та зоологічними термінами, включає вузько-прагматичний аспект. Оскільки прислів'я та приказки різних мов, культур були створені людьми певної культури через спостереження і передаються з покоління в покоління через навчання.

Прислів'я та приказки, базуючись на фактах спільності “ефектів знаків”, можна організувати в описі таким чином, що вони будуть об'єднані в групи за показником спільності реакції адресата на них. Отже, різні прислів'я та приказки виражають повчання, пораду, застереження, суспільні явища, оцінку ситуації, характеристику людини, характеристику стосунків між людьми. Наприклад, прислів'я **All lay loads on a willing horse** (хто везе, того й ще поганяють) виражає характеристику людини. Прислів'я **If one, two or three tell you you are an ass, put on a bridle** (збоку видніше), **Don't cry stinking fish** (не пропонуй гнилу рибу) виражають пораду і застереження.

1. Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г., *Теоретическая грамматика современного английского языка: Учебник*. - М.: Высш.школа, 1981 - 285 с.
2. Баран Я.А. *Фразеология у системі мови*. - Ів.-Фр.: “Лілея-НВ”, 1997. - 176 с.
3. Степанов Ю.С. *В поисках прагматики: Пробл. субъекта [в семостике]*, Изд. АН СССР, Сер. лит. и яз., 1981, т.40 сб 4, с.325-332.
4. *Pragmatics and Language Learning* (Editors - Lawrence F.Bouton, Yamuna Kachru), Volume 1; University of Illinois at Urbana-Champaign, 1990.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВЕЛІСТИКИ Е.ХЕМІНГУЕЯ

Наталія Чикирис,
V курс, факультет романо-германської філології

На початку ХХ століття американське суспільство переживало великі потрясіння (світова війна, депресія 30-х років). Вони зумовили зміни в літературі цього періоду, які відбувалися як в жанрі роману, так і в жанрі оповідання, і мали місце як в тематиці, так і в формі. 20-ті роки ХХ ст., період на якій припадає творчість Е. Хемінгуея, були періодом пошуків нових цінностей і нових форм вираження в творчості. Підвищується інтерес до внутрішнього світу людини. Роль сюжету послаблюється, а психологізм підсилюється.

Американські критики називають Е.Хемінгуея серед тих письменників, які змінили зміст і форму американської новели. Тому новелістика письменника представляє інтерес для дослідників, хоча на відміну від романів, вона досліджувалась мало і не систематизовано.

Сюжет оповідань Е.Хемінгуея послаблений настільки, що вони нагадують безсюжетні замальовки. Американська критика називає такий вид оповідання – slice of life story. Опис подій зведений до мінімуму. Герой показаний у вирішальний момент в житті. Але письменник не описує цей момент, а передає почуття героя і намагається викликати відповідні емоції у читача. Це зумовлює своєрідність композиції. Експозицію замінює опис природи чи оточення. Його функція – налаштувати читача на таке сприйняття героя і подій, яке потрібне автору. Опис допомагає зрозуміти внутрішні переживання героя і є ефективним засобом створення підтексту. Своєрідність описів створює ефект заміни опису “показом”, читач ніби бачить все на власні очі. Послідовний розвиток подій нетиповий для новел Е.Хемінгуея, широко використовується ретроспекція (“Лікар і лікарєва дружина”, “Недовге щастя Френсіса Мекомбера”, “Світло життя” та ін.). Оповіданням притаманні кінематографічні риси. Використовується прийом монтажу (“Лікар і лікарєва дружина”, “Світло життя”) і передній план (“На чужині”, “Присвячується Швейцарії”).

Оригінально використовується літературний час. Автор не вказує, що пройшов час, а заставляє нас відчувати це, підставляючи описи (“У нас в Мічигані”, “Кішка під дощем”). Тон оповідань нерідко є контрастним щодо події. Письменник може безпристрасно говорити про жахи війни, несправедливість життя (“Ви такі не будете”, “Метелик і танк”, “Чемпіон”). Хемінгвей широко використовує іронію (“Триденна негода”, “Столиця світу”, “На чужині”), рідше сарказм (“Містер і місіс Еліот”).

Багато оповідань побудовані на контрасті, що сприяє створенню підтексту (“Непереможений”, “Столиця світу”).

Щоб передати психологічний стан героя письменник вдається до ритмізації оповіді. З цією метою він використовує полісиндетон, зміну ритму (“Чемпіон”, “Солдатська домівка”, “Подарунок для дочки”).

Поглибленню психологізму сприяє використання письменником внутрішнього монологу. Часто він представлений невластиво прямою мовою, прямою-невимовленою мовою, деколи від 2-ї особи однини (“Сніги Кіліманджаро”, “Недовге щастя Френсіса Мекомбера”).

Як бачимо, стиль Е.Хемінгуея творить цілісну систему, мета якої створити єдиний емоційний ефект.

1. Лидский Ю.Я. Творчество Эрнеста Хемингуэя. – К.: Наукова думка, 1973.
2. Штандель А.В. Некоторые особенности стиля Хемингуэя – романиста // Вестник Московского университета Сер. 10. Филология. – 1974. – №1 – С.29-40
3. Федорчук М.М. Внутрішній монолог як засіб психологізації в прозі Хемінгуея // Іноземна філологія: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип.84 – Львів, – 1986.

МЕХАНІЗМ СЕМАНТИЧНОЇ ЗМІНИ ЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОМОВНОГО СЛОВА ПРИ ЙОГО ВЖИВАННІ В ТЕКСТАХ З ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

*Тетяна Набережна,
V курс, факультет
романо-германської
філології*

Лінгвістику завжди цікавили питання: чому та як слова і в процесі історичного розвитку мови, і на мовленнєвому рівні піддаються семантичним інноваціям, змінюють свої значення. Достатньо згадати, що М. Бреаль,

засновник лінгвістичної семантики як науки, під семантикою розумів вчення про зміни значень. Та хоча у сучасному мовознавстві зміст терміна “семантика” дещо відмінний, актуальність вивчення природи та самого механізму семантичних перетворень слів не тільки зберігається, але й зростає.

Дослідження цієї проблеми дає можливість зрозуміти багатомірну природу мови та сутність слова, закономірність організації його смислової структури та віднайти, таким чином, адекватні способи його семасіологічного опису у різних наукових цілях.

Відкритість смислової структури слова, як і семантична рухомість мови у цілому, зумовлена дією певних екстралінгвістичних факторів, що визначають природу мови, співвідношення слова та поняття, особливості лінгвістичного конструювання свідомості-реальності.

Для того, щоб обґрунтувати семантичну відкритість слова, необхідно осмислити його дискретну сутність, яка, в свою чергу, є відображенням дискретного характеру людських понять. Лінгвістичним втіленням цієї дискретності є можливість розкласти значення слів на складові елементи – семи.

Переакцентування сем в структурі значення призводить до виникнення нового, похідного значення, до розвитку семантики слова.

Лексико – семантичні зміни слів досліджуються звичайно з орієнтацією на певну групу, лексичну „парадигму”, чи то тематичну групу, чи лексико-семантичний клас слів.

Об’єктом нашого дослідження є загальноновживані слова, які відносяться до тематичної групи „економіка”.

На матеріалах монографій з економічної теорії була здійснена вибірка загальноновживаних слів, які змінюють свої значення при вживанні у підмові економіки. Проведене дослідження, при якому був застосований метод компонентного аналізу на основі словникових дефініцій, дало можливість виявити основні шляхи семантичної зміни значення слова, що мають місце в конкретному семантико-синтаксичному контексті, а саме в текстах з

економічної теорії. Ними виступають метафоричні та метонімічні зсуви при значній перевазі перших (більш як 90%). При цьому останній в чистому вигляді у досліджуваному матеріалі не зустрічався, оскільки супроводжувався метафоричним (market basket).

Важлива роль належить антропоморфній метафорі, яка є основою переносів значення в багатьох загальнономовних словах, що вживаються у підмові економіки. Наприклад, sound finance, economic recovery, depression, infant industry тощо.

Проведений семантичний аналіз показав, що загальним механізмом зміни значення і при метафоричному, і при метонімічному переносах є переакцентування, які мають місце в ієрархії сем.

1. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика. – М., 1990.
2. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. – М., 1988.
3. Харченко В. К., Стернин И. А. К проблеме развития лексических значений слова. Семантические процессы в системе языка. – Воронеж, 1984.

ЕВФЕМИЗАЦІЯ ДЕЯКИХ ПОНЯТЬ БІБЛЕЙСЬКИХ ЗАПОВІДЕЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ольга Шевчук,
V курс, факультет романо-
германської філології

Відомо, що евфемізована лексика вживається для непрямого, прикритого, ввічливого, пом'якшувального позначення предметів і явищ, що викликають неприємні асоціації [1, с.521].

Лексична завуальованість застосовується для номінації багатьох негативних явищ, в тому числі й порушення біблейських заповідей.

Досліджувана добірка евфемізмів (695 одиниць) охоплює такі поняття, як скупість (зажерливість), заздрість та ревності, непомірність, пихатість, лінощі та лютість (шаленство).

За своєю структурою дані евфемізми поділяються на вербальні (1)to put on the Ritz; 2)to make a scene), номінативні (1)Harpagon; 2)consolation), та ад'єктивні фрази (1)green-eyed; 2)peacocish). В кількісному відношенні структурних

складових досліджувані евфемізми у порівнянні з неевфемізованими синонімами відрізняються полікомпонентністю (55,8% від загального числа досліджуваних одиниць), наприклад: 1)high and mighty — arrogant; 2)to have a long nose — to be envious; 3)to give someone a bit of one's mind — to scold.

Іншою структурною особливістю евфемізмів, що нас цікавлять є утворення (7,9%), що становлять складні слова, наприклад: penny-wise, pigeon-eyed, high-minded.

Характерною рисою евфемізованого лексичного матеріалу досліджуваних ідеографічних груп є повна субституція лексичних одиниць, що входять до неевфемізованих синонімів, наприклад: 1)bullet-proofed — drunk; 2)Silas Miner — miser; 3)eye trouble — sloth.

Досліджувані евфемізми синонімічні ряди, які відрізняються за відтінками семантичного змісту, порівняйте: 1)high (intoxicated) — to burn with a low blue flame (to be extremely intoxicated); 2)sour grapes (jealousy disguised by detraction) — heartburn (ranking jealousy). Як виняток можна навести декілька пар абсолютних синонімів, а саме: 1)soothing syrup — cough medicine (an alcoholic beverage); 2)kugel-princess (a proud wealthy young woman); 3)cheese-paring — candle-paring (parsimonious).

З функціональної точки зору більшість евфемізмів досліджуваного типу є пом'якшувальними, наприклад: 1)gentleman of leisure — slothful; 2)to worship the Golden Calf — to be obsessed with wealth, чи вуалетивну функцію: 1)French cream — brandy; 2)Greek ease — sloth.

Досліджуваний лексичний матеріал може бути використаний в процесі декодування англійських оригінальних текстів.

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – М., 1969. – 606 с.
2. Кодухов В. И. Общее языкознание. – М., 1974.
3. Neaman I., Silver C. A Dictionary of Euphemisms. – London, 1983. – 320 с.

ВІДОБРАЖЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ ЗАСОБАМИ ВТОРИННИХ
НОМІНАЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ
(на матеріалі власних імен)

Віталій Шиян,
V курс, факультет романо-
германської філології

Сучасні дослідження в галузі лінгвістики відображають зростання зацікавленості вчених щодо ролі фактора людини у становленні та функціонуванні мовної системи. Мова – це не самостійна об'єктивна позалюдська субстанція, а відбиття картини світу за допомогою вербалізації з орієнтацією на людські інтереси.

Картина світу – це вся сума загальнопоширених знань та уявлень, що нагромадилися протягом багатьох віків, і синтезує загальнолюдські та національно-специфічні елементи.

Будь-яка мова, зокрема й англійська є складним багатогранним явищем, яке потребує ретельного дослідження.

У лінгвістиці помітною є значна історична роль власних імен та їх похідних у розширенні англійського словника. Лексичні одиниці вторинної номінації, до складу яких входять власні імена, широко використовуються в системі евфемії та римованого сленгу для відображення різних категорій світу.

Евфемізм-стилістичний троп, який виконує роль словесного пом'якшення, вуалюючи пейоративні поняття приємними словами і виразами.

Орфографічним маркером власних імен, які входять до складу евфемізованих утворень, є написання з великої літери. Аналіз 107 евфемізованих одиниць, відібраних за цим критерієм, дозволив встановити джерела виникнення та засоби утворення даного шару лексики.

Основним джерелом виникнення евфемізмів, що містять власні імена, є наступні:

а) художня література (32% випадків), напр.: a Scrooge (скнара), a Romeo (гульвіса);

б) географічні назви (28%), напр.: Donnybrook (галас), Asapulco gold (сигарета з марихуани);

в) реальні особи (21%), напр.: a Casanova (спокусник);

г) біблійні та міфологічні персонажі (19%): to raise Cain (шаленіти).

Найпоширенішими засобами утворення евфемізмів, що включають власні імена, є антономазія, ознакою якої є вживання неозначеного артикля або граматична форма множини (a Robin Hood, Shylocks), та персоніфікація (Old Serpent, Mr. Grin).

Окремою сферою, де вживаються власні імена як засоби вторинної номінації, є римований сленг, який є специфічним англійським явищем і суть якого полягає у римованій заміні первинної одиниці вторинною, яка набуває семантики першої.

За принципом наявності власного імені було відібрано 148 римованих сленгізмів і з'ясовано, що 65,5% досліджуваного матеріалу мають структуру типу N+N (Henry Moore-door). Для 12,7% одиниць римованого сленгу характерне явище редукції (вживання лише першого компоненту з метою підсилення конспірації), наприклад: China (plate)-mate. Решта сленгізмів (21,8%) належать до різних структурних груп, таких як N and N, N, N of N та ін.

Результати досліджень власних імен як засобів вторинної номінації вказують на те, що вони є важливим лінгвістичним явищем, що потребує декодування як на рівні літературної, так і нестандартної лексики.

1. Кацев А. М. Языковые табу и эвфемия. – Л., 1988.
2. Соколовская Ж. П. Картина мира в значениях слов. – Симферополь, 1993.
3. Howard Ph. The State of the Language. English Observed. –Harmondsworth, 1986.
4. Kravchenko V. Lexikal and Structural Peculiarities of Rhyming Slang. –Lviv, 1997.
5. Neaman J., Silver C.A Dictionary of Euphemisms. – Ldn, 1983.
6. Partridge E. Usage and Abuse. – Harmondsworth, 1978.

СЕКЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ОСОБИСТОСТІ В ДИТЯЧОМУ ВІЦІ

Мирослава Кулеша,
III курс, педагогічний
факультет

Національний характер – це характер усієї нації, це самобутні особливості стійкої спільноти людей. Історично утворюючись на основі спільної мови, території та морально-психологічного складу, нація формує і передає з покоління у покоління відшліфовані специфічні та загальноусталені риси народної культури. Зокрема, усталеними особливостями можна вважати вічні кодекси добра і справедливості, що притаманні культурам усіх націй. Специфічні ж риси складають етнопсихологічні характеристики національного менталітету.

Необхідною умовою постійного розвитку нації, якій притаманні рідна мова, автохтонні звичаї і традиції, символи і норми, є наявність чітко визначеної і обґрунтованої системи виховання дітей. Цей процес цілеспрямованого розвитку духовних і фізичних сил сприяє формуванню нової генерації людей із врахуванням усіх віх в історичній спадщині нації. Таке формування неможливе без створення певного взірця, еталону особистості – виховного ідеалу. Він становить, за словами М.Стельмаховича, «найвищу мету, до якої прагнуть люди і яка керує їхньою діяльністю» [1]. Пройшовши складний шлях і увібравши найкраще, сьогодні виховний ідеал репрезентується образом запорізького козака з гострим розумом, щирими почуттями і безмежною любов'ю до волі та Бога. Виховання в дітей таких рис характеру через знання матеріальної та духовної культури нації, поширення гуманістичної моралі та щирості почувань, через розвиток сильної волі, як творця індивідуальності є основою у формуванні національного характеру українця.

Характер як «стале прямування до добра, що виявляється одностайним діянням» [2], становить сукупність рис, які постійно повторюються в думках та діях людей. Це основа життя, вінець усього виховного процесу. Формування

характеру людини починається з виховання особистості в дитячому віці. Світ дитини, мов джерело чистої води – коли його не оновлювати і не підправляти, він стає занедбаним і втрачає свою привабливість. Допмагаючи дитині увійти в цей світ, адаптуватися в ньому та творчо проявити себе, ми, дорослі, створюємо усі умови для ефективного розвитку самостійної, вільнодумної та свідомої спільноти людей. В.Сухомлинський зазначає, що «дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, неповторне життя» [3]. Від того, як пройшло дитинство, які цінності, ідеали і норми були засвоєні, залежить, якою виросте людина.

Формуючи риси окремої людини як представника нації, ми формуємо національний характер. Вирішальними чинниками становлення особистості дитини є сім'я, школа, церква і громадськість. Згідно «Національної програми «Діти України» сім'я повинна «виступати основним джерелом матеріальної та емоційної підтримки, психологічного захисту, засобом збереження і передачі національно-культурних і загальнолюдських цінностей прийдешнім поколінням» [4]. Національні ідеї справедливості і вільнолюбства, що закладені уже в сімейному оточенні, продовжують поглиблюватися і перетворюватися у переконання на шкільній ниві. Але, як істота соціальна, дитина живе і виховується за законами суспільства, тому остаточне формування національного характеру відбувається за участю саме суспільних інституцій. Національний характер – це основа формування сильної, морально довшеної і вільнолюбної спільноти, яка творитиме і розвиватиме незалежну Українську державу.

1. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання: Посібник для вчителів початкових класів та студентів педагогічних факультетів. – Івано-Франківськ, 1996. – С. 50.
2. Дзєрович Юліан. Педагогіка. – Львів, 1937. – С.249.
3. Сухомлинський В.А. Серце віддаю дітям. – К.: Радянська школа, 1988. – С.14.
4. Національна програма «Діти України», 1996. – С.4.

ПРОБЛЕМИ ВИХОВУЮЧОГО НАВЧАННЯ В ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

*Наталія Пуляк,
V курс, педагогічний
факультет*

Об'єктивні процеси, які відбуваються в соціальному і економічному житті нашої країни, зумовлюють необхідність удосконалення виховної роботи в загальноосвітній школі. Одним з резервів виховної творчої особистості на сучасному етапі розвитку суспільства є виховуюче навчання. Теорія і практика виховуючого навчання – важлива проблема педагогічної науки, що перебуває в тісному зв'язку з формуванням світогляду, пізнавальних інтересів, активності і позитивного ставлення до навчання, розвитком умінь самостійно працювати, потреб до самоосвіти та в самовдосконалення тощо. Саме виховуючий потенціал навчання об'єктивно стимулює оволодіння змістом попереднього соціального досвіду в процесі формування творчої особистості, розвитку її активності.

Аналіз підручників, навчальних посібників з педагогіки та історії педагогіки засвідчує, з одного боку, що зарубіжні педагоги усвідомлювали важливе значення виховуючого навчання для підвищення ефективності навчально-виховного процесу, а з іншого – той факт, що в сучасній педагогічній науці бракує історико-педагогічних праць з питань вивчення та використання нагромадженого національного досвіду виховання в процесі навчання.

Вивчення історико-педагогічної літератури, спадщини видатних педагогів, вчених, а також архівних документів і матеріалів дає змогу стверджувати, що проблема гармонійної єдності навчання і виховання знаходила своє відображення ще в античні часи у філософських трактатах, висловлюваннях педагогічного характеру Арістотеля, Демокріта, Квінтіліана, Платона, Сократа.

На виховні можливості навчання, окремих його методів, засобів звернуто увагу в епоху Відродження і Реформації в працях Вергіуса, Вергеріуса, М. Монтеня, Вітторіно да Фельтре.

Окремі теоретичні положення і практичні рекомендації щодо виховуючого характеру навчання, його методів, засобів, виховного впливу особистості і діяльності вчителя містять педагогічні праці західноєвропейських педагогів XVI-XVIII ст.: К.Гельвеція, Д.Дідро, Я.Коменського, Ж.Кондорсе, Л.Лепелетьє, Дж.Локка, І.Песталоцці, Ж.Руссо та ін.

Зарубіжні педагоги розкрили виховні можливості освіти, обґрунтували виховний потенціал навчальних предметів (музика, давні мови, історія тощо); окреслили виховну функцію книги, склали рекомендації що до її реалізації; виявили виховні можливості методів та засобів навчання (діалогічні і наочні методи, гра, взаємонавчання, колективна робота тощо); сформулювали умови, за яких організація навчальнопізнавальної діяльності учнів буде мати виховуючий характер. В їх працях наголошується на роль особистості і значення професійної підготовки вчителя у здійсненні виховання під час навчання.

1. История педагогики и современность. – Л., 1970.
2. Кларин В.М. Педагогическое наследие // Коменский Я.А., Руссо Ж.Ж., Песталоцци Й.Г.: Педагогическое наследие. – М., 1987.
3. Кратохвил М.В. Жизнь Я.А. Коменского. – М., 1991.
4. Лордкипанидзе Д.О. Ян Амос Коменский. – М., 1970.
5. Лурье С.Я. Демокрит. Тексты. Перевод. Исследования. Л., Наука, 1970.
6. Ротенберг В.А. Дистервег, его деятельность и педагогическое учение. // А. Дистервег. Избр. пед. соч. – 1956.
7. Ротенберг В.А. Йога Генрих Песталоцци // Песталоцци Й.Г. Избранные педагогические произведения. В 3-х т. – М., 1961.
8. Собрание сочинений: В 4-х т.: (пер. с древнегреч.) /Платон; (Общ. ред. А.Ф. Лосева и др.); АНСССР, Ин-т философии. – М.: Мысль, 1990.
9. Сочинения: В 4-х т. /Аристотель; АНСССР, Ин-т философии. – М.: Мысль, 1976.

ПРОБЛЕМИ ВИХОВУЮЧОГО НАВЧАННЯ В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

*Оксана Болехівська,
V курс, педагогічний
факультет*

Ідея виховуючого навчання пройшла в своєму розвитку кілька етапів:

IX-XIII ст. – Київська Русь – етап зародження ідеї виховуючого навчання
в надрах побутової практики, у поглядах монахів, державних діячів їх

пропозиціях і рекомендацій практичного характеру щодо виховання в дітях християнських, патріотичних почуттів і прагнення до знань. Перші теоретичні положення щодо виховуючого характеру навчання знайшли відбиття у народній педагогіці та пам'ятках стародавньої культури («Словах», «Повчаннях», «Ізбірниках»).

XVI - початок XVIII ст. – українське відродження. Це етап інтенсивного накопичення педагогічного досвіду з питань виховуючого навчання, перших спроб теоретичного узагальнення ідеї взаємозв'язку в навчанні і вихованні в промовах, підручниках педагогів-освітян І.Борецького, М.Грека, братів Зизаніїв, Г.Смотрицького та ін. Документи цього часу свідчать про застосування в навчальних закладах різноманітних методів, про друкування перших навчальних посібників.

XVIII ст. – називають століттям «Просвіти». Це етап органічного поєднання теоретичних пропозицій, положень, рекомендацій і досвіду роботи навчальних закладів. Над даною проблемою працювали: І.Галятовський, М.Ломоносов, Ф.Прокопович, Г.Сковорода.

XIX ст. – етап перетворення ідеї виховуючого навчання в певні теоретичні концептуальні положення: обґрунтування сутності виховуючого навчання, шляхів його реалізації, формування виховних завдань під час навчання і умов, за яких воно буде виховуючим. Значний внесок у створенні теоретичних засад виховуючого навчання зробили вітчизняні педагоги Х.Алчевська, Б.Грінченко, К.Ушинський.

Велику увагу приділяли проблемі виховуючого навчання і педагоги Галичини. Такі як Іван Ющишин, Григорій Врецьона, Михайло Галушинський, діяльність і погляди яких до цього часу з відомих причин не були предметом наукових досліджень, хоча їх заслуги перед українським народом сягають далеко за сфери шкільництва.

Узагальнивши положення щодо виховуючого навчання, обґрунтовані вітчизняними педагогами минулого у певну систему, дійшла висновку, що подальшого дослідження потребують питання: врахування специфіки реалізації

виховуючого навчання в навчальних закладах різних типів, особливості формування в процесі навчання системи морально-вольових рис в конкретних умовах епохи.

1. Володимир Мономах. Поучення: Уривок //Українська культура: історія і сучасність. – Львів, 1994.
2. Науменко Ф.І. Школа Київської Русі. – Львів, 1995.
3. Посланіє Володимира Мономаха синам і нащадкам //Зарубіжна література. – 1977. –№20.
4. Семчишин М. Тисяча років української культури. – К., 1993.
5. Ступарик Б., Михайлишин Р. Педагогічна концепція Івана Ющишина. – Івано-Франківськ, 1998.
6. Ступарик Б., Ковальчук В. Життя, віддане національній ідеї. – Івано-Франківськ, 1998.
7. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення. – Івано-Франківськ, 1992.
8. Ступарик Б., Машук Д. Ідея національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини (1772-1939 рр.) - Коломия, 1995.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ 7 –8 КЛАСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

*Микола Мар'яновський,
V курс, факультет романо-
германської філології*

В сучасних умовах актуалізувалася проблема розвитку пізнавальної активності учнів при вивченні англійської мови.

Пізнавальна активність розглядається нами як “складне психологічне утворення, що є процесом ініціативного перетворення учнем предмета або явища з метою його глибшого пізнання (вдосконалення) я –вияву особистості у пізнавальній діяльності” [1,с.15].

На думку науковців пізнавальна активність характеризується:

- пошуковою направленістю в навчанні;
- пізнавальним інтересом, прагненням задовольнити його за допомогою різних джерел як в навчанні, так і в позанавчальній діяльності;
- емоційним підйомом, успішним перебігом діяльності [2, с.116].

Аналіз теоретичних джерел та проведенне дослідження дозволили виділити групи показників прояву пізнавальної активності підлітків:

1) показники інтелектуальної активності (робота учнів з додатковою літературою з метою розширення знань з даного предмету, активність на протязі всього уроку: питання вчителю, бесіда з товаришами на задане

запитання, робота біля дошки, момент “пошуку”, прагнення самостійно вирішити важкі питання); 2) показники емоційної активності (яскраві емоційні прояви, які супроводжують діяльність учня: радість, зацікавлення, здивування, хвилювання); 3) показники вольової активності (сконцентрована увага, цілеспрямована діяльність на подолання труднощів, виконання творчих завдань); 4) загальнонавчальні уміння і навички (швидкість читання і письма, вміння користуватися різними джерелами інформації, культура усної та письмової мови, вміння організувати пізнавальну діяльність). Вивчення цих груп показників дало змогу виділити три групи учнів з різним рівнем сформованості пізнавальної активності. До першої групи учнів належать діти з високим рівнем сформованості пізнавальної активності. В представників цієї групи в повному обсязі представлені показники прояву інтелектуальної емоційної та вольової активності та загальнонавчальні уміння і навички. Для учнів другої групи із середнім рівнем розвитку пізнавальної активності характерний менший рівень ініціативності, енергійності та інтенсивності діяльності, самодіяльності та саморегуляції ніж для учнів першої групи. Учні з низьким рівнем розвитку пізнавальної активності на уроці не проявляють ініціативності, самостійності та енергійності. Вони не прагнуть самостійно розв’язувати важкі інтелектуальні питання, не працюють з додатковою літературою і проявляють байдужість до навчальної діяльності взагалі, не володіють культурою усної та письмової мови, в них також низька швидкість читання та письма.

Проведені дослідження в експериментальних 7 –8 класах ЗОШ №20 м.Івано –Франківська засвідчили, що застосування активних методів навчання, зокрема ігрових, модульно –розвивальної технології та дидактичного матеріалу сприяють зростанню кількості учнів, яких ми віднесли до високого та середнього рівнів сформованості пізнавальної активності, при зменшенні кількості учнів групи низького рівня.

Рівні сформованості пізнавальної активності учнів	Експериментальні класи		Контрольні класи	
	на початковому етапі (к-сть учнів в %)	на кінцевому етапі (к-сть учнів в %)	на початковому етапі (к-сть учнів в %)	на кінцевому етапі (к-сть учнів в %)
Високий рівень	35,8	38,2	36,3	36,8
Середній рівень	53,2	58,2	49,5	50,1
Низький рівень	11	3,6	14,2	13,1
Всього	100	100	100	100

В контрольних класах ці зміни були незначними. Отже, дослідно-експериментальним шляхом нами було доведено, що важливим шляхом підвищення розвитку пізнавальної активності учнів є використання на уроках англійської мови активних методів навчання, зокрема ігрових, модульно-розвивальних технологій та українознавчого дидактичного матеріалу.

1. Мар'яненко Л. Особливості структурної організації пізнавальної активності учнів. //Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С.14 –23.
2. Щукина Г.И. Активизация учебно –познавательной деятельности учащихся: Межвузовский сб. науч. тр. – Л., 1985.

ПАПЕРОВА ПЛАСТИКА НА УРОКАХ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ТРУДОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Галина Латик,
V курс, педагогічний
факультет

Серед актуальних проблем сьогодення важливе місце посідає проблема формування технологічно грамотної і водночас творчої особистості, яка здатна жити і працювати у принципово нових умовах початку XXI століття. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.), концепція трудової підготовки учнів національної школи України, проект Державного стандарту освітньої галузі ‘Технології» базового навчального плану загальноосвітньої школи націлюють педагогів на вирішення даних завдань, особливо підкреслюючи роль у цій справі трудового навчання школярів, інтегрованого курсу «Художня праця» зокрема.

Сучасні теоретичні та методичні дослідження використання у навчально-виховному процесі початкової школи, конструювання з паперу і картону, паперової пластики (Б.Гагарін, В.Тименко, М.Фішер, А.Савенков, Н.Конишева та ін.) доводять великі можливості цієї роботи для розвитку творчих здібностей молодших школярів. Однак у літературі зустрічаємо тільки практичні поради щодо виготовлення виробів, а на методику проведення занять не звертається належної уваги. Окремі методисти залишають поза увагою технологічний бік

процесу формотворення у конструюванні з паперу, ще інші вважають за доцільне спочатку ознайомити з прийомами виконання операцій різання, склеювання, згинання, а потім переходити до розвитку творчих здібностей дітей засобами паперопластики. Питанням виявлення шляхів раціонального поєднання виконавської і творчої конструкторської діяльності, ефективного формування і розвитку трудових умінь і навичок молодших школярів у процесі конструювання з паперу і картону присвячене наше дослідження.

У науково-методичній літературі не дається конкретного визначення поняття «паперова пластика». Аналізуючи теоретичні дані з цього питання, ми дійшли до висновку, що цей термін означає художнє конструювання з паперу і картону об'ємних конструкцій, що представляють, собою систему ребер жорсткості, як результат згинання, різання і склеювання паперу.

Перебуваючи в школах на практиці, спілкуючись з викладачами, вчителями, опрацюючи відповідну літературу, ми схилились до гіпотези, що теоретичні відомості, технологію обробки паперу потрібно пояснювати учням у процесі виконання конкретних завдань по виготовленню художніх виробів. Це сприятиме кращому засвоєнню трудових умінь і навичок молодших школярів.

Для перевірки гіпотези ми провели експериментальне дослідження: за розробленою нами програмою і двома варіантами методичного забезпечення. Аналіз дослідної роботи переконує, що кращі результати у формуванні трудових умінь і навичок молодших школярів досягаються тоді, кола відомості з технології обробки паперу і картону, пояснення прийомів виконання операцій подаються в органічній єдності з розкриттям етапів процесу формотворення паперової пластики. Здійсненню цього більш ефективно сприяє поєднання таких засобів, як казкові сюжети, віршовані загадки, коментування ритмівками трудових дій, адаптовані для молодшого шкільного віку технологічні картки, ігрові форми проведення занять, завдання творчого характеру.

ОПІКУНСТВО НАД БЕЗПРИТУЛЬНИМИ ДІТЬМИ НА КОСІВЩИНІ

*Оксана Ходан,
V курс, педагогічний
факультет*

Після того, як над країною нависає якесь лихоліття (війни, голод) завжди зростає чисельність безпритульних дітей, які залишились без нагляду і опіки батьків, рідних з різних причин. Вивчити як вирішувалась доля таких дітей в гуцульському краї, було покладено в основу нашого дослідження.

На Гуцульщині вперше з'явилася велика кількість безпритульних дітей після Першої світової війни і вже тоді виникла потреба в заснуванні якихось певних установ, закладів, які б взяли опіку над ними.

Перша захоронка (сиротинець) на громадських засадах була створена в місті Косові у 1923 році. Ініціаторами і першими опікунами були Володимира та Ромуальд Сельські, Марія та Степан Грегорціви, родина Лепкалюків, а також читальня «Просвіта», церкви навколишніх сіл та місцеві мешканці.

Швидко звістка про заснування сиротинця поширилася на всю Гуцульщину і тому кількість дітей постійно збільшувалася. Засновники безперервно стикаються з різними проблемами, з вирішенням яких вони успішно справлялися: збирають пожертви, відкривають новий будинок, підбирають вчителів та вихователів.

Згодом одним із впливових меценатів Косівської захоронки стає єпископ Хомишин із Станіславова, під егідою якого там стали працювати сестри-Василянки, які займалися навчанням і вихованням дітей.

Докорінно змінилася ситуація у воєнні роки: у приміщенні сиротинця знаходиться штаб Радянської Армії. Тому, піклуючись про дітей, керівництво захоронки вирішує віддати їх на тимчасову опіку мешканцям Косівського району.

В післявоєнний час радянська влада опіку над безпритульними дітьми піднімає на державний рівень, повністю фінансуючи діяльність дитячих будинків.

Виконуючи тоді постанови партії і Уряду «Про ліквідацію дитячої безпритульності і бездоглядності», «Про влаштування дітей, які залишились без

опіки» обласний відділ народної освіти та його органи відкривають 11 будинків для сиріт на території Івано-Франківщини.

В цей час Косівська захоронка реорганізується у Косівський дитячий будинок. Перебуваючи на повному державному утриманні, він відбудовується, збільшується кількість працівників і дітей. В результаті, в Косові відкривається ще дитячий будинок №2.

Спеціально створюються батьківські та піклувальні комітети, фонди допомоги дітям, різні організації, які б стежили за матеріальним, санітарним та медичним обслуговуванням.

Велика увага приділяється навчально-виховній роботі, де крім навчання провідне місце займають культурно-естетичні та морально-політичне виховання.

При дитячих будинках обов'язковими є сільськогосподарські угіддя, підсобні господарства, виробничі цехи.

Незважаючи на успішну діяльність дитячих будинків у шістдесяті роки їх закривають, а дітей-сиріт переводять до дитячих будинків сіл Жаб'є, Тлумача, Микуличина.

ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ

*Вікторія Барська,
IV курс, педагогічний
факультет*

Проблема формування просторових уявлень привертала увагу багатьох вчених, зокрема Гриневич Г., Грибанова О., Житомирський В., Щербакова К., Столяр А., Венгер Л..

Предметом нашого дослідження є процес формування просторових уявлень дітей старшого дошкільного віку за допомогою графічно-символічних схем. Мета дослідження – встановити доцільність використання план-схеми при формуванні просторових уявлень, вивчити досвід використання дидактичного матеріалу при засвоєнні просторових понять старшими дошкільниками, та взаємозалежність між просторовим мисленням та графічною готовністю дітей до школи.

Термін “просторове мислення” не є в психології загальноприйнятим. Причина в тому, що всяке мислення є узагальненим і опосередкованим відображенням дійсності в зв'язках і відношеннях, в тому числі і просторових. Зміст і характер просторового мислення, його функції визначаються умовами, в яких воно формується, проявляється і удосконалюється. Просторове мислення виникає як основа практичної потреби орієнтації на місцевості, серед об'єктів матеріального світу. В ході онтогенезу воно відокремлюється в самостійний вид інтелектуальної діяльності. Просторове мислення оперує образами, змістом яких є відтворення і осмислення просторових властивостей і відношень об'єктів (їх форми, розміру, розташування). Під просторовими співвідношеннями розуміють співвідношення між об'єктами простору або між просторовими ознаками цих об'єктів, що виражаються поняттями про напрямок (вперед – назад), про відстань (близько – далеко), їх відношення (ближче – далі), про місце розташування (в середині) про протяжність об'єктів простору (високий – низький).

Для правильного визначення просторового розміщення об'єктів необхідно визначити систему відліку. Просторове розміщення предметів об'єктивно залишається незмінним, але мисленнєве відображення в образі змінюється в залежності від точки відліку. Те саме спостерігається при створенні образів на графічній основі. Малюнок, візерунок буде різним, якщо змінюється позиція спостерігача відносно того самого об'єкту.

Просторові якості є багатограними в окремих статичних, ізольованих предметах, геометричних формах. Вони виявляються, вивчаються, використовуються лише в ході активної діяльності суб'єкта, спрямованої на трансформацію, зміну об'єкта, в ході якої тільки і можуть бути виділені просторові якості і відношення.

Просторове мислення – це психологічне утворення, яке формується в практичній і теоретичній діяльності, для його розвитку важливе значення мають продуктивні форми діяльності, такі як конструювання, графічна діяльність.

У якості об'єктів простору виступають не тільки реальні предмети, але і їх умовно-знакові замітники у вигляді графічних моделей, малюнків, схем, ескізів тощо. Перехід від відображення реального простору до системи його умовно-графічних заміників пов'язаний з формуванням адекватних способів, які направлені на довільне створення образів і оперування ними. Специфіку просторового мислення, як психологічного утворення дошкільників відображено в схемі № 1.

Аналіз проведеної роботи довів, що належний рівень розвитку просторового мислення, яке формується під впливом наочного матеріалу, є основою графічної підготовленості дітей до школи. Ми встановили взаємозалежність між просторовим мисленням старших дошкільників і графічною підготовленістю дітей до школи.

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ КІНЦЯ ХІХ – ХХ СТОЛІТЬ

*Мирослава Куляк,
I курс, педагогічний
факультет*

Відвічна виховна практика українців накопичила багатий досвід уваги до питань соціальної допомоги незахищеним і природою обділеним дітям. Своє правове закріплення вона знайшла у статтях соціального спрямування першого на українських землях зводу законів – “Руської правди”, а теоретичний вияв – у найвидатнішій педагогічній пам'ятці періоду Давньоруської державності – “Повчанні дітям” Володимира Мономаха.

Упродовж віків джерелом соціального захисту немічних, хворих, сиріт у Європі виступали церкви, монастирі та окремі меценати. У XVII – XIX ст. у цю роботу активно включилися добродійні організації та органи громадського самоврядування. В Україні, штучно розмежованій і підпорядкованій різним політичним режимам, ними стали братства, опікунчі і культурно-освітні товариства, земства тощо. Проблема соціального захисту дітей і дитинства в умовах дискримінації та переслідувань всього українського з боку чужодержавних чинників знайшла відображення у спадщині найвідоміших

українських просвітних діячів: Т.Шевченка, І.Франка, Л.Українки, М.Коцюбинського, Б.Грінченка та ін. З реформуванням на межі ХІХ – ХХ ст. соціальної роботи в окремий вид діяльності та започаткуванням нової галузі знань – соціальної педагогіки (її творцем вважають німецького філософа П. Наторка), у розробку психолого-педагогічних аспектів соціалізації особистості активно включаються як східно, – так і західноукраїнські педагоги різної політичної орієнтації. В осередку їх уваги в міжвоєнну добу опиняються питання: 1) аналізу підходів зарубіжних учених до соціально-педагогічних проблем; 2) співвідношення категорій “соціальний лад і виховання”; 3) визначення провідних факторів соціалізації особистості. При цьому прихильники національної та радянської систем освіти по-різному підходили до їх оцінки. Так поборники ідеї національного виховання в Україні (С.Русова, С.Сірополко, Я.Чепіга), глибоко обізнані з теорією та практикою соціально-педагогічної діяльності розвинених державах Заходу, прагнучи “із нашої маси” витворити “народ у властивім і повнім значенні того слова” (М.Галушинський), виступали за створення “школи соціального виховання”, “школи радості”: демократичної, загальнодоступної, гуманної, рідної за змістом і формою, яка б захищала інтереси особистості, розвивала здібності дитини, формувала її волю і характер. Чималу увагу вони приділяли обґрунтуванню потреби та визначенню основних напрямів роботи різних типів позашкільних установ.

Водночас система навчання, запропонована першим Наркомом освіти більшовицької України Г.Гриньком, хоч і носила яскраво виражене соціально-виховне спрямування і відрізнялася структурно від освітньої системи радянської Росії, мала з нею спільну мету – “через школу до соціалізму” та спільне підґрунтя – “державна монополія в освітній справі”[1; 32].

Гуманізмом, прагненням захистити дитину від небажаних впливів у сім'ї, дошкільному закладі, школі, приучити її до “суспільства” наповнені творча спадщина і практична педагогічна діяльність В.Сухомлинського.

З проголошенням незалежності в Українській державі з'явилися реальні можливості для розвитку науково обґрунтованої теоретичної та практичної роботи в царині соціального захисту дітей. Запорукою дітей цього виступають ратифікація і визнання нашою державою міжнародних документів, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН, які є основою даної діяльності: “Декларації прав

дитини” (1959); “Конвенції про права дитини” (1989); Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990), а також розробка національної програми “Діти України” та ін. на їх основі в Україні постають нові типи державних і громадських опікунчо-реабілітаційних інституцій, розширюється практична підготовка соціальних працівників, формується нова галузь науки – соціальна педагогіка.

1. Васькович Г. Кершенштейнер і українська педагогіка. – Мюнхен, 1970. – 172 с.
2. Галушчинський М. Позашкільна освіта. – Львів, 1927. – 46 с.
3. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка. – К., 1997. – 390 с.
4. Національні державні програми з питань соціальної допомоги та підтримки дітей, молоді, жінок. – К., 1997. – 152 с.
5. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні: Нариси/За ред. М.Д. Ярмаченка. – К., 1991. – 384 с.
6. Русова С. Нова школа соціального виховання. – Катеринослав-Ляйпціг, 1924. – 152 с.

ЯНУШ КОРЧАК І ОПІКУНЧА ПЕДАГОГІКА В ПОЛЬЩІ

*Віктор Кучер,
І курс, педагогічний
факультет*

У когорті визначних педагогів світу ім'я та діяльність Януша Корчака (1878-1942) посідають особливе місце. Лікар за фахом, педагог за покликанням, письменник за обдаруванням Божим, він більшу частину свого життя присвятив дітям: їх вихованню, навчанню, соціалізації. Свої погляди на освіту відобразив у десятках творів, найкращими серед яких є художньо-педагогічні.

Життєвий шлях і практична праця Я.Корчака з найбіднішими, знедоленими дітьми в міжвоєнній Польщі – зразок, який гідний для наслідування сучасними поколіннями вихователів, насамперед соціальних педагогів.

Народившись у заможній варшавській адвокатській родині, Генрік Гольдшміт (таким є справжнє прізвище Януша Корчака) бачив, як багатство розділяє людей, задумувався над тим, як змінити світ, зробити щасливими усіх дітей. Це прагнення, а також потреба утримувати сім'ю після смерті батька, привела юнака до вчительської праці – спочатку в багатих сім'ях, згодом – у молодших класах однієї із приватних шкіл Варшави.

Університетська медична освіта, здобута на початку століття, не обмежила його виховної та художньо-педагогічної діяльності. Він працював у дитячій лікарні і водночас безкоштовно лікував дітей варшавської бідноти, безпритульних і знедолених. На основі багаторічних спостережень, контактів з дітьми з'являються його повісті “Вуличні діти” (1901), “Дитя салону” (1905), “Школа життя” (1907). Ці твори Я. Корчака, за висновком тогочасної критики, давали точний діагноз суспільного життя та проблем роботи з дітьми: неправильне виховання.

Перед першою світовою війною Я.Корчак започатковує роботу з обездоленими дітьми у сирітських притулках. Основними засадами його педагогічної діяльності стали гуманізм і природовідповідність виховання. Водночас він був прихильником чіткого внутрішнього розпорядку роботи притулку, великі надії покладав на колектив, вважаючи, що в ньому закладені позитивні якості, які можна протиставити “злим силам”.

У одній з найцікавіших книг педагога під назвою “Як любити дитину” (1919) Я.Корчак виклав своє бачення суті педагогічної праці: “Пізнай себе, перед тим як захочеш пізнати дітей”.

У 1919 р. Я.Корчак очолив варшавський притулок “Наш дім”, відкритий для дітей, батьки яких загинули на фронтах Першої світової війни. Праця в “Нашому домі” – складна навіть для такого досвідченого педагога, як Я.Корчак, надихнула його на створення циклу повістей для дітей і про дітей: “Король Матіуш Перший”, “Матіуш на безлюдному острові”, “Кайтусь – чарівник”, “Банкрутство Малого Джека” та ін. У цих творах він висловив погляди на виховання “важких” дітей: “Основне, – вважав педагог, – створити умови для виховання з участю самих дітей, і тоді непотрібно буде нагадувати їм про обов'язки, діти самі вас зрозуміють”. Там формувалася детально розроблена і апробована в практиці життя притулку система дитячого самоврядування, тісної співпраці дітей і вихователів, реалізувалася мрія Я.Корчака про дитячу державу, де були б своя символіка, свій парламент, свої судові органи, власні періодичні видання та ін.

За окупацією Польщі фашистською Німеччиною дитячий сирітський притулок Я.Корчака був переведений у гетто. Попри напівголодні, нелюдські умови життя, Я.Корчак не покинув своїх вихованців, хоч і мав змогу це

зробити. 5 серпня 1942 р. він разом із ними розпочав свою дорогу у вічність: вишикувані четвірками діти на чолі зі своїм учителем, із зеленим знаменом дитячої держави під дулами автоматів гітлерівців попрямували до вагонів, які відправлялися в табір смерті – Треблінку...

Про Я.Корчака можна сказати: він не створив закінченої теорії розвитку дитини, проте залишив нащадкам думки, записки, які дають відповідь на чимало питань, які виникають у процесі навчально-виховної діяльності. Основний зміст його вчення полягає у тому, що виховання без краси, без любові до дитини є холодним, мертвим і при всій своїй науковості – позбавлене перспектив. Його виховні методи є актуальними, близькими і зрозумілими сучасним поколінням педагогів.

1. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: Збірник документів. – К., 1998. – 245 с.
2. Корчак Я. Король Матіуш. – К., 1991. – 127 с.
3. Шаров А. Януш Корчак /В кн.: Я.Корчак, Избранное. – К., 1988. – С.515 – 527.

ПЕДАГОГІЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКІ ІДЕЇ АНТОНА КРУШЕЛЬНИЦЬКОГО

*Наталія Чаграк,
V курс, педагогічний
факультет*

Як відомо, кінець XIX – початок XX ст. увійшов в історію педагогічної думки Галичини як період формування концептуальних основ національної школи та виховання, як час появи новітніх теоретичних розробок та ідей українських педагогів, які відстоювали свої педагогічні погляди, опираючись на передові досягнення європейської педагогічної науки.

У сузір'ї поборників української державності на початку XX ст. самовідданою працею на ниві освіти народу яскраво виділяється постать Антона Крушельницького (1878-1937) – українського педагога, письменника, видавця, суспільно-політичного діяча.

Аналіз педагогічної діяльності А.Крушельницького дає підстави говорити, що освіту і виховання на національних засадах він вважав головним засобом утвердження й розбудови української "... в цій ситуації освіта для

України – єдиний порятунок." "Нація, котра хоче жити, мусить платити в першу чергу свій національний податок на свою національну школу !" [4, 10]

Визначальними для розбудови українського шкільництва, за переконаннями А.Крушельницького, повинні стати ідеали національного виховання, народна філософія, якими пронизані українознавчі науки: історія краю, географія, письменство й рідна мова, національні виховні традиції.

Як Міністр освіти УНР А.Крушельницький разом з іншими провідними діячами УНР (І.Стешенком, С.Сірополком, С.Русовою, П.Холодним) відстоював ідею Єдиної школи України, яка, наголошував він, повинна твердо опиратися на національний ґрунт, проникнутися рідним духом, бути невіддільною від коріння свого народу, і разом з тим, бути ще й "діяльною", тобто не лише давати дітям знання з основ наук, а й "знання реального, зв'язаного із життям і потребами нашої нації – того дійсного патріотизму, того молодечого ідеалізму для добування матеріальних і через них духовних цінностей нації", бо національні основи в розумінні педагога – це не лише наука української мови й історії, національний спів і танок, а й відчуття властивих життєвих потреб нації" [1, 20].

А.Крушельницький виступав за зміну принципів і методів навчання, вдосконалення шкільних програм в напрям їх наближення до життя і відповідно до вимог оновленого суспільства, аргументуючи це тим, що школа повинна "впроваджувати молодь у злободенні життєві питання, щоб ... давати їй змогу творити влучні висновки на майбутнє, знаходити правильну орієнтацію та потрапляти на відповідний шлях у стремлінні до майбутніх досягнень" [10, 114].

Визнаючи завдання виховання в українській національній школі, А.Крушельницький зазначав, що школа повинна "витворювати" життєздатних, ініціативних енергійних громадян Української держави, а не "сковувати мозок і волю нашого молодого покоління" [1, 21].

Метою виховання педагог вважав всебічний розвиток особистості, прищеплення національних та загальнолюдських цінностей, вироблення у

вихованців “волі особи”, характеру, плекання діяльного громадянина суспільства, патріота своєї рідної держави.

На основі аналізу педагогічних праць А.Крушельницького можемо визначити принципи, які педагог вважав основними у вихованні молодого покоління. Це народність, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізація та демократизація.

Аналіз педагогічної спадщини та культурно-просвітньої діяльності Антона Крушельницького дає підстави стверджувати, що перед нами – визначна постать української педагогічної науки, вчений-педагог, що все життя присвятив справі освіти нашого народу, його національній ідеї.

Праці А.Крушельницького повинні слугувати могутнім джерелом для розвитку освіти на теперішньому етапі державотворчого процесу і розроблення сучасної концепції національного виховання в Україні.

1. Крушельницький А. Дитяче господарство : основа української національної діяльної школи. – Коломия, 1927. – С. 20.
2. Крушельницький А. За національну честь у школі. – ЦДІА у Львові. – ф. 361, оп. 1, спр. 28, 6 арк.
3. Крушельницький А. Наука української мови в середній школі. – Л., 1912. – С. 8-9.
4. Крушельницький А. Рідна школа в минулому, теперішній час і в майбутньому. – ЦДІА у Львові, ф. 311, оп. 1, спр. 196, 27 арк.
5. Крушельницький А. Українські підручники у середніх школах у Галичині. // Наша школа. – Кн. III-IV. – Л. 1909. – С. 78-90.
6. Крушельницький А. Чергові завдання Українського уряду і громадянства у справі шкільництва. – Ч. 4. – Воля (Відень), 1920. – С. 165-166.
7. Крушельницький А. Шкільне питання на Україні. // Нова громада. – Ч. 1. – 1923, – С. 66.
8. Крушельницький А. Школа під російською окупацією : Причинки до історії українського шкільництва в Галичині 1904- 1917. – Львів : Книжка, 1917. – 43 с.
9. Листи М.Грушевського до А.Крушельницького. – ЦДІА у Львові, ф. 361, оп.1, спр. 69, 18 арк.
10. Листи А.Крушельницького до І.Франка. // Жовтень. – 1988. – № 7. – С. 114.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ З АПЛІКАЦІЇ

*Марія Мокрицька,
IV курс, педагогічний
факультет*

Сучасний стан освіти, її постійне реформування зумовлює підвищення вимог до знань, умінь і навичок майбутнього школяра. Із проголошенням України незалежною державою, зміни в освіті насамперед спрямовані на впровадження у дошкільних закладах принципу народності у вихованні особистості дитини, розвитку її творчого рівня.

Декоративно-прикладне мистецтво живе на основі спадковості традицій і розвивається в історичній послідовності як колективна художня діяльність. Мистецтво є результатом як духовної так і практичної діяльності дітей, воно охоплює і сферу знань, естетичні погляди, смаки, звичаєво-обрядові аспекти, етичні переконання.

Щодо творчості, то педагоги і психологи розглядають її як створення людиною (як об’єктивно, так і суб’єктивно) нового, значущого тільки для конкретної особи, продукта. Саме створення нового шляхом малювання, вирізання, наклеювання і складає результат творчої діяльності дітей дошкільного віку.

У сучасній вітчизняній літературі спостерігаються різноманітні підходи щодо активізації творчого процесу в образотворчій діяльності. Так, в одному випадку стимулятором творчої діяльності виступає естетичне сприймання творів образотворчого мистецтва, які є зрозумілі дітям цього віку. Прихильники цього підходу (Н.М.Зубарева, Л.В.Компонцева, В.М.Кардашов) вважають, що дитина яка, прагне зрозуміти, відчутти запропоноване їй мистецтво, водночас, ніби, навчається творчості.

Інший погляд на розв’язання цієї проблеми полягає в тому, що роль стимулятора творчої активності дитини можуть відіграти як естетичне сприймання творів образотворчого мистецтва (тобто спілкування з продуктами

чужої художньої творчості), так і художня творчість, що виконується нею самою (О.М.Торшилова).

Кожна дитина, створюючи зображення того чи іншого предмету, передаючи сюжет, вносить у зображення свої почуття, своє розуміння. В цьому і полягає зображувальна творчість дитини дошкільного віку.

У зображувальній діяльності закладені великі можливості для розвитку творчих здібностей дітей, реалізація яких багато в чому залежить від ефективного педагогічного керівництва.

Тому у своєму дослідженні ми переслідували мету з'ясувати ефективність розробленої методики розвитку творчих здібностей старшого дошкільного віку, виявити потенційні можливості різних видів декоративно-прикладного мистецтва як засобу для їх розвитку.

Експериментальне навчання здійснювалось у 3 етапи, кожен з яких включав творчий процес, формування композиційних навичок, психологічну зумовленість.

На першому етапі – етапі первинного навчання – відбувалось нагромадження знань, які підлягали творчому втіленню. Дошкільників безпосередньо ознайолювали з видами декоративно-прикладного мистецтва: вишивкою, різьбою по дереву, писанкарством, витинанками, керамікою, проводились заняття мистецтвознавчого характеру. Розповідаючи про дані вироби, ми знайомили дошкільників із загальними законами композиції; розповідали про відмінності між розписом і орнаментом. Формуючи морально-етичну позицію, ми збагачували уявлення дітей про навколишню дійсність, сприяли оволодінню моральними та естетичними критеріями, спонукали до здійснення моральної та естетичної оцінки навколишнього під час ознайомлення з видами декоративно-прикладного мистецтва.

На етапі тренувального навчання, на основі показу зразків декоративно-прикладного мистецтва, ми спонукали до виникнення у них задуму. Діти приймали рішення у відборі з наявних варіантів змістового центру та супідрядних йому за змістом другорядних об'єктів. Не менш важлива увага

зверталася на вироблення композиційних умінь і навичок. Все це сприяло розвитку творчої і відтворючої уяви, тобто оволодінню принципами розкриття змісту сюжету: відображення часу, місце, стану дії, діючих осіб та їх взаємовідносин, атрибутів.

На заключному етапі творчої діяльності відбувалася реалізація творчого задуму. Дитина здійснювала задум в єдиний твір, який вже мав змістове завершення та естетичне оформлення. Під час його реалізації у дітей проходило вдосконалення знань і композиційних навичок. Поєднання даних компонентів сприяло встановленню зв'язків між обраним змістом сюжету та виразними засобами, необхідними для його втілення, що слугувало умовою формування творчих здібностей дітей.

1. Антонович Е. А., Захарук-Чугай Р. В., Станкевич М. С. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів: Світ, 1993.
2. Захарова В.Л. Навчання як умова формування творчості в образотворчій діяльності дітей дошкільного віку: Теорія та історія педагогіки. Автореферат дисертація на здобуття наук. ст. канд. пед. наук. – Одеса, 1995.

ОПІКУНСЬКА ПЕДАГОГІКА: СТАН І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Наталія Парупа,
IV курс, педагогічний
факультет

Дитинство – період, коли закладаються ті особистісні якості, які забезпечують в подальшому позитивні орієнтації в світі людей, емоційну стабільність та цілеспрямованість. Означені якості формуються за умови наявності батьківської любові, коли сім'я створює в дитини потребу бути визнаним. Однак, щодо цього твердження на сучасному етапі розвитку України простежуються очевидні негативні тенденції. Найперше маємо на увазі, що у загальний вжиток одночасно входить вислів “діти-сироти”.

Отже, Указ Президента Л.Кучми “Про національну програму “Діти України” об'єктивно можемо розглядати як одну з найзначніших подій 1996 року.

У ньому зазначено, що проблема дітей має особливе значення. Про дитинство завжди існувало багато пропагандистських розмов, однак насправді робилося ще дуже мало. А саме, недостатньо здійснювались заходи щодо їх соціального і правового захисту, створення для них необхідних умов для виживання і подальшого розвитку. Головним виконавцем програми визнано державу, чільне місце посідає сім'я, як природне середовище для фізичного, психічного, соціального розвитку дитини. Все вище вказане переконливо доводить про потребу говорити і активно розвивати опікунську педагогіку.

Великий поступ у цьому напрямі зробили польські вчені Я.Мацяшек, С.Кавулі та ін. Відрадно, що й українські вчені теж мають напрацювання у галузі опікунства. Тут ми маємо на увазі дослідження Л.Коваль, А.Капської та ін. Нам імпонує, що їх теоретичні напрацювання значною мірою спираються на історико-педагогічні здобутки минувшини, а саме – Галичини. Тут доцільно згадати, деякі історичні події. А саме той факт, що відразу після Берестейського собору 1596 року формувався василіянський орден. Одним із завдань монахинь-василіянок упродовж століть стала опікунська діяльність. Отож, станом на 1915 рік монастир св. Макрини у Львові не лише почав займатись справою захисту сиріт, а вже почасті і продовжував доробок своїх попередників. 12 грудня 1915 року тут було відкрито перший “Захист для сиріт ім. Митрополита Андрія Шептицького”, мешканцями якого стало семеро сиріт. За перших шість місяців їх кількість досягла майже 130 осіб. Велику допомогу справі захисту дітей надавали Г.Шухевич, С.Козакова, Є.Варгановська, С.Монцібовичева та ін. І вже до 1921 року він став загальноохоплюючим, тобто опікувалися і хлопчиками, і дівчатками.

А в містечку Журавно, що на Жидачівщині в 1920 році створили сиротинець. Сприяли цьому Г.Музичка, о. Й.Логинський. Його виховна діяльність полягала в опікуванні сиротами, охороною та збереженням їх здоров'я і життя, надання їм елементарної освіти. Цікавим є і той факт, що в Ужгороді, з ініціативи о. А.Волошина, товариство церковних вчителів передало управу свого інтернату монахиням. В ньому виховувались вчительські сироти, а допомагали монахиням сс. В.Глібовицька, М.Матіяс із м. Станіславава.

Джерельна база дослідження свідчить, що вказані заклади працювали в складних умовах. Більшість дітей не забезпечувались спеціальним навчанням. Рівень навчально-виховної роботи був примітивним. Отож, вважаємо, що досвід минувшини, який притаманний українській опікунській педагогіці, має слугувати сьогодні ученим і практикам надійним підґрунтям не лише для продовження психолого-педагогічних досліджень, а й для пошуків раціональних шляхів подолання соціальних і економічних утруднень.

1. Быблук М. Существует ли опекунская педагогика // Советская педагогика –1993.– №4.– 117–119 с.
2. Др. Соломія Цьорох Монахиня Василіянка Погляд на історію та виховну діяльність монахинь-василіянок. II вид.,– Рим, 1964.– 228 с.

СЕКЦІЯ МУЗИКОЗНАВСТВА

ТВОРЧА ПОСТАТЬ Я.ЯРОСЛАВЕНКА

*Наталія Цялута,
IV курс, музичний
факультет*

Ярослав Дмитрович Вінцовський (Ярослав Ярославенко) народився 30 березня 1880 року у Ярославі (Польща) у багатодітній сім'ї вчителя української мови Дмитра Вінцовського та Анни Вінцовської. Згодом сім'я Вінцовських переїжджає до Львова і Ярослав вступає до Львівської гімназії. У 1896-1898 роках він навчається у Львівській приватній музичній школі, а впродовж 1898-1900 рр. безплатно слухає лекції у польській консерваторії у Львові (вільним слухачем). У 1902 р. Я. Вінцовський стає керівником чоловічого хору львівського спортивного товариства "Сокіл" і обирає псевдонім Ярославенко.

На заощаджені кошти він вступає до Львівського політехнічного інституту на дорожнобудівний факультет, який закінчив у 1904 році, здобувши професію інженера. Він продовжує керувати хором "Сокола", а сам, як хорист, бере активну участь у Львівському "Бояні", у польських хорових вокальних колективах "Ехо" та "Лютня".

Наприкінці 1904 року Ярославенко працює інженером-будівельником при Львівській залізниці, а у 1905 році – стає власником технічного бюро "Будівельні матеріали" у Львові. У вільний від роботи час він керує хором українського народного театру і активно працює у Львівському "Бояні". У 1906 році з допомогою А.Вахнянина, Ф.Колесси організовує нотне видавництво під назвою "Торбан" (пізніше "Музична накладня", вул.Коперніка, 18), де друкувалися твори композиторів-професіоналів та композиторів-аматорів. В наступні роки працює інженером при залізниці у Бродах (1908 р.) і у Дрогобичі (1909 р.).

По закінченню терміну роботи митець повертається до Львова, де керує шкільними колективами, а також хором ремісничого товариства "Зоря". У 50-ті роки займає посаду завідувача музичним кабінетом при Львівській науковій бібліотеці ім. В.Стефаніка. 26 червня 1958 року у Львові працююче життя композитора обірвалося.

Перші творчі спроби з'явилися тоді, коли композитору виповнилося 14 років. Це були пісні-романси та українські танці, які стали початком формування музичного стилю композитора. У творчому доробку Я.Ярославенка присутні майже усі жанри музичного мистецтва, але найбільше він працює над створенням хорових композицій. Композитор звертається до поезії багатьох авторів: поетів-класиків Т.Шевченка, І.Франка, а також до творчості поетів-сучасників Д.Млаки, У.Кравченко, В.Пачовського. Тематика та образний стрій вокально-хорової спадщини надзвичайно багаті. Тут і образи природи ("Тече вода з-під явора", "Садок вишневий", "Сипле сніг") і твори любовної лірики ("Місяцю-князю", "Ніченько ніжня"), а також соціальна тематика ("Любити Вітчизну", "Гей, пластуни", "Суне, суне чорна хмара"). Крім оригінальних хорових творів звертається до жанру обробки народних пісень, де продовжує традиції композиторів-класиків М.Лисенка та М.Леонтовича. А серед солоспівів популярними стали "Дика роза", "Щебетушко ти маленька", "Розцвівся боз".

Важливе місце у творчості композитора займають марші для духового оркестру, жанру, який був популярний на початку ХХ століття: "Марш Соколів", "В дорогу", "Марш Січовиків", "Над нашим Прутом", "Львівський марш".

У галузі камерно-інструментальної музики Я.Ярославенко пише кілька невеликих творів на теми і ритми гуцульських танців "Аркан", "Марійка", "Грайте, грайте, музиченьки". Великої популярності здобули оперети "Володусь" та "Бабський бунт", які були поставлені на найбільших сценах Львова.

Отже, творча діяльність Я.Ярославенка стала проміжною ланкою між творчістю композиторів-класиків ХІХ ст. і творчою генерацією композиторів ХХ ст. Завдяки видавничій діяльності він сприяв популяризації творів композиторів-аматорів, чим згуртував навколо себе творчу плеяду мистецьких постатей.

1. Архівні матеріали.
2. Михальчишин Я. З музикою крізь життя. – Львів: Каменяр, 1992. – С.196-197.
3. Білинська М. До 100-річчя Я.Ярославенка // Музика, 1980. – №3.
4. Пархоменко Л. Історія української музики. – Т.4. – К: Наукова думка, 1992. – С.22-39.

Світлана Маковічук,
V курс, музичний
факультет

Однією з головних умов становлення державності України є її входження у світ сучасних культурних надбань, що є неможливим без глибокого і детального вивчення культури і мистецтва минувшини, повернення до життя невідомих, забутих чи заборонених імен та праць.

Ім'я Ярослава Лопатинського маловідоме сьогодні широкому колу людей, тому особливо важливим є дослідження його громадської та творчої діяльності.

Спадщина композитора велика і нерівноцінна. В доробку Я. Лопатинського є опери, музичні комедії, камерна, інструментальна, фортепіанна, хорова музика та солоспіви. Найціннішою і найбагатшою цариною творчості Я. Лопатинського є його романси, де найбільше розкрився його дар мініатюриста-лірика. Вокальна творчість композитора нараховує близько ста солоспівів. Значна їх кількість знаходиться в рукописах, і тільки 27 романсів було видрукувано видавництвом “Торбан” (всього віднайдено 74 романси).

Я.Лопатинський звертається до віршів Б.Лепкого, О.Олеся, А.Кримського, Лесі Українки, П.Грабовського, І.Франка. Всі його романси за тематикою та образністю можна поділити на три групи.

Для першої групи характерна інтимна лірика, це: “Сам на березі лежу” на слова Ельзи Нонне в перекладі М.Курцеби, цикл романсів “Самотою на чужині” на сл. А.Кримського, “Як почувеш часом” І. Франка, “Ах, скільки струн в душі дзвенить” О. Олеся.

Лірико-споглядальним романсам “Люблю тебе” І. Гаврилюка, “Озерце в степу” К. Ухач-Охоровича, “Забудь мене” О.Луцького, “Нічка темна і тиха була” Лесі Українки, “Не буду зривати тебе, білий квіте” М.Курцеби властиві наспівна мелодика, простий супровід, який відіграє роль фонового елемента, традиційна двочастинна форма, близькість до жанрового різновиду пісні-романсу.

Другу групу складають романси з загостреним соціальним змістом, це: солоспів “На городі коло броду” Т.Шевченка, “Сирітка” С.Яричевського, “В неділеньку вранці” О.Федьковича, “Журба”, “Цвіти ще трохи” П.Марієнка,

мелодії яких основуються на інтонаціях дуже споріднених з народними піснями й піснями-романсами.

Третю групу солоспівів складають ті, в яких Лопатинський звертається до суспільно-політичних тем, які були викликані подіями 1905 – 1907 рр. Це: “Горить моє серце”, “Калина” сл. Лесі Українки, “Зелений гай” сл. П.Грабовського, хор “Вставай, Україно!” сл. С.Яричевського.

Багато часу віддавав Лопатинський створенню драматичних творів. У його доробку 5 опер, оперета “Склянка води”, музика до комедії Л.Лопатинського “Свекруха”. Найбільш відомою є опера “Еней на мандрівці” – єдиний твір, що був поставлений за життя автора і до сьогодні.

Спільний за багатьма ознаками й компонентами з творами проміжного жанру народної опери-оперети, поширеними на Східній Україні, “Еней на мандрівці” являє собою чи не поодинокий зразок в українській дожовтневій творчості орієнтації на класичну західноєвропейську оперету. Позитивними рисами музики “Еней на мандрівці” є її життєрадісність, легкість для сприймання, мелодичність, інтонаційна виразність.

Значну частину творчого доробку складають твори для фортепіано, серед яких слід назвати 12 зошитів українських танців ор.8, 11-15, 21-25, мазурки” Не жартуй!” ор.9, збірник вальсів “Русалка”, збірка галопів, аркан (всього 21 опус для фортепіано), які основуються на матеріалі українських народних пісень.

Не все знайдено, уточнено в житті і творчості Я.Лопатинського і потребує подальшого вивчення, але як писав сам автор: “Якщо з усього того, що мені вдалось створити, хоч маленька дрібка знайде шлях до людей, не забудеться – вважаю, що трудився я не намарно, й прожив теж...”.

1. Барвінський В. Ярослав Лопатинський //Новий час – 1936, – №14, – С.5.
2. Білинська М. Ярослав Лопатинський. – Український календар, Варшава, 1971.– С.191-193.
3. Ватащук Л. Родом з Долини // Музика. – К., 1990. – №3. – С.21 –22.
4. Вінцковський Я.(Ярославенко Я.) Композиції Я.Лопатинського // Неділя. – 1912. – №1.– С.6-7.
5. Медведик П. Лопатинський Ярослав / Діячі української музичної культури // Записки НТШ, т. ССXXVI, Праці Музикознавчої комісії, ред.: О.Купчинський, Ю.Ясиновський.– Львів, 1993. – С.424-425.

РОЗВИТОК МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНОГО АМАТОРСЬКОГО РУХУ НА ГАЛИЧИНІ

*Ірина Дейчаківська,
V курс, магістрант,
музичний факультет*

Значення театрального мистецтва для української національної культури важко переоцінити. Це демократичне мистецтво завжди було найбільш доступним для широкого кола глядачів. У найважчі історичні періоди воно несло в собі той незламний національний дух, який допомагав українському народу вистояти та мужньо пройти через важкі випробування.

В Галичині перший український професійний театр був відкритий при товаристві “Руська Бесіда” у Львові в 1864 році за ініціативою видатного громадсько-культурного діяча Ю.Лаврівського. Цій події передувало довготривалий період формування і становлення музично-театральних традицій, які розвивалися переважно в рамках аматорського театального руху, що охопив у XIX ст. майже всі культурні центри Галичини. Саме в аматорстві були закладені основи галицько-українського професійного театру. Оскільки сутність аматорства ґрунтується на діяльності акторів-любителів, то всі традиційні театральні форми, які в музикознавстві представлені як джерела музичного театру, можуть трактуватися як види аматорського театального мистецтва. До них відносяться стародавні народні обряди, театральні народні дійства, вертепна драма, шкільний театр.

Розквіт театального аматорства в Галичині припадає на 1848-1849 р.р., (революційні події в Австрії.) У 1848 р. в Коломиї зусиллями видатного культурного діяча, священика Івана Озаркевича був відкритий перший український аматорський театр. За Коломиєю театральні аматорські гуртки відкрилися у Львові та Перемишлі. Постановки цих театрів були пов’язані з культурно-мистецькими подіями на Східній Україні, а саме – з постановками музичних вистав І.Котляревського (“Наталка Полтавка”, ”Жовнір-чарівник”) та Г.Квітки-Основ’яненка (“Сватання на Гончарівці”) у редакції І.Озаркевича.

У зв’язку з функціонуванням професійного театру “Руської Бесіди” театральний аматорський рух на деякий час затихає і його піднесення спостерігається аж наприкінці XIX ст. І знову відзначились аматори Коломиї,

які в 1879 р. при товаристві ім. Г.Квітки-Основ’яненка заснували театр під керівництвом І.Трембицького.

Цікавим і самобутнім явищем у театральному житті на початку XX століття став Гуцульський театр Гната Хоткевича, який діяв на Галичині в 1910-1914 рр.

З кінця XIX ст. і особливо в 20-30-ті роки XX ст. театральний аматорський рух набуває масового характеру. Аматорство поширюється на село. В містах і селах виникають драматичні гуртки при товариствах “Просвіта”, “Руська Бесіда”, “Українська Хата”, “Молода Україна”, “Січ”, “Луг”, “Боян” та ін., а також при рільничих та ремісничих кооперативах. Цьому в значній мірі сприяла мистецько-популяризаторська діяльність таких галицько-українських театрів та культурно-мистецьких центрів: “Руський Народний Театр” при товаристві “Руська Бесіда” та Драматичне Товариство ім. І.Котляревського у Львові, Товариство ім. Г.Квітки-Основ’яненка в Коломиї, Театр М.Садовського та ін. Всього у Галичині в цей період діяло сімнадцять українських (в основному, мандрівних) театрів. Мистецький рівень цих театрів був, як правило, невисоким. Виняток серед них становив лише Театр ім. І.Тобілевича, який діяв у 1911-1938 р.р. в містах Станіславі та Коломиї.

Театральний аматорський рух, який діяв на Галичині з середини XIX до 30-х р.р. XX ст., мав прогресивне значення для збереження і розвитку українського національного мистецтва. Він створив основи для формування українського професійного театру і постійно підтримував його діяльність, особливо в періоди кризи; він був школою для підготовки професійних акторів і драматургів.

Діючи в умовах національного гноблення і незважаючи на труднощі і перешкоди, галицько-український театр пробуджував національну свідомість українських людей, відкривав їм і всьому світові багатство української культури.

1. Антонович Д.В. Триста років українського театру: 1619-1919. – Прага, 1925.
2. Арсенич П. Гуцульський театр Гната Хоткевича. – Коломия: Світ, 1993.
3. Возняк М.С. Драматичні вистави в Галичині. – Т.І. – Київ, 1909.
4. Загайкевич М.П. Музичне життя Західної України другої половини XIX ст. – К.: АН УРСР, 1960.
5. Чарнецький С. Нарис історії Українського театру в Галичині. – Львів, 1931.

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ПЕРШИХ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ МУЗИКОЗНАВСТВІ

Марта Шиян,
V курс, музичний
факультет

На сучасному етапі в українському музикознавстві особливо інтенсивно проходять багатосторонні процеси взаємопізнання і творчого осмислення здобутків національної культури минулого, і серед них – теорія музично-теоретичної спадщини України, яка ще не достатньо вивчена в музикознавчій літературі. Тривалий час музична теорія цілком спиралася на російсько-мовні дослідження та підручники, і вважалася надбанням Московської та Петербурзької шкіл. Хоча, треба зазначити, що в багатьох випадках складно провести межу між східно-слов'янською і суто українською музичною спадщиною, знаючи про значні взаємовпливи слов'янських культур. Тому дане дослідження є спробою висвітлити історичний процес зародження та розвитку музично-теоретичних концепцій на Україні та виявити їх зв'язки з зарубіжною музичною культурою.

Поштовхом до появи систематичних теоретичних уявлень на Україні можна вважати прийняття християнства. Зміст перших теоретичних настанов важко проаналізувати у зв'язку з відсутністю першоджерел цього періоду, а також із складністю в розшифровці знаменних розспівів тих часів, коли ще не існувало лінійної нотації. Але вже можна зазначити про наявність перших теоретичних підручників (Новгородська Мінея XI ст.).

З кінця XV до половини XVI ст. провідна роль у розвитку освіти і культури належала Західній Україні, зокрема Львову. З історичних джерел відомо, що в кафедральній школі міста Львова існувало два ступені навчання – *trivium* (граматика, риторика, діалектика) і *quadrivium* (арифметика, геометрія, астрономія і музика). Як видно з документів, до курсу навчання в школі входило і опанування основами нотної грамоти. Головним посібником до її вивчення був спочатку рукописний, а з 1700 р. друкований ното-лінійний збірник Ірмологіон. Тексти для збірника відібрані з чотирьох культових книг – «Мінеї», «Октоїха», «Триоді», «Ірмологіона». Така орієнтація вітчизняної

професійної музики на потреби культового одноголосся не є винятковою в історії музики і пояснюється тим, що вітчизняне професійне мистецтво XVII ст. розвивалося переважно в рамках культового співу.

На цьому етапі вже спостерігається значний вплив західно-європейської музичної теорії. Він посилюється з появою партесного багатоголосся, яке офіційно було допущено в православне богослужіння. Вже тоді в професійній музиці Львова практично існував чотири, восьми, дванадцятиголосий партесний спів. У відповідності до цього можемо говорити про пам'ятки музично-теоретичної думки на Україні, що належать до першої половини XVII ст., зокрема, про Київський посібник з музичної грамоти, сольмізації, а також початкової науки композиції за правилами партесного акордового багатоголосся «Наука всяя музикії а ще хоцещи, чоловіче, розуміти Київское знамя і пінее чинно сочиненное» складений невідомим автором. Даний посібник має цікаві особливості регіональної орієнтації, зокрема, зв'язок з народно-пісенною стихією України, також виявляє значний вплив Західно-Європейської музичної теорії в більш давньому вигляді.

З початку XVII ст. центром освіти стає Київ. Тут остаточно сформувалася нова школа хорового співу та особливий вид лінійної квадратної нотації – знаменна нотація.

Серед них відрізняється постать киянина Миколи Дилецького – теоретика, педагога й композитора, діяльність якого пов'язана з музичними життям України, Росії, Литви, Польщі. У Росії на кінець 70-х років XVII ст. М.Дилецький став основним теоретиком і реформатором у професійній музиці та музичній педагогіці, а його вплив на музично-теоретичну думку і практику тривав до кінця XVIII ст.

Педагогічній і музично-теоретичній праці М.Дилецького «Грамматика музикальна» приділяють великої уваги не лише вітчизняні, а й зарубіжні дослідники. В цій фундаментальній праці, що була основним посібником для навчання кількох поколінь музикантів на східно-слов'янських землях, Дилецький підсумував майже сторічний розвиток українського хорового

партесного співу та дав методичні узагальнення музичної теорії і практики Середньої та Східної Європи XVII ст.

За змістом та особливостями викладу «Граматику» можна назвати музичним практикумом, тобто посібником для опанування сольмізацією та технікою композиції партесної музики.

Цей стан теорії музики зберігався в Україні до кінця XVIIIст. Серед послідовників М.Дилецького були М.Березовський, Г.Головня, С.Бишковський. В працях цих музикантів теоретична думка постає як цілком спрямована на практичні потреби музикування, що повністю відповідає тенденціям європейського Відродження та етапу переходу до Нового часу.

1. Дилецький М. Граматика музикальна (Підготовка до видання О.С.Цалай-Якименко). – К., 1970.
2. Ісаєвич Я. Братства і українська музична культура XVI-XVII ст. В кн.: Українське музикознавство. Вип.6.– К., 1971.
3. Цалай-Якименко О. Музично-теоретична думка на Україні в XVIIст. та праці М.Дилецького. В кн.: Українське музикознавство. Вип.6. – К., 1971.
4. Ясиновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолаї XVI-XVIIIст. Каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження. – Вп-во «Місіонер», Львів, 1996.

МУЗИЧНА ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ СПІВАКІВ ГАЛИЧИНИ

Софія Меринда,
III курс, музичний
факультет

Національно-культурний розвиток Галичини другої половини XIX-першої половини XX століття становить цілу епоху в розвитку музичного мистецтва, яка характеризується загальним піднесенням духовності, становленням і зміцненням культури, зокрема вокальної. Процес її розвитку тісно пов'язаний з історичними подіями. Перша світова війна, наказні методи керівництва радянського періоду, фашистська окупація під час другої світової війни принесли не тільки тисячі людських жертв, а й знівечили цілий культурний доробок Галичини та спричинили масовий від'їзд української співочої інтелігенції на Захід. Більшість визначних галицьких солістів змушені були поширювати славу української пісні та музики за межами рідного краю.

Такі відомі митці як О.Мишуга, С.Крушельницька, М.Менцинський та чимало маловідомих в Україні співаків, здобувши світову славу, не переставали бути українцями і за кордоном.

До таких майстрів оперного співу належить Іра Маланюк, яка народилась в Станіславові в 1919 р., закінчила природничий факультет Львівського університету та клас вокалу відомого баса Адама Дідюра. З 1939 р. співачка виступала на сцені Львівської опери і була її солісткою. У її репертуарі – твори світової класики та українських композиторів М.Лисенка, Я.Степового, Д.Січинського. В 1944 р. Іра Маланюк виїхала на студії до Відня, де навчалась в знаменитій вагнерівській співачки Анни Бар-Мільдебург. Опісля перебувала на посаді солістки оперного театру в м.Грац, що пов'язано з першими успіхами І.Маланюк в операх В.А.Моцарта, Дж.Верді, Ж.Бізе, Р.Вагнера. З м.Грац співачка переїхала до Цюріху, Швейцарія, здобула неабияку славу. Її провідне мецо – сопрано і альт чули по всій Європі в операх різних епох і стилів, а вагнерівський фестиваль в Байроті 1951 р. зробив Іру Маланюк відомою на весь світ. Саме ролі в “Трістані і Ізольді”, “Трубадурі”, “Перстні нібелунгів” принесли співачці славу. Після успішних гастролей 1952 р. в Буенос-Айресі вона стала членом державної опери в Мюнхені. Вершиною в кар'єрі артистки був виступ в Міланський La Scala в 1954 р., де Маланюк співала партію Ольги в опері “Євгеній Онегін” Чайковського. 1957 р. приніс артистці офіційне визнання – від Баварського міністерства культури вона отримала звання “Kammersangerin”, найвищу нагороду для вокалістів в Німеччині та Австрії. Після завершення виконавської кар'єри Іра Маланюк перейшла до педагогічної діяльності, створила стипендійний фонд для кращих випускників Вищої школи музики в м.Грац, побувала в Україні. І зараз ця непересічна особистість в оперному мистецтві продовжує передавати студентам свій багатий сценічний і життєвий досвід.

Життєпис іншого оперного співака, відомого в світі баса-баритона Йосипа Гошуляка, є відображенням важкого духовного клімату, в якому творили українські митці XX століття перебуваючи в еміграції. Й.Гошуляк працював в Канаді, але все життя вважав себе лише українцем і лише

українським співаком. Він народився в 1922 р. на Тернопільщині. Середню освіту здобув в Чорткові, після чого вчителював на селі. Війна закинула його в 1944 р. в Західну Німеччину. В Мюнхені Йосип Гошуляк брав уроки вокалу у відомого педагога-співака з Києва Дометія Йохи-Березинця. Гошуляк навчався також в Королівській консерваторії Голандії, в знаменитій мадам Ель-Тур. В 1950 р. співак емігрував до Канади, де дебютував в 1954 р. на сцені Канадської опери в м.Торонто, майстерно виконуючи партію Людовіко в опері “Отелло” Дж.Верді. Загалом 50-60 рр. були найпліднішими і найсуттєвішими в творчій біографії артиста: чисельні сольні концерти в Канаді та США, неосяжний репертуар, в якому поєднується світова і українська класика, опери Дж.Верді, Дж.Пуччіні, К.Монтеверді та опери А.Вахнянина, М.Аркаса, С.Гулака-Артемовського, більше ста камерних творів та романсів, українські народні пісні. Ним видані три платівки та касетні записи концертних програм, де переважна більшість – твори українських класиків. Двічі артист побував в Україні з концертами в Києві, Тернополі, Чернівцях, Івано-Франківську. До вершини своєї слави Йосип Гошуляк ішов тернистим шляхом чужини. І сьогодні це чи не єдиний з українських вокалістів старшого покоління, який продовжує чарувати сучасників своїм голосом, будучи великим патріотом і національно свідомим українським митцем.

Таким чином, музична культура Галичини вийшла за межі регіональної та інтегрувала в європейську, постійно взаємозбагачуючись. Цей процес відбувався нерівномірно, залежно від соціально-історичних умов. Однак чим більше світ пізнавав українську пісню, тим більше він захоплювався і схилявся перед українським мистецтвом. Проникаючи в культуру інших народів, творчість галицьких митців не тільки зберегла свою самобутність, а й подарувала світові оригінальні, віками виплекані духовні скарби.

1. Черепанін М. Музична культура Галичини. – К.: Вежа, 1997.
2. Павлишин С. Історія однієї кар'єри. – Львів: Вільна Україна, 1994.
3. Гошуляк Й. І свого не цурайтесь: спогади, листування, матеріали. – Львів: Каменяр, 1995.

Фортепіано – інструмент надзвичайно багатого тембро-динамічного потенціалу. Колосальні ресурси гучності динаміки, великий діапазон (біля 90 клавіш), педалі, що дозволяють створювати різноманітні живописно-колеристичні ефекти, – без сумніву свідчить про калейдоскопічне розмаїття звучності сучасного роаялю.

Шкала динамічних градацій є безкінечною. Її палітра залежить від витонченості сприйняття образного змісту та майстерності виконавця. З динамікою невід'ємно пов'язана і темброва сторона звучання, адже сухий, безбарвний звук необхідний у надзвичайно рідкісних випадках і здебільшого як своєрідна звукова окраса. Формальні форте та піано пов'язані значною мірою з плоским, необ'ємним звучанням, тембрально обмеженим.

Робота над усвідомленістю та виразністю виконання фортепіанного твору загалом є в собі всі необхідні засоби, які дозволяють якнайдетальніше виявити творчий задум композитора: фразування, динамічна палітра, темброві можливості інструменту, різноманітні штрихи, агогічні нюанси тощо. Образний зміст, стиль, характер твору визначають вимоги до виконавця. Автор фортепіанного твору здебільшого сам вказує шлях щодо виконання динаміки та тембру, хоча в цілому застосування у піаністичній практиці динамічних відтінків є поняттям дуже відносним.

У музичній літературі градації гучності позначаються: ppp, pp, p, mp, mf, f, ff, fff. Ретельно розроблено систему позначення динамічних відтінків, де в основному застосовуються італійські терміни. Існуюча типологія гучної динаміки має історичний характер та відображає окремі етапи становлення засобів музичної виразності. Динамічні й темброві можливості фортепіано розвивалися безпосередньо з удосконаленням самого інструменту, з плином часу досягнувши небачених меж.

СЕКЦІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВАВА, ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ТА ДИЗАЙНУ

ГУЦУЛЬЩИНА У ТВОРЧОСТІ ПОЛЬСЬКИХ МАЛЯРІВ
КІНЦЯ ХІХ-ПОЧ. ХХ СТ.

*Ірина Челяк,
У курс, художній
факультет*

Здатність видобувати, як гучні, так і тихі звуки з поступовим переходом від одних до інших (тобто досягненням хвилеподібної динаміки) стало визначальним при назві інструменту “фортепіано” – “форте” – голосно, “піано” – тихо). З винаходом інструменту, сконструйованого італійським майстром Бартоломео Крістофорі в 1709 році і скромно названого спочатку “клавесином з тихим та голосним звуком”, почалася історія найуніверсальнішого та найпопулярнішого в наш час фортепіано і, поряд з цим, нової музики, розвиток якої тісно пов’язаний з технічними, динамічними та тембровими можливостями.

Динаміка та тембр відіграли надзвичайно важливу роль у всіх напрямках та стилях фортепіанного мистецтва. Видатний піаніст-педагог Г.Г.Нейгауз писав: “... рояль є найбільш інтелектуальним з усіх музичних інструментів і, тому охоплює якнайширші горизонти, необ’ємні музичні простори. Адже на ньому, крім усієї безмежної по кількості, невимовної по красі музики, створеної “особисто для нього”, можна виконувати все, що називається музикою: від мелодії пастушої сопілки до гігантських симфонічних та оперних побудов”.

1. Алексеев А.Д. Методика обучения игре на фортепиано.– М.:Музыка, 1978.
2. Грум-Гржимайло Т.Н. Музыкальное исполнительство (Вехи истории. Великие инструменталисты и дирижеры прошлых и наших дней).– М.: Знание, 1984.
3. Коган Г.М. У врат мастерства. Работа пианиста. – М.:Музыка, 1979.
4. Курговський Г.М. Питання фортепіанного виконавства. – К.: Муз.Україна,1982.
5. Любомудрова Н.А. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1982.
6. Цьпин Г.М. Обучение игре на фортепиано. – М.:Просвещение, 1984.
7. Шмидт-Шкловская А.А. О воспитании пианистических навыков. – Л.: Музыка, 1971.
8. Шапов А.П. Фортепианный урок. – М.: Музыка, 1987.

Звернення до природи, побуту, цікавої самотньої культури Гуцульщини було ще з середини ХІХ ст. особливо популярним серед польських митців і знайшло втілення в багатьох жанрах. З роками інтерес до гуцульського краю та побуту тільки підвищувався, цьому сприяли поїздки художників на Україну, де можна було вдосталь намитуватися незвичайною мальовничою природою, створити безліч прекрасних замальовок з життя та побуту гуцулів.

Кінець ХІХ-поч.ХХ ст. позначений активністю культурного життя: розвитком виставкової діяльності та інших мистецьких акцій, які проходили в тогочасних культурних центрах – Львові, Кракові, Варшаві, Станіславові.

У 1912 році у Львові був скромно відзначений незвичайний в історії львівських мистецьких кіл п’ятдесятирічний ювілей художника Северина Обста (1847-1917), була відкрита виставка, де маляр представив усі свої найкращі мистецькі твори. В той час його знав та цінував “цілий Львів” – як сказано у статті до польського щомісячника культури [6], – вічний “ідеаліст”, мрійник і фантаст – ось такий Обст і у своєму мистецтві, яке справді він любить і якому вже стільки років віддано службу.

Найбільшою заслугою його є те, що він один з перших звернув увагу на Гуцульщину, де після навчання за кордоном найдовше перебував, займаючись народознавством, з любов’ю збираючи вже поволі гинучі вироби народних умільців. В своєму мистецькому доробку він залишив велику кількість образів цього колоритного люду, його природи, звичаїв, обрядів, ремесел. В своїх творах з народного побуту Северин Обст змальовував не тільки характерний

національний одяг, а й внутрішній світ, настроїв, душевний стан, ментальність народу, що свідчить про неабияку майстерність митця.

Дуже цікавою є серія робіт Обста “Гуцульські типи“, де він змальовує сцени з життя гуцулів. Ця серія у листівках була видана у Львові у 1939 році у видавництві “Русалка“, редактором якого в той час був Григорій Гануляк. Найвідоміші твори з цієї серії: “Гуцул“, “Гуцулка“, “Гуцульська ідилія“, “Зрада” та ін. Яскравий колорит, освітлення, тонко промальовані обличчя людей, деталі їх одягу, пейзаж, – все свідчить про те, що Северин Обст був справді талановитим майстром, вмів виразити через полотна свої внутрішні почуття, роздуми, мрії, муки, страждання.

Після переїзду з Гуцульщини до Львова Северин Обст працював над музейною публікацією “Зразки ужиткового промислу на Русі”. Багата колекція цих графічних малюнків зібрана у Коломийському музеї народного мистецтва Гуцульщини. Народні побутові речі, замальовані Обстом, відрізняються довершеністю, витонченістю ліній, майстерно він передає і матеріал, з якого вони виготовлені – чи то метал, чи то шкіра, чи то дерево... Серед інших художників, що оформляли ці взірці, Северин Обст завжди виконував сам найважчу, найскладнішу та найбільш витончену роботу.

Також митець оформляв обкладинки до цих альбомів, що вміщують взірці ужиткового мистецтва Гуцульщини (вироби з металу та кераміки), виданих у Львові у 1882 році для промислового музею м. Львова, де С.Обст деякий час працював.

Крім того С.Обст працював над ілюстраціями до різноманітних книг та альбомів. Так, у книзі В.Шухевича “Гуцульщина” у 5 томах, яка була видана у Львові у 1901 році, вміщені дві його ілюстрації з зображенням гуцулів та характерних предметів їх побуту, одягу, прикрас тощо.

Твори Северина Обста є яскравою ілюстрацією гуцульського побуту, традицій, звичаїв, обрядів. Вони мали великий вплив на митців ХХ століття, які звернулись до народного жанру з життя гуцулів. Сучасниками Северина Обста,

в творах яких теж прозвучала тема Гуцульщини були: Ярослав Пестрак, Осип Курилас, Олена Кульчицька, Станіслав Дембіцький, та багато інших.

На жаль, людська пам'ять несправедливо обминула ще одного талановитого митця, життя та доля якого тісно переплелись з гуцульським краєм, – Кароля Косака. Він народився у 1896 році у Львові, навчався в Академії Красних Мистецтв у Кракові спочатку у Ігнація Пеньковського, а потім у Владислава Яроцького, наслідуючи його і в той же час шукаючи нові стильові та колористичні особливості у передачі жанрових сцен з життя та побуту гуцулів. У 1938 році у Польщі була видана серія листівок, що вміщувала 16 акварельних ілюстрацій-робіт Кароля Косака. Це були підмічені сцени з життя гуцулів, замальовані автором у с.Татарові, куди він приїжджав на етюди спочатку з вчителем В.Яроцьким, а згодом і сам. Надзвичайно цікавими є насичений, чистий, м'який колорит та композиційні особливості цих робіт, тут немає жодного зайвого мазка, жодного неточного обрису – що свідчить про те, що маляр однаково добре володів як олівцем, так і пензлем, надзвичайно чітко відчував кольорові та тонові співвідношення.

У тому ж році у львівському музеї художнього промислу відбулась виставка, присвячена побуту гуцулів та природі. Свої роботи виставляли серед інших: Г.Горальчек, З.Розвадовський, В.Косак, А.Тирович, К.Косак, Г.Асман.

А нещодавно, у березні 1999 р., у історичному музеї у Кракові була відкрита виставка, присвячена саме гуцульській тематиці у творчості польських та українських малярів кінця ХІХ-поч.ХХ ст. Де експонувались твори Л.Вичулковського, С.Дембіцького, Ю.Косака, В.Шимановського, Т.Аксентовича, С.Обста, В.Косака, В.Яроцького, К.Косака, Я.Пестрака, Т.Сіхульського та багатьох інших.

Незважаючи на те, що Кароль Косак жив та працював у Львові, у жодному музеї Львова немає його творів. Майже усі твори знаходяться у приватних збірках та музеях Кракова, Вроцлава, Гданська, Варшави...

Гудульщина з її мальовничою природою, цікавим колоритним народом, його звичаями та обрядами до цього часу не перестає цікавити багатьох митців.

1. Добровольский Т. История польской живописи.– Краков – Варшава – Вроцлав – Гданьск, 1975.
2. Федорук О. Джерела культурних взаємин.– К.: Мистецтво, 1976.
3. Dobrowolski T. SZTUKA MŁODEJ POLSKI.– Warsh., 1963.
4. INSTYTUT SZTUKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK.– Wrocław – Warszawa –Krakow – Gdansk, 1974.
5. MATERIALY DO DZIEJOW AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH W KRAKOWIE 1895-1939.– Wrocław – Warszawa – Krakow, 1969.
6. SZTUKA. Miesięcznik ilustrowany, poświęcon sztuce kulture.– Lwow, 1912.

ГАЛИЦЬКІ НАРОДНІ ІКОНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ВАСИЛЯ ОТКОВИЧА

Лілія Фаргаш,
V курс, художній
факультет

Іконопис на Україні в XVI –XVIII ст. займав важливе місце серед різних проявів духовної культури народу.

Спроби дослідити особливості української народної ікони припадають на початок ХХ ст. і пов'язані з іменем відомого вченого І.С.Свенціцького, який увійшов в історію українського мистецтвознавства як перший дослідник українського іконопису. Вчений не присвятив окремої роботи народному іконопису, але у своїх дослідженнях не минув питання, котре пов'язане з народним малярством.

Народні майстри виконували складні за змістом і багатопланові за сюжетом твори. До таких відносяться насамперед “Страсті Христові” та “Страшний суд”. У цих композиціях яскраво окреслювались соціальні та світські мотиви, співзвучні епосі. Якраз у таких іконах найповніше виявилася фантазія художника.

Як зазначив В.Откович в своїх працях – народні митці орієнтувалися на твори визнаних майстрів і провідних малярів свого середовища, зберігаючи при цьому власний світ художнього бачення. Митці з народу в основному

дотримувалися традиційної іконографії, але доповнювали її своїм світорозумінням: в своїх полотнах відтворювали соціальні і побутові реалії.

Народне малярство в цілому було більш консервативним, якщо порівнювати його з малярством професійного майстра.

Палітра народного маляра здебільшого скупа, наче приглушена, часом з перевагою кольорів, наближених до гами нейтральних. Втім, народні майстри вже в XVIIст. навчаються добувати досить широку гаму відтінків, моделювати пластику форм. Вони збагачують суто малярські ефекти.

Деякі майстри віддають перевагу прозорому накладанню фарб до того ж холодними тонами. Інші – теплими, насиченим вохристо-коричневим.

Заслуговеє на увагу технологічний бік ікономалярства народних майстрів, які своїми якостями й ефектами майже не поступаються творам професійних митців. Що ж стосується іконографічних канонів, композиційних вирішень та стилів, вони у більшості своїй надають композиціям більш спрощеного вигляду, вдаючись до зміщення пропорцій у бік їх скорочення, а то й деформації. Крім того, варто відзначити, що традиції деяких майстерень переходять з покоління у покоління протягом усього століття, зазнаючи більших або менших змін залежно від рівня творчої індивідуальності митця.

В.Откович вважає, що всякий стиль – це окремий світ почувань, думок і поглядів. Це зіграний оркестр, який ідеально ілюструє пафос доби. Примітив – це скромні, несміливі акорди, в обидвох випадках – відмінні, різні, та разом з тим саме в такому малярстві народного майстра відчувається щось індивідуальне, свіже і безпосереднє, невимушене акцентування, несподіване поєднання. Первісний природний творчий зріст – це щось безконечно важливіше в зародженні мистецької думки, ніж ерудиція.

Саме в творах такого типу спостерігається започаткування нового етапу у трактуванні художнього образу.

Народні митці намагалися стислі сюжети наповнити побутовими реаліями, вкласти своє розуміння змісту, знаходити доступну образну мову,

спрощували іконографію, надавали творам земного характеру. Через традиційні релігійні сюжети на усталені іконографічні схеми вони виражали своє ставлення до суспільних подій. З образами окремих популярних святих у народній уяві пов'язувалася ідея заступництва, добра і справедливості.

Твори народних малярів переважно анонімні і недатовані. Лише поодинокі написи на іконах, скупі архівні відомості дають певну інформацію про народних іконописців і замовників їхніх творів. На сьогоднішній час хіба що з припущенням можна дізнатися хто був автором того чи іншого твору.

Всі припущення і знахідки свідчать про те, що народні майстри походили з нижчих верств суспільства. Вони працювали у невеликих колективах чи поодинокі у провінціях. Малярством займалися міщани, священники, монахи.

Народна традиція у середньовічному малярстві є яскравою сторінкою у художній культурі України, вона є виявом самої душі народу. Вивчення пам'яток народного іконопису свідчить про його непересічну цінність, глибину духовного світосприйняття українського народу.

Ми повинні підтримувати народне малярство і понести його далі.

1. Свенціцька В.І., Откович В.П. Світ очима народних митців. Українське народне малярство XIII-XXст. – Київ: Мистецтво, 1991.
2. Откович В.П. Народна течія в українському живопису XVII-XVIII ст. – Київ: Наукова думка, 1990.
3. Історія українського мистецтва. Т.3.– Київ, 1968.
4. Свенціцький І. Галицька ікона XV-XIX ст. – Львів, 1928

СЕКЦІЯ ЮРИДИЧНИХ НАУК

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЛЕГАЛІЗОВАНИХ ШЛЯХОМ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАСНУВАННЯ

Ігор Мироненко,
III курс, юридичний
факультет

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про об'єднання громадян» від 16.03.92 р. легалізація громадських організацій може здійснюватись і шляхом повідомлення про заснування. Така організація не набуває прав юридичної особи. Для її легалізації необхідно подати заяву встановленого зразка за підписами трьох засновників. Ст. 13 Закону встановлює загальну вимогу, що об'єднання громадян діє на основі статуту. Але оскільки організація не набуває прав юридичної особи, то для врегулювання відносин учасників всередині організації, їм необхідно укласти договір про сумісну діяльність. Можна стверджувати, що статут організації, одноголосно прийнятий засновниками, по своїй суті буде відповідати такому договору. Але такий статут-договір буде не стабільним у разі зміни складу засновників організації.

На мою думку, вказана громадська організація – не юридична особа виходить за рамки простого товариства, передбаченого Главою 38 ЦК України.

1. Її діяльність, крім норм ЦК, регулюється і спеціальним законодавством – Законом України “Про об'єднання громадян”.
2. Така організація, відповідно до вказаного Закону, має специфічні завдання і цілі діяльності.
3. Обов'язковою умовою її створення є легалізація (ст. 14 Закону).
4. Таке утворення законодавчо визнається організацією.

Враховуючи, що учасники організації у сумісній діяльності зв'язані волею інших учасників, а також те, що представники організації будуть діяти в інтересах організації на підставі довіреності, виданої організацією, можна стверджувати, що така організація буде вступати в цивільно-правові і інші відносини від свого імені. Відповідно до ст. 66 ЦК, довіреність від імені

громадської організації видається за підписом осіб, уповноважених на це її статутом (у даному випадку – за підписом усіх учасників, що уклали договір про сумісну діяльність), з прикладенням печатки цієї організації. Таким чином представник буде виступати від імені організації, а не її учасників.

Оскільки Закон України “Про об’єднання громадян” не визначає обсягу прав і обов’язків організації – не юридичної особи то, виходячи з п. 2 ст. 4 Закону України “Про власність” – власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону можна визначити, що дана організація користується усіма правами і обов’язками нарівні з іншими громадськими організаціями, крім обмежень, встановлених законодавством.

Серйозною перешкодою для визнання такої організації юридичною особою є відсутність у організації майна. Усе майно, що складає матеріальну основу діяльності організації, належить її засновникам на праві спільної часткової (або сумісної) власності (ст. 432 ЦК). Хоча в законодавстві вже є прецедент визнання юридичною особою утворення, що немає власного майна, як обов’язкової ознаки юридичної особи. Мова йде про селянські (фермерські) господарства.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що громадська організація легалізована шляхом повідомлення про заснування, належить до специфічних учасників цивільно-правових відносин.

МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЖИТЛА, ЩО НАЛЕЖИТЬ ГРОМАДЯНАМ НА ПРАВІ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ

*Леся Яворська,
ІІІ курс, юридичний
факультет*

Приватизація державного житлового фонду викликала ряд питань, пов’язаних з реалізацією права розпорядження житлом, набутих у приватну власність. Основні питання, пов’язані з приватною власністю на житло регулюють житловий і цивільний кодекси. В них наявна велика кількість суперечностей, що не дозволяє беззастережно застосовувати ці норми.

– законодавець прямо не визначає момент виникнення права власності на житло в громадянина. Ст. 128 Цивільного кодексу не підлягає застосуванню, так, як відчуження квартири у власність громадянину здійснюється без підписання договору.

– В ч. 1 ст. 168 Житлового кодексу зазначено: “Укладений на визначений строк договір найму житлового приміщення в будинку, квартирі, що належить громадянину на праві приватної власності, припиняються після закінчення цього строку, і його може бути продовжено лише за угодою між наймачем та наймодавцем”. А в ст. 260 Цивільного кодексу сказано, що “В разі продовження користування майном після закінчення строку договору при відсутності заперечень з боку наймодавця договір вважається поновленим на невизначений строк...”. “За угодою” і “при відсутності заперечень” – поняття не тотожні.

– Ч. 3 ст. 168 Житловий кодекс наголошує про те, що “...власник будинку (квартири) повинен попередити наймача про наступне розірвання договору за 3 місяці”, як розуміються зі статті усно чи письмово. А в ст. 259 Цивільного кодексу сказано, що це повідомлення має бути обов’язково письмовим.

– В Житловому кодексі в редакції на 1999 р. ще вживаються такі поняття як “соціалістичне співжиття”, надаються певні повноваження Раді Міністрів СРСР, яка вже давно перестала існувати. І це по кількох роках після проголошення незалежності України, прийняття її Конституції.

В застосуванні законодавства закріплено правило, яке полягає в тому, що при наявності суперечностей в законодавчих актах, застосовується спеціальний, а не загальний акт. Але виникає питання, який же нормативний акт буде спеціальним? Що потрібно брати за основу, житло як предмет договору чи право власності на нього?

Метою даної роботи є не трактування законодавчих норм. Автор не вважає за потрібне додавати до вже й так численних ще один погляд на застосування норм, які містять суперечності. Для пристосування житлового законодавства, що стосується житла, що належить громадянину на праві

приватної власності до практичного застосування потрібні рішучі дії з боку законодавців, направлені на внесення змін у житлове законодавство, усунення суперечностей, і скорішого прийняття нових Цивільного і Житлового кодексів. Законодавство повинно бути простим в застосуванні, адже воно призначено для осіб різної правової обізнаності. В наведених вище законодавчих актах важко розібратися навіть юристам -спеціалістам Напрошується висновок, що вони "створені для того, щоб їх обходити", бо трактувати багато таких норм можна по-різному. Однак, відсутність чіткого регулювання питань не може перешкодити реалізації конституційного права громадян – розпоряджатися приватною власністю на свій розсуд.

1. Ваша власність – ви й розпоряджайтеся //ГУ –1993р.–10 червня.
2. Житлове законодавство України: забезпечення житлом , приватизація, субсидії, захист власності// Бюлетень законодавства юридичної практики України. – 1998. – №6.– С.17, 261,227,292,426, 448.
3. Кузьмичова Л., Ткаченко А.Застосування законодавства України про приватизацію державного житлового фонду, проблемні питання // Право України.– № 3-4.– 1994.– С.44.
4. Постанова Пленуму ВСУ від 4.10. 1991 № 7. "Про практику застосування законодавства, що регулює право власності громадян на жилий будинок".
5. Приватизація житла (Повний пакет документів). – Херсон, Вища школа. –1997.

ПОГЛЯДИ НА ДЕРЖАВУ І ПРАВО В М.ДРАГОМАНОВА І СУЧАСНЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

*Олександра Буждиган,
ІІІ курс, юридичний
факультет*

Погляди на державу і право М.Драгоманова сприймалися і сприймаються неоднозначне. Його працями захоплювалися одні, інші – ганили. Народовцям була не до душі критика тероризму, такого живучого і нині. Марксистам не подобалося, що М.Драгоманов вважав марксизм як помилкову і невідповідну до українських потреб їх теорію. Проте І.Франко, М.Павлик поділяли політичні погляди мислителя, під його впливом заснували Українську радикальну партію.

Однозначним є те, що М.Драгоманова треба вважати фундатором вітчизняного лібералізму. Його погляди на державу і право будувалися на засадах класичного лібералізму, який передбачає правову рівність, свободу і

гідність людини, захист індивіда від посягання держави, еволюціоналізм та конституціоналізм [1].

Тому центральним пунктом державно-правової доктрини М.Драгоманова є визнання людської особистості вищою цінністю. Прогрес людства, вважав він, полягає в утвердженні ідеї невід'ємних прав людини. Отже історія свободи – це історія обмеження державної влади, а розподіл державної влади та парламентаризм – необхідні принципи здійснення народної влади, яка важливіша від політичної влади.

Основу його державно-правових вчень, які, з нашої точки зору, мають важливе значення для сучасного державотворення в Україні складають:

по-перше це питання сутності держави і права у зв'язку з різними формами політичної організації суспільства;

по-друге: організація і функціонування місцевого самоврядування;

по-третє: охорона і реалізація прав і свобод громадян [2].

На основі своїх філософських поглядів М.Драгоманов прийшов до важливого висновку, що суть держави полягає не у формі її побудови, а у правах, якими наділені громадяни, змісті правового статусу свободи особи у даній державі та стані прав націй. Звідси і призначення держави – в служінні народів. Так ним було знайдено у політиці «розумну середину» між загальнолюдськими цінностями і національним питанням. Політичне самовизначення нації має шанс на успіх, на думку мислителя, лише тоді, коли під національні почуття будуть підведені загальнолюдські принципи [3].

М.Драгоманов передбачав парламентську державу з засадами самоуправління. Державна влада, відповідно, повинна була ділитися на законодавчу, виконавчу і судову.

Що стосується права, то на думку М.Драгоманова, закон і право мають бути виразником усезагальної волі народу, нації. Отже, лише на цій основі може бути побудований закон. Тому політична боротьба – це боротьба за право, закон, а не за владу. Тепер стає зрозумілим, чому мислитель негативно ставиться до революції, яка нехтує правом і законами.

Детальної характеристики вимагають і погляди М. Драгоманова на громадське самоуправління. Згідно з його концепцією самоуправління повинно було бути на рівні міст, волостей, повітів, з повною можливістю самостійної діяльності. Він вважав, що лише свобода самоуправління може бути міцною гарантією послідовного розвитку демократичної держави. Підкреслимо, що свобода в його розумінні – це політична свобода, яка розвивається в народі «знизу» і розповсюджується від «народу – до держави» [4].

На цій основі М. Драгоманов обґрунтовує ідею політичної децентралізації, основою якої мало стати запровадження самоуправи громад, волостей, повітів, кожна з яких «має свою внутрішню незалежність стосовно інших самоуправ». А держава виступає, як «вільна спілка локальних самоуправ», які забезпечують її цілісність.

Якщо перейти від ідей Драгоманова до сучасності, то треба зауважити, що необхідність ліберальних поглядів є і нині важливими для практичних дій. Однак варто б підкреслити, що для сучасного українського суспільства сьогодні:

по-перше, корисною може бути лише дозована лібералізація, поступове розширення зовнішньої свободи громадян при одночасному зміцненні моральних та правових опор свободи внутрішньої. Ліберальна політика має право на існування лише тоді коли правоохоронні органи зберігають здатність забезпечувати правозаконність і правопорядок;

по-друге: щодо місцевого самоврядування, то погляди Драгоманова досить актуальні. Поки що, ми не слідуємо у повній мірі його ідеям. На наш погляд місцеве самоврядування в нашій країні, знаходиться тільки на початковому рівні. Основною проблемою залишається взаємодія місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій, розподіл повноважень між ними на користь громад.

1. Вступ до політології. Екскурс в історію правничо-політичної думки. / Скиба В., Горбатенко В., Туренко В. – К.: Основи, 1998. – С. 318-319.
2. Основи політичної науки. Курс лекцій. / За ред. Б. Кухти. Вид. 2-ге, перероблене і доповнене, ч. 1. – Львів: Кальварія, 1997. – С. 254.
3. Драгоманов М.М. Вибране. – К., 1991. – С. 469.
4. Українське державотворення: невипробуваний потенціал. Словник-довідник. / За ред. О.М. Мироненка. – К.: Либідь, 1997. – С. 240.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНО-ПРАВОВА ДУМКА НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. (консервативний напрямок)

Ольга Савіна,
III курс, юридичний
факультет

Впродовж цілих століть, навіть тисячоліть, людство і його кращі представники – мислителі, задумувалось над найважливішою і найскладнішою проблемою – удосконалення суспільства, створювали вчення про державу і право. Особливо в ХХ ст. проявляються різні державно-правові теорії, концепції, напрями. На початку нашої доби чітко вирисовується ряд напрямків в державно-правовій думці. Однак з огляду на наше дослідження ми зупинимось лише на консервативному напрямку.

Слово «консерватизм» походить від фр. *conservatisme* і лат. *conservo* – означає прихильність до старого та його збереження, негативне ставлення до нового. Однак дослівний переклад слова не розкриває справжнього змісту консерватизму. Основними принципами консерватизму є моральність, традиції, авторитет, свобода і відповідальність [1].

Консервативного напрямку в Україні дотримувались В.Липинський, С.Томашівський, В.Кучабський та інші. Вони обґрунтували теорію державності України, використавши у побудові своїх концепцій західноєвропейські теорії еліт. Особливо близькою до теорії еліт була концепція «класократії» [2], як форми державного устрою, яка відзначається рівновагою між владою і свободою, між силами консерватизму і прогресу. «Класократія», в розумінні В.Липинського, – це гармонійна політична співдружність хліборобського класу (як консервативної опори держави) з іншими класами. І лише таким чином можна забезпечити державотворення й організацію української нації [3].

Таким чином, важливою у державній доктрині В.Липинського була концепція хлібороба як головної рушійної сили політичного процесу [4]. Бо якраз вона найбільш зберегла традиції, звичаї, особливо духовність, ментальність, що може стати основою для консолідації інших верств і побудови української держави.

Отже, В.Липинський замість класу пролетаріату (як це у Маркса), обґрунтовує клас хліборобів. Він виходить з того, що головним тут є «вічна психологія господаря-хлібороба» [5]. Його життєдіяльність пов'язана з землею і без землі він не бачить ніякого сенсу існування, а це означає – і без Батьківщини. Тому він є справжнім носієм державницької ідеї.

Як бачимо погляди Липинського та його державно-правова концепція будувались на засадах консерватизму, які мають практичне значення для сучасного державотворення в Україні, а саме необхідність збереження віковичних моральних традицій людства, повага до прашурів. Крім цього, важливо зазначити, що українські консерватори були впевнені, що український рух є неповторний і має опиратись на свій власний політичний досвід і, основне, традиції та історію. В цьому зв'язку дуже цінною є думка В.Липинського, який виводив українську державницьку ідеологію із:

1) давніх народних традицій, зокрема з державного досвіду гетьмансько-козацьких часів;

2) на високій етнічній культурі хліборобської спільноти [6].

Не менш важливими для сучасності є погляди консерваторів, в тому числі Липинського, щодо цілісності суспільства, обережності в проведенні суспільних змін (реформ).

Нагадаємо, що консерватизм розуміє суспільство як духовну реальність, що має, по-перше, своє внутрішнє життя і, по-друге, дуже крихку структуру. Теоретики цього напрямку твердо переконані, що суспільство є цілісний організм і з ним недопустимо поводитися, як інженер з машиною. Отже, суспільні недуги треба оздоровлювати поступово – «лікувати часом», а не усувати разовими «хірургічними» зусиллями.

Консерватисти не сприймали ні абсолютизації можливостей людського розуму, ні нав'язування суспільству абстрактної моделі «кращого майбутнього». Отже, не дивлячись на те, що ми сьогодні хочемо побудувати демократичне суспільство з ліберальними засадами, нам потрібний також консервативний підхід в державотворенні. Мається на увазі, щоб була в Україні

консервативна опозиція як противага ліберальній політиці. Звідси можна вивести, на нашу думку, таке незаперечне положення: сильна, по-справжньому дієздатна ліберальна політика можлива тільки там, де існує сильна, здорова консервативно-опозиційна течія. Відсутність її призводить до псевдодемократії, зневаги до законодавства і правопорядку.

1. Вступ до політології. Експурс в історію правничо-політичної думки. / Скиба В., Горбатенко В., Туренко В. – К.: Основи, 1998. – С. 570.
2. Українське державотворення: невипробуваний потенціал. Словник-довідник. / За ред. О.М.Мироненка. – К.: Либідь, 1997. – С. 476.
3. Вступ до політології. Експурс в історію правничо-політичної думки. / Скиба В., Горбатенко В., Туренко В. – К.: Основи, 1998. – С. 432.
4. Основи політичної науки. Курс лекцій. / За ред. Б. Кухти. Вид. 2-ге, перероблене і доповнене, ч. 1. – Львів: Кальварія, 1997. – С. 271.
5. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. / Повне зібрання творів. Т. 6, кн. 1. – К.: Філадельфія, 1995. – С. 20.
6. Вступ до політології. Експурс в історію правничо-політичної думки. / Скиба В., Горбатенко В., Туренко В. – К.: Основи, 1998. – С. 431.

УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВИМ ФОНДОМ ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ КОНДОМІНІУМІВ (об'єднання співвласників)

Євген Мануляк,
IV курс, юридичний
факультет

Кондомініум – специфічна форма володіння нерухомістю (на праві спільної сумісної власності) при якій особа володіє не тільки житловими приміщеннями, але і певною часткою нежитлових приміщень головною метою якої є покращення утримання будинку, використання платежів мешканців на утримання того будинку в якому вони проживають. В об'єднанні співіснують два різновиди приватної форми власності: приватно-індивідуальна, спільна сумісна власність. Існування спільної власності веде до необхідності створення юридичної особи, уповноваженої приймати рішення відносно спільної власності. Кондомініум за своєю формою як найкраще відповідає цим завданням. Наміри уряду перекласти відповідальність за управління та утримання житловими будинками на самих мешканців ні в кого не викликає заперечень. Однак, як це часто буває, існують розбіжності стосовно методів та темпів такого переходу.

Складається враження, що чим більше уряд займається вирішенням цієї проблеми тим чіткіше він усвідомлює серйозність ситуації, яка складається та необхідність вжиття рішучих дій. Першою такою дією стала приватизація квартир – як результат квартири виглядають набагато краще ніж елементи системи загального користування (сходи, ліфти, коридори, дахи). Звідси висновок: – якість ремонту та утримання елементів загального користування може серйозно вплинути на якість (умови) життя в окремій квартирі. Отже коли контроль за якістю робіт у будинку та відповідальність за своєчасне фінансування цих робіт перейде від органів влади до мешканців будинку, можна сподіватись на зміну ситуації. Можна навести ряд потенційних вигод для двох найважливіших учасників в процесі організації кондомініумів: громадян та місцевих органів влади.

Громадяни:

- стають власниками елементів загального користування в будинку;
- мають можливість створити власну управлінську структуру для вирішення проблеми утримання будинку;
- мають можливість покращити фізичний стан будинку та умови проживання в будинку;
- мають можливість контролювати якість ремонтних робіт у будинку;
- мають можливість скоротити витрати на комунальні послуги;
- мають можливість матеріально впливати на порушників загальних домовленостей;

Органи місцевої влади:

- зменшують обсяг витрат з місцевого бюджету та утримання будинків;
- звільняються від проблем, пов'язаних із розрахунком та збором квартирної плати;
- матимуть покращений фізичний стан житлового фонду міста в цілому;
- передають значну частину прав щодо прийняття рішень в частині утримання та використання житлового фонду мешканцями будинків;

У країнах Центральної Європи та СНД приватизація стала вирішальним фактором переходу до ринкової економіки. Саме громадяни, які приватизували своє житло, можуть виступати повноправними учасниками процесу створення об'єднань. Інтереси решти мешканців будинку (які ще не приватизували житло) в процесі створення об'єднань буде представляти міська Рада, правління кооперативу або відповідне відомство. Правова база для створення в Україні кондомініумів була закладена з прийняттям у липні 1992 р. Закону України "Про приватизацію державного житлового фонду". У ст. 10 другого розділу цього Закону зазначено, що "власники квартир у багатоквартирному будинках є співвласниками допоміжних приміщень, технічного обладнання та елементів зовнішнього благоустрою...". Розділ 3 Закону лише передбачав право власників квартир на створення "об'єднань та асоціацій власників окремих квартир та будівель..." для експлуатації та утримання будівлі.

У жовтні 1992 р. КМУ прийняв постанову №572, якою затвердив "Правила користування приміщеннями житлових будинків та прилеглими територіями". Ці правила зокрема уточнювали поняття "спільного володіння". У них йшлося про те, що об'єднання виступає від імені власників квартир в усіх питаннях, пов'язаних з ремонтом та утриманням будинків; описувався процес створення та реєстрації таких об'єднань; перераховувались права та обов'язки об'єднання і його членів; зазначалось, що спільні витрати розподіляються "... пропорційно до загальної площі квартир, зайнятих власниками..."; визначались повноваження загальних зборів об'єднання та деякі процедурні вимоги щодо прийняття рішень. Після прийняття ВРУ Постанови "Про концепцію державної житлової політики" 30.06. 1995 було визначено основні напрямки житлової політики на перспективу.

В цій Постанові вперше наголошується на обов'язковості "об'єднання власників квартир багатоквартирних будинків в товариства з метою забезпечення належного утримання будинків та прибудинкових територій". Постанова КМУ №588 "Про затвердження Положення про порядок організації та діяльності об'єднань, що створюються власниками для управління,

утримання і використання майна житлових будинків, яке перебуває в загальному користуванні" 31.07. 1995. була прийнята в розвиток цього нового напрямку державної житлової політики. У прийнятому Положенні визначено загальний порядок та процедуру організації та ліквідації об'єднань типу кондомініуму. Документ детально описує порядок скликання установчих зборів, механізм подальшого використання майна, яке перебувало у спільному користуванні, визначення спільних видатків, проведення ремонтів та реконструкцій в нових умовах. Важливим є пункт про безкоштовну реєстрацію новостворених кондомініумів та про термін такої реєстрації. Нарешті в самій Постанові дано доручення відповідним відомствам розробити типовий статут кондомініуму, а також спеціальне положення про визначення та закріплення меж прибудинкових територій і передачі цих територій кондомініуму в користування. З юридичної точки зору, об'єднання існує тільки з моменту його державної реєстрації. В будинках, в принципі можуть створюватись і діяти "де факто" об'єднання, в випадку, якщо згідно з Законом України "Про об'єднання громадян" повідомлять про своє створення. З процесом реєстрації пов'язана розробка та прийняття статуту об'єднання, крім того статут та інші необхідні документи мають ще одне не менш важливе значення – вони визначають форму та методи повсякденної діяльності об'єднання. Цілком очевидно, що навіть юридично зареєстроване об'єднання, яке має в наявності необхідний пакет документів, зіткнеться в своїй діяльності з цілим рядом проблем. Так як такий тип об'єднання як кондомініуми для нашої держави досить нове поняття то на сьогоднішній день не існує спеціально розроблених адміністративних процедур, які можуть допомогти об'єднанню в отриманні необхідних послуг або дотацій; не вирішено багато питань оподаткування та квартирної плати за приватизовані квартири. Згідно з Постановою КМУ №588 від 31.07. 95, об'єднання може бути створене з ініціативи двох чи більше власників квартир. Для того щоб пройти процедуру юридичної реєстрації у міськвиконкомі, об'єднання–кондомініум повинне відповідати ряду вимог, які стосуються порядку проведення установчих зборів, а також розробити, оформити і подати у

відповідні органи ряд документів, які передбачені законодавством. Після виконання цих дій об'єднання вважається юридично зареєстрованим. На різних стадіях процесу реєстрації можуть виникнути певні труднощі, перш за все через відсутність чітких вимог та через бюрократичну некомпетентність окремих чиновників. Міська рада або виконком можуть суттєво допомогти об'єднанню в частині скорочення часу і витрат, пов'язаних з реєстрацією.

Установчий договір та статут об'єднання світова юридична практика визнає за два основних документи, які є достатніми для успішної подальшої діяльності кондомініуму. Установчий договір об'єднання повинен чітко визначити та описати межі спільної і приватної власності в будинку. Він складається для того, щоб наперед було зрозуміло, які частини будинку перебувають у спільній власності, а які у приватній, і хто відповідає за утримання та ремонт окремих частин і систем будинку. Крім того договір повинен описувати процедуру вирішення суперечок та внесення поправок до договору та статуту об'єднання, визначає умови припинення своєї дії. Статут об'єднання визначає права та обов'язки окремих членів об'єднання, членів правління, а також об'єднання в цілому. В статуті вказуються форми діяльності та мета діяльності об'єднання, відображаються питання бюджету, бухгалтерської звітності та описуються органи управління об'єднанням та процедури прийняття рішень в об'єднанні (ведення протоколів зборів, організація голосування, порядок виборів і звіт правління). Існує необхідність створення підрозділу у справах об'єднань. Це можна пояснити двома причинами: по-перше кількість будинків що потрапляє під дію вище згаданої Постанови КМУ є дуже значною в будь-якому місті України, по-друге існує проблема підготовки спеціальних документів для реєстрації об'єднання (зокрема технічний паспорт на будинок). Варто також взяти до уваги, що міська адміністрація стосовно об'єднань виступає у двох ролях : вона здійснює реєстрацію об'єднання і одночасно діє як член об'єднання в процесі його формування і функціонування (у випадках з будинками які не є повністю приватизованими). Ці дві ролі характеризуються різними інтересами, що

накладає додаткові труднощі у процесі взаємодії міської влади з об'єднаннями. Крім того, навіть за наявності чіткого законодавства з питань кондомініумів та повній підтримці ідеї організації кондомініумів з боку міської влади, успіх справи залежатиме від того чи достатньо чітко мешканці міста та представники влади уявлятимуть принципи організації кондомініумів та механізм їх функціонування.

Проаналізувавши положення законодавства, можна стверджувати, що створення кондомініумів дасть можливість:

- створення кондомініумів, як засобу управління спільною власністю, сприятиме ефективному здійсненню прав власника;
- створення об'єднання дає можливість покращити сучасний стан житлового фонду;
- на сьогоднішній день чинні законодавчі акти не в достатній мірі регулюють процес утворення і діяльності кондомініумів через декларативність положень та відсутності механізму реалізації матеріального стимулювання;
- створення об'єднання дасть можливість громадянам скоротити витрати на комунальні послуги, покращити умови проживання в будинку;
- на даний час існує проблема, чи можуть громадяни, що об'єдналися, здійснювати підприємницьку діяльність, оскільки у відповідності з чинними законодавчими актами, які регулюють порядок здійснення підприємницької діяльності не передбачено такого суб'єкта підприємницької діяльності – кондомініум (хоч це об'єднання має статус юридичної особи).

1. Проект Житлового кодексу.
2. Постанова КМУ про затвердження «Правил користування приміщеннями житлових будинків та прилеглими територіями» №572.
3. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про порядок організації та діяльності об'єднань, що створюються власниками для управління, утримання і використання майна житлових будинків, яке перебуває в загальному користуванні» від 31.07.95.
4. Закон України «Про приватизацію державного майна» 1992.
5. Постанова ВРУ «Про концепцію державної житлової політики» від 30.06.95.

СЕКЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕСТРУКЦІЇ І ЗШИВАННЯ МАКРОМОЛЕКУЛ ПІД ЧАС ФОТОСТАРІННЯ ПОЛІСТИРОЛУ І ПОЛІПРОПІЛЕНУ

*Світлана Максим'юк,
V курс, природничий
факультет*

Старіння полімерів є досить поширеним процесом і дослідження його закономірностей дає можливість глибше вивчити механізм деградації, що в свою чергу дасть змогу підвищити якість і подовжити тривалість життя виробів з полімерних матеріалів. Під впливом високих температур, світла, вологи і інших факторів в полімерах відбуваються різні фізико-хімічні процеси, які призводять до погіршення цінних властивостей. Ще більш складні процеси протікають в полімерних матеріалах при їх експлуатації, так як при цьому можлива спільна дія вказаних вище факторів разом з механічним навантаженням.

Розроблено і на прикладах фотохімічного старіння полістиролу і поліпропілену випробувано нову методику визначення концентрації розривів і концентрації зшивок за допомогою програмного моделювання. Створено програму, яка моделює кількість розривів і зшивок при деструкції полімеру.

Метою даної роботи було визначення концентрації розривів і зшивок для різних серій зразків полістиролу і поліпропілену опромінених ультрафіолетовими променями при застосуванні різних умов. За допомогою цих даних визначено залежність концентрацій розривів і зшивок від глибини шару в опромінених полімерних зразках, вплив навантаження на співвідношення концентрацій розривів і зшивок при опроміненні полістирольних і поліпропіленових зразків, а також залежність концентрацій розривів і зшивок від часу опромінення.

Отже, визначення концентрацій розривів і зшивок несе багато інформації про фотооксидаційні процеси. Тому кількість розривів і зшивок залежить не тільки від глибини шару полімерних зразків але і від тривалості опромінення. Також встановлено, що при застосуванні механічного навантаження швидкість деградації опромінених зразків зростає.

*Наталія Васильєва,
I курс, природничий
факультет*

Головоногі – примати моря серед безхребетних. Мозок їх складається з чотирнадцяти частин, покритий зачатковою корою з сірих клітин – це диспетчерський пункт пам'яті, захищений хрящовим черепом; через мозок проходить стравохід. Головоногі мають тертку, якою готують пюре зі здобичі. Кров головоногих блакитного кольору, замість гемоглобіну містить дихальний пігмент гемоціанін.

Найцікавішим з органів є реактивний двигун, що складається з воронки – “сопла”, мантійної шліни, мантійної порожнини – “камери згорання” – вода, потрапляючи через щілину у порожнину, з силою виштовхується через воронку, в результаті чого моллюск рухається в протилежний бік. Очі восьминогів подібні до людських. Відрізняються акомодациєю кришталика, зосередженням пігменту при яскравому світлі і в темноті. Є також світлочутливі клітини шкіри. Органи смаку – язик, щупальці, що повзуть до їжі, навіть коли їх відрізати. Органи слуху – два внутрішні міхурці з кришталиками вапна, що виконують також функцію рівноваги. Явище автотомії – відривання щупальця задля врятування життя. Чорнильна бомба – груба підробка власної особи, – загадкове явище, з'ясоване не до кінця. Чорнильний мішок – виріст прямої кишки – складається з резервуару і чорнильної залози, клітини якої набиті зернами фарби. Восьминіг може випорскувати чорнило шість разів підряд, відновлюючи його запас за тридцять хвилин. Дія чорнил на восьминогів смертельна, для людини ж оранжеве забарвлення оточуючого світу – протягом десяти хвилин. Хроматофори – шари, оточені м'язами, набиті фарбою; зміна кольору залежить від очей і присосків. Кожен моллюск має три кольори. Іридіоцисти – брати хроматофорів – надають металічного блиску і лежать під ними, маючи світловідбиваючі заломлюючі «дзеркала», розкладаючи світло на кольори спектру. Фотофори – родичі іридіоцист, – складаються з фотогенного тіла, вистилаючого блискучого шару, лінзи, м'язів повертаючих цей «прожектор». Інший тип біоломінесценції – світлові бактерії, що є прикладом захисту моллюска від хижаків і прикладом економії.

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕСТРУКЦІЇ І ЗШИВАННЯ МАКРОМОЛЕКУЛ ПІД ЧАС ФОТОСТАРІННЯ ПОЛІСТИРОЛУ І ПОЛІПРОПІЛЕНУ

*Світлана Максим'юк,
V курс, природничий
факультет*

Старіння полімерів є досить поширеним процесом і дослідження його закономірностей дає можливість глибше вивчити механізм деградації, що в свою чергу дасть змогу підвищити якість і подовжити тривалість життя виробів з полімерних матеріалів. Під впливом високих температур, світла, вологи і інших факторів в полімерах відбуваються різні фізико-хімічні процеси, які призводять до погіршення цінних властивостей. Ще більш складні процеси протікають в полімерних матеріалах при їх експлуатації, так як при цьому можлива спільна дія вказаних вище факторів разом з механічним навантаженням.

Розроблено і на прикладах фотохімічного старіння полістиролу і поліпропілену випробувано нову методику визначення концентрації розривів і концентрації зшивок за допомогою програмного моделювання. Створено програму, яка моделює кількість розривів і зшивок при деструкції полімеру.

Метою даної роботи було визначення концентрації розривів і зшивок для різних серій зразків полістиролу і поліпропілену опромінених ультрафіолетовими променями при застосуванні різних умов. За допомогою цих даних визначено залежність концентрацій розривів і зшивок від глибини шару в опромінених полімерних зразках, вплив навантаження на співвідношення концентрацій розривів і зшивок при опроміненні полістирольних і поліпропіленових зразків, а також залежність концентрацій розривів і зшивок від часу опромінення.

Отже, визначення концентрацій розривів і зшивок несе багато інформації про фотооксидативні процеси. Тому кількість розривів і зшивок залежить не тільки від глибини шару полімерних зразків але і від тривалості опромінення. Також встановлено, що при застосуванні механічного навантаження швидкість деградації опромінених зразків зростає.

Наталія Васильєва,
I курс, природничий
факультет

Головногі – примати моря серед безхребетних. Мозок їх складається з чотирнадцяти частин, покритий зачатковою корою з сірих клітин – це диспетчерський пункт пам'яті, захищений хрящовим черепом; через мозок проходить стравохід. Головногі мають тертку, якою готують пюре зі здобичі. Кров головногих блакитного кольору, замість гемоглобіну містить дихальний пігмент гемоціанін.

Найцікавішим з органів є реактивний двигун, що складається з воронки – “сопла”, мантийної щілини, мантийної порожнини – “камери згорання” – вода, потрапляючи через щілину у порожнину, з силою виштовхується через воронку, в результаті чого моллюск рухається в протилежний бік. Очі восьминогів подібні до людських. Відрізняються акомодациєю кришталика, зосередженням пігменту при яскравому світлі і в темноті. Є також світлочутливі клітини шкіри. Органи смаку – язик, щупальці, що повзуть до їжі, навіть коли їх відрізати. Органи слуху – два внутрішні міхурці з кришталиками валпа, що виконують також функцію рівноваги. Явище автомотії – відривання щупальця задля врятування життя. Чорнильна бомба – груба підробка власної особи, – загадкове явище, з'ясоване не до кінця. Чорнильний мішок – виріст прямої кишки – складається з резервуару і чорнильної залози, клітини якої набиті зернами фарби. Восьминіг може випорскувати чорнило шість разів підряд, відновлюючи його запас за тридцять хвилин. Дія чорнил на восьминогів смертельна, для людини ж оранжеве забарвлення оточуючого світу – протягом десяти хвилин. Хроматофори – шари, оточені м'язами, набиті фарбою; зміна кольору залежить від очей і присосків. Кожен моллюск має три кольори. Іридіоцисти – брати хроматофорів – надають металічного блиску і лежать під ними, маючи світловідбиваючі заломлюючі «дзеркала», розкладаючи світло на кольори спектру. Фотофори – родичі іридіоцист, – складаються з фотогенного тіла, вистилаючого блискучого шару, лінзи, м'язів повертаючих цей «прожектор». Інший тип біоломінесценції – світлові бактерії, що є прикладом захисту моллюска від хижаків і прикладом економії.

Світлана Кульбанська,
I курс, природничий
факультет

Зелені рослини є базово-функціональною основою існування біосфери в цілому. Вони – творці і першопостачальники органічних речовин для всього живого. Багатогранно використовуючи природні ресурси для потреб суспільства, треба діяти так, щоб не завдавати шкоди, а всемірно примножувати можливості природи. Ми повинні жити не лише сьогоднішнім днем, сьогоднішніми потребами, а дбати про стан природи завтрашнього та майбутніх днів.

Зникають рослини перш за все внаслідок руйнування тих природних екологічних умов, в яких вони можуть рости і розвиватись. Такий стан викликає стурбованість вчених, громадськості, всіх, кому дорога справа охорони рідної природи та доля рідкісних зникаючих видів рослин нашої флори. Велика кількість видів рослин зникає в зв'язку з використанням їх в народній медицині. Широко використовуються такі види із лілійних, як пізноцвіт осінній та лілія лісова. А ці два види занесені до Червоної книги України і є особливо цінними для науки.

Лілія лісова (*Lilium marfagon*) – багаторічна цибулинна рослина родини лілійних, яка поширена в Карпатах, Поліссі. З лікувальною метою використовуються квіти, листки і цибулини. Цибулини їдять свіжими або сушать. В народній медицині лілію лісову використовують при жовтяниці, а також як сечогінний, болезаспокійливий і ранозагоювальний засіб.

Жовто-кремова цибулина лілії складається з багатьох лусок. Стебло, заввишки 50-150 см, покрите червонуватими крапками. Цілокраї листки (верхні і нижні) – чергові, середні – зібрані у кільце. Ясно-пурпурові з темними плямами квіти, зібрані у верхівкові рідкі китиці, цвітуть у червні-липні. Плід – шестигранна коробочка з гострими ребрами. Розмножується насінням.

Пізньоцвіт осінній (*Colchicum autumnales*) або осітник виділяється блідо-рожево-бузковими квітами на спорожнілих вологих луках. Бувьбоцибулини глибоко заховані у ґрунті. Квіти мають довгу трубку, заглиблену в землю. Зав'язь захована у землі. Після запилення мухами чи бджолами плоди формуються під землею.

Ці гіркі на смак осінні квіти мають отруйні властивості. Свіжі рослини, бувьбоцибулини викликають ураження шкіри.

Пізньоцвіт осінній використовується для лікування невралгії, для розширення капілярів. Алкалоїд пізньоцвіту осіннього – колхіцин порушує і затримує розщеплення хромосом при поділі клітинних ядер. Цю властивість використовують для боротьби із злоякісними пухлинами. Алкалоїд колхамін застосовується при лікуванні ракових захворювань шкіри.

Хоч які цінні не були б ці види в лікувальному значенні, використання їх необхідно зменшити, а слід дбати про охорону та відновлення їхніх популяцій.

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЖЕМИ ОНКОЗАХВОРЮВАНОСТІ В УКРАЇНІ

*Оксана Левицька,
I курс, природничий
факультет*

Проблема зростання частоти онкологічних захворювань (злаякісних новоутворень) населення є однією з актуальних медичних проблем не лише в Україні, а й у світі. Значна частина захворювань людей (більш ніж 70%), в тому числі і онкозахворювань, обумовлена впливом факторів навколишнього середовища, серед яких одним з найпотужніших є радіація. Аварія на Чорнобильській АЕС спричинила забруднення навколишнього середовища значними кількостями таких радіоізотопів як йод (131), стронцій (90) та цезій (137).

Метою дослідження була спроба встановлення можливого взаємозв'язку між інтенсивністю потрапляння радіоактивних речовин в організм людини та кислотністю (рН) ґрунтів. Вибір такого показника якісного стану ґрунтів як рН не випадковий, і мотивований тим, що проблема закислення вод та ґрунтів, спричинена в значній мірі нагромадженням в атмосфері сполук сірки та азоту з

киснем та наступною їх трансформацією в відповідні кислоти (сірчана, сірчиста, азотна та ін.) і випаданням в вигляді кислотних дощів з наростаючим закисленням ґрунтів та вод, теж належить до актуальних глобальних екологічних проблем людства.

Аналіз фактів дозволив висвітлити низку принципово важливих аспектів цієї проблеми. Зокрема, в умовах підвищеної кислотності ґрунту суттєво зростає міграційна активність (рухливість) багатьох хімічних елементів, в тому числі і радіоактивних цезію та стронцію, і, як наслідок – значно активізується процес їх переходу з ґрунтів, через кореневу систему, в рослинні організми, де їх концентрація може зростати в декілька разів в порівнянні з фоновими показниками. Беручи до уваги сказане, а також враховуючи відомі міграційні шляхи хімічних елементів в живих організмах, логічним буде припущення щодо суттєвого зростання кількості радіоізотопів та важких металів, ряд яких володіє канцерогенними властивостями, в людському організмі. На цьому фоні досить чітко прослідковується і наступна ланка ланцюга: в умовах зростання концентрації вказаних елементів в тканинах організму людини, імовірність збільшення кількості онкозахворювань виглядає очевидною.

Таким чаном, можна припустити, що між ступенем закисленості ґрунтів та ростом частоти злаякісних новоутворів людини існує пряма залежність, а вирішення проблеми закисленості ґрунтів може позитивно вплинути на стан онкозахворюваності населення в Україні.

НОВИЙ МЕТОД ОБРОБКИ ДАНИХ ГЕЛЬ-ЗОЛЬ АНАЛІЗУ В ЛОГАРИФМІЧНИХ КООРДИНАТАХ

*Галина Король,
V курс, природничий
факультет*

Процеси зшивання макромолекул мають важливе значення у промисловій модифікації полімерів [1]. Для оптимізації технології зшивання необхідно знати концентрацію зшивок у полімерній речовині. Найбільш простим і доступним методом дослідження кількості зшивок у полімерах є золь-гель аналіз, обробку

експериментальних даних якого можна виконувати різними методами. Найбільшу популярність серед дослідників знайшло т.зв. рівняння Чарлзбі-Піннера. Разом з тим, дане рівняння є справедливим тільки для полімерів з початковим найбільш ймовірним ММР. Деякі дослідники застосовують напівемпіричні формули, які являють собою модифіковані рівняння Чарлзбі-Піннера. З іншого боку, існує давно відомий метод обробки даних золь-гель аналізу в логарифмічних координатах. Цей метод не знайшов широкого застосування, оскільки коефіцієнти нахилу ліній апроксимації залежать від форми початкового розподілу. Разом з тим, вплив форми молекулярно-масового розподілу на коефіцієнти нахилу логарифмічно-логарифмічних залежностей кількісно досліджено в недавній статті [2]. Встановлено, що для полімерів з початковим молекулярно-масовим розподілом типу Шульца-Цімма взаємозв'язок між масовою часткою золю S і коефіцієнтом зшивання δ дійсно описується простою формулою: $\ln S = -K \cdot \ln \delta$. Коефіцієнт зшивання δ пропорційний радіаційній дозі опромінення g , а величина коефіцієнта нахилу K залежить від ширини початкового молекулярно-масового розподілу. В даній роботі перевірено достовірність вказаного співвідношення на реальному експериментальному матеріалі з фотохімічного зшивання поліолефінів. Практично в усіх досліджених випадках логарифм вмісту золю виявляє пряmolінійну залежність від логарифма часу опромінення. Ступінь відхилення експериментальних даних від пряmolінійних залежностей кількісно оцінено за коефіцієнтом достовірності. Більшість значень коефіцієнтів достовірності перевищують величину 0,9, що підтверджує досить високу лінійність отриманих залежностей. Разом з тим, побудовані залежності мають різні коефіцієнти нахилу, дещо відмінні від теоретичних передбачень. Точка перетину апроксимаційної прямої з горизонтальною віссю (тобто точка гелю) визначається за коефіцієнтами лінійної апроксимації. Дійсно, за умови $y = 0$ рівняння ($y = mx + b$ в задане комп'ютерною програмою) трансформується до

$$m \cdot x = -b$$

звідки $x = -b/m$. Оскільки в нашому випадку $x = \lg \tau$, то

$$\tau = \exp(-b/m) \quad (4)$$

Таким чином, точка перетину апроксимаційної прямої з горизонтальною віссю (тобто точка гелю) визначається за коефіцієнтами лінійної апроксимації: m і b . Точність визначення точки гелю таким методом можна оцінити за величиною параметра R^2 : чим більше наближаються експериментальні точки до прямої, тим більше значення має параметр R^2 і відповідно більшу точність має значення точки гелю. Обробка результатів золь-гель аналізу легко виконується шляхом побудови експериментальних даних в логарифмічних координатах за допомогою електронних таблиць.

1. Качан А.А., Замотаев П.В. Фотохимическое модифицирование полиолефинов. – К.: Наукова думка, 1990. – С. 79-81, 111-179.
2. A.Shyichuk. A way to gel-point determination. Eur. Polym. J. Vol. 32, No. 9, p. 1167-1168, 1996.

ОСОБЛИВОСТІ ЕНТОМОФАУНИ ПРИКАРПАТТЯ

*Володимир Третяк,
I курс, природничий
факультет*

З загального числа видів існуючих на землі на долю комах припадає близько 70%. Число вже описаних видів наближається до мільйона, але щодня, щомісяця, щороку знаходять все нові і нові види. Тому сьогодні, на думку багатьох вчених, існує більше 2-х мільйонів видів комах.

Великим багатством і різноманітністю відзначається і ентомофауна Прикарпаття, яка є однією з найбагатших у Східній Європі. Найбільш поширеними і відомими є представники родин:

Жужелиці (Carabidae) (жужелиця польова (*C. cancellatus*), красотім пахучий (*Calosoma sycophanta*)), пластинчатовисі жуки (Scarabaudae) (звичайний гнойовик (*Geotrupes stercorarius*), хрущ (*Melolontha melolontha*)), сонечко (Coccinellidae), вусачі (Cerambycidae), (вусач альпійський (*Rasalia alphina*)), бджоли (Apidae), (медоносна бджола (*Apis mellifera*)), мурахи (Formicidae), (жовтий лісний (*F. rufa*), чорний лісний (*F. Fusca*)), кавалери або парусники (Papiloridae), (махаон

(*P.machaon*), аполлон (*Parnasius apollo*)), німфаміди (*Nymphalidae*) (денне павлине око (*Inachis Io*), адмірал (*Vanessa atalanta*)).

Детальніше зупинимося на ряді лускокрили або метелики (*Lepidoptera*), що є одним з найбільших у класі комах (*Insecta*). Напевно не знайдеться людини, яка б не знала і не захоплювалася метеликами, як захоплюються прекрасними квітами. Ще в III ст. до н.е. Арістотель описав декілька видів метеликів, пояснюючи їх виникнення з пелюсток квіток, що відірвалися від рослин. Лускокрилі належать до комах, що стоять на одному з найвищих еволюційних шаблів, на що висуває їх розвиток з повним перетворенням. На сьогодні вченими описано і названо більше 100 тис. видів лускокрилих і підраховано, що кожен десятий вид комах належить до великого ряду метеликів: Мільярди представників видів яких зустрічаються на всій планеті.

В результаті аналізу літературних джерел та матеріалів зібраних протягом 1996-98 рр. На досліджуваній території виявлено близько двадцяти видів метеликів. Три з них занесені до 2-го видання Червоної Книги України. При зборі і виготовленні колекцій, використовувалася методика Козлова М.В. (1971), Мазуриновича Б.М. (1982), Ковеля В.П. (1982). Визначення проводилося за визначником Й.Моухи “Метелики” (Артія. Прага. 1979 р.)

Нами встановлено, що на території Прикарпаття зустрічаються такі види лускокрилих:

Махаон (*Papilio machaon*) зустрічаються на відкритих місцевостях, крила яскраво-жовті, гусінь яскраво забарвлена, кормова рослина – кріп, морква.

Капустянка (*Pieris brassicae*) можна побачити в садах, лугах, гірських долинах. Характерний статевий деморфізм: у самок на передніх крилах дві темні плями, яких немає у самців. Гусінь шкідник сільськогосподарства. Кормова рослина – всі сорти капусти декоративної.

Ріпниця (*Pieris rapae*). Поширення таке ж як і у капустянки. Самець різниться від самки тим, що має дві темні плями на передніх крилах (у самки одна пляма). Кормова рослина – капуста, ріпа.

$$\tau = \exp(-v/m) \quad (4)$$

Таким чином, точка перетину апроксимаційної прямої з горизонтальною віссю (тобто точка гелю) визначається за коефіцієнтами лінійної апроксимації: m і v . Точність визначення точки гелю таким методом можна оцінити за величиною параметра R^2 : чим більше наближаються експериментальні точки до прямої, тим більше значення має параметр R^2 і відповідно більшу точність має значення точки гелю. Обробка результатів золь-гель аналізу легко виконується шляхом побудови експериментальних даних в логарифмічних координатах за допомогою електронних таблиць.

1. Качан А.А., Замотаєв П.В. Фотохимическое модифицирование полиолефинов. – К.: Наукова думка, 1990. – С. 79-81,111-179.
2. A.Shyichuk. A way to gel-point determination. Eur. Polym. J. Vol. 32, No. 9, p. 1167-1168, 1996.

ОСОБЛИВОСТІ ЕНТОМОФАУНИ ПРИКАРПАТТЯ

Володимир Третяк,
І курс, природничий
факультет

З загального числа видів існуючих на землі на долю комах припадає близько 70%. Число вже описаних видів наближається до мільйона, але щодня, щомісяця, щороку знаходять все нові і нові види. Тому сьогодні, на думку багатьох вчених, існує більше 2-х мільйонів видів комах.

Великим багатством і різноманітністю відзначається і ентомофауна Прикарпаття, яка є однією з найбагатших у Східній Європі. Найбільш поширеними і відомими є представники родин:

Жужелиці (*Carabidae*) (жужелиця польова (*C. cancellatus*), красотім пахучий (*Calosoma sycophanta*)), пластинчатовисі жуки (*Scarabaudae*) (звичайний гнойовик (*Geotrupes stercorarius*), хрущ (*Melolontha melolontha*)), сонечко (*Coccinellidae*), вусачі (*Cerambycidae*), (вусач альпійський (*Rasalia alphina*)), бджоли (*Apidae*), (медоносна бджола (*Apis mellifera*)), мурахи (*Formicidae*), (жовтий лісний (*F. rufa*), чорний лісний (*F. fusca*)), кавалери або парусники (*Papilionidae*), (махаон

(*P. machaon*), аполлон (*Parnasius apollo*)), німфаміди (*Nymphalidae*) (денне павлине око (*Inachis Io*), адмірал (*Vanessa atalanta*)).

Детальніше зупинимося на ряді лускокрилі або метелики (*Lepidoptera*), що є одним з найбільших у класі комах (*Insecta*). Напевно не знайдеться людини, яка б не знала і не захоплювалася метеликами, як захоплюються прекрасними квітами. Ще в III ст. до н.е. Арістотель описав декілька видів метеликів, пояснюючи їх виникнення з пелюсток квіток, що відірвалися від рослин. Лускокрилі належать до комах, що стоять на одному з найвищих еволюційних щаблів, на що висуває їх розвиток з повним перетворенням. На сьогодні вченими описано і названо більше 100 тис. видів лускокрилих і підраховано, що кожен десятий вид комах належить до великого ряду метеликів. Мільярди представників видів яких зустрічаються на всій планеті.

В результаті аналізу літературних джерел та матеріалів зібраних протягом 1996-98 рр. На досліджуваній території виявлено близько двадцяти видів метеликів. Три з них занесені до 2-го видання Червоної Книги України. При зборі і виготовленні колекцій, використовувалася методика Козлова М.В. (1971), Мазуриновича Б.М. (1982), Ковеля В.П. (1982). Визначення проводилося за визначником Й.Моухи “Метелики” (Артія. Прага. 1979 р.)

Нами встановлено, що на території Прикарпаття зустрічаються такі види лускокрилих:

Махаон (*Papilio machaon*) зустрічаються на відкритих місцевостях, крила яскраво-жовті, гусінь яскраво забарвлена, кормова рослина – кріп, морква.

Капустянка (*Pieris brassicae*) можна побачити в садах, лугах, гірських долинах. Характерний статевий деморфізм: у самок на передніх крилах дві темні плями, яких немає у самців. Гусінь шкідник сільського господарства. Кормова рослина – всі сорти капусти декоративної.

Ріпниця (*Pieris rapae*). Поширення таке ж як і у капустянки. Самець різниться від самки тим, що має дві темні плями на передніх крилах (у самки одна пляма). Кормова рослина – капуста, ріпа.

РИЗИК ІНФАРКТУ МІОКАРДА У ВИКЛАДАЧІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Ганна Бітнева,
IV курс, природничий
факультет

Інфаркт міокарда (ІМ) – це некротичне вогнище, що виникає внаслідок порушення коронарного кровообігу, найчастіше в результаті тромбозу. У 90-96% випадків в основі ІМ лежить атеросклероз вінцевих артерій, він сприяє тромбозу через звуження просвіту судин та збільшення їх ригідності. Виникненню ІМ сприяють ряд факторів і обставин, таких як: ожиріння (прискорює розвиток атеросклерозу, супроводжується гіпоксією тканин через недостатньо розвинуту масу капілярів), паління (підвищує тонус судин, знижує оксигенацію крові), спадкова схильність до гіперхолестеринемії, гіпертонічна хвороба, надмірне фізичне та психоемоційне напруження, гіпокінезія, гіподинамія та інші.

З метою вивчення загрози ІМ протестовано 46 викладачів художнього, музичного і фізико-магематичного факультетів нашого університету (25 осіб чоловічої статі і 21 – жіночої). Тест на загрозу інфаркту включав перелічені вище фактори ризику. Ступінь ризику ІМ (відсутній, мінімальний, явний, значний) визначали за сумою набраних балів.

Згідно результатів тестування ризик мати ІМ практично відсутній лише у 3 осіб (6,5%), мінімальний ризик встановлено у 27 осіб (58,7%), явний – у 14 осіб (30,4%) і значний – у 2 осіб (4,3%). Статистично достовірної різниці що до ризику ІМ в осіб чоловічої та жіночої статі не виявлено, так само як і суттєво не відрізняється ступінь ризику у працівників різних факультетів.

Найпоширенішими факторами ризику були психоемоційне напруження і стреси (у 42 осіб – 91,3% обстежених) та нераціональне харчування з великою кількістю жирів, солодоців, без всяких обмежень (у 21 особи – 45,6% обстежених). Слід зазначити, що в переважній більшості нехтують принципами раціонального харчування чоловіки (56% проти 23,8% серед жінок), а також викладачі фізико-математичного факультету в порівнянні з художнім і

музичним (58,3% проти 31,8%). Однак, ожиріння I та II ступенів більше як у 2 рази частіше зустрічається у жінок, ніж у чоловіків (38% проти 16%) і є досить поширеним серед працівників музичного факультету (у 60% викладачів).

Що ж до такої згубної звички як паління, то від 10 до 20 цигарок щодня випалюють 26% викладачів (23,8% жінок і 28% чоловіків). Шкідливість паління для здоров'я не усвідомили ще 40,9% викладачів як чоловічої так і жіночої статі художнього та музичного факультетів і лише 12,5% працівників фізико-математичного факультету, причому, виключно чоловічої статі.

Недостатня фізична активність загрожує здоров'ю 21,7% викладачів. У 3-х (6,5%) обстежених виявлена спадкова схильність до гіперхолестеринемії.

Результати проведеного дослідження повинні послужити основою для розробки індивідуальних і загальних програм зміцнення як серцево-судинної системи, так і в цілому фізичного здоров'я викладачів Прикарпатського університету.

1. Дмитренко А.К. Хто ти, людино? Психодіагностичні тести. – Вип. 2: Хто я? – К., 1997. – 52с.
2. Нейко Є.М., Боцюрко В.І. Інфаркт міокарда // Внутрішні хвороби. – Коломия, 1997. – С.287-294.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ОЧИСТКИ ХЛОРОВОДНЕВОЇ АБГАЗНОЇ КИСЛОТИ

*Юлія Долошицька,
V курс, природничий
факультет*

Багато технологічних процесів супроводжуються побічним виділенням хлористого водню. З огляду на екологічні проблеми найчастіше його утилізують в абгазну соляну кислоту, реалізація якої також залишається проблемою.

Абгазна хлороводнева кислота від виробництва аеросилу не містить хлорорганічних домішок, а тому на наш погляд видається цікавою можливість підвищення її якості до рівня вимог на синтетичну кислоту, виробництво якої на Україні практично відсутнє. Щоб позбавитися наявних домішок активного

хлору і дисперсного кремнезему нами досліджено процес комплексної очистки з одночасним використанням відновників і оклеюючих речовин.

Солянокислий гідразин або гідразин-гідрат легко переводять активний хлор в хлористий водень, розпадаючись при цьому з утворенням речовин, не забруднюючих кислоту.

Поліоксіетилен, поліакриламід або желатин навіть в невеликих концентраціях ($\approx 0,2\%$) дозволяють практично повністю позбавитися кремнієвої кислоти за умови її попереднього відстоювання і наступної фільтрації.

Враховуючи незначні затрати, перевагу слід надати желатину. Хлороводнева кислота після такої очистки придатна для синтезу фармацевтичних, харчових та інших продуктів.

ОДЕРЖАННЯ НАПОВНЕНОГО ПОЛІАКРИЛАМІДУ

*Леся Скібіцька,
V курс, природничий
факультет*

Існує виробництво поліакриламідів на Калуському концерні "Оріана" базується на процесі сірчанокислотної гідратації акрилнітрилу з наступною нейтралізацією залишків кислоти і полімеризацією одержаного акриламідів в присутності окисно-відновних систем. Відповідно до стандарту підприємства СТУ-75 метод забезпечує одержання 8%-ного розчину технічного поліакриламідів.

Такий продукт успішно застосовується як флотореагент, коагулянт при очистці руд та в деяких інших процесах. Більш широке застосування стримується його поганим товарним виглядом, обумовленим тягучістю і липкістю, та значними транспортними затратами, оскільки до 92% маси становить вода.

В лабораторних умовах нами відтворені процеси омилання акрилнітрилу та полімеризації акриламідів в присутності високодисперсного діоксиду кремнію.

Колоїдні частинки диоксиду за рахунок реакційноздатних силанольних груп поверхні $\equiv \text{Si} - \text{OH}$ взаємодіють з аміногрупами і при полімеризації одержуємо полімер пришитий до твердої поверхні. Такий продукт поєднує в собі властивості неорганічного і органічного полімерів. Він має пастоподібний вигляд, що значно полегшує роботу з ним і робить його придатним для обробки пряжі і тканин на рівні з крохмалем. Вміст сухої речовини в розчині полімеру можна збільшити в 2-3 рази і відповідно підвищити ефект від його використання.

ПРОБЛЕМИ УТИЛІЗАЦІЇ ПЕТ-ПЛЯШОК НА ПРИКАРПАТТІ

*Тетяна Левчак,
Ірина Сиротинська,
III курс, природничий
факультет*

Поліетилентерефталат (ПЕТ) є складним ефіром терефталевої кислоти і етиленгліколя (або їх похідних). Цей матеріал відомий вже давно як сировина для одержання волокон і філаментних ниток в текстильній промисловості (лавсан) та у виробництві плівок, магнітних стрічок, фотоплівок і т.д. З початку 70-х років він почав застосовуватись в промислових масштабах для виробництва тари. Для цього використовують спеціальний вид матеріалу – ПЕТ, який відрізняється від текстильного більш високою молекулярною масою і в'язкістю, а також покращеними санітарно-гігієнічними нормами (більш низьким вмістом ацетальдегіду – побічного продукту процесу). Необхідний рівень показників пляшкового ПЕТ досягається шляхом твердофазної деполіконденсації полімеру, застосовуваного у віскозному виробництві.

ПЕТ-пляшка не розкладається протягом 80-100 років, що складає загрозу навколишньому середовищу. Існують такі напрямки вирішення цієї проблеми: застосування багаторазової тари (така пляшка витримує 100 і більше оборотів); утилізація ПЕТ-пляшок вторинною переробкою, що включає збирання відходів, сортування і деполімеризацію, під час якої утворюються етиленгліколь і терефталева кислота (для виробництва ламінованих матеріалів, отримання нового полімеру та ін.). Перспективним є також виготовлення

сендвічматеріалів з ряду вторинних полімерів методом співекструзії: шар “вторинного” полімеру (ПЕТ) знаходиться між двома шарами “свіжого” (будь-який полімер, який переробляється співекструзією). Основними механічними методами переробки ПЕТ-пляшок є екструзія, екструзія з роздувом, пресування, а також лиття під тиском, ротаційне формування, термоформування, напилення, зварювання.

Переробкою ПЕТ-пляшок в м.Івано-Франківську займається ЕКВП “МОДУЛЬ” (директор Стасюк Я.М.), єдине на даний час в області. Процес здійснюється наступним чином: ПЕТ-пляшки подрібнюють і загрузають в екструдер, звідки розплавлений полімер попадає в пресформу, де формується готовий виріб. Установа може переробляти до 5 т полімерної упаковки в день. Таким чином можуть виготовлятися: тара для нехарчових продуктів (від цвяхів і гайок до технічних масел і кремів), покрівельна дахівка, конструкційні деталі (електротехнічні деталі, деталі автомобілів і побутової техніки). Але все це потребує спеціальних пресформ, які коштують дуже дорого (найпростіша – 1000 \$).

Тому ЕКВП “МОДУЛЬ” може працювати тільки при підтримці облдержадміністрації або інших фізичних і юридичних осіб, зацікавлених проблемою покращення екологічного стану Прикарпаття.

ТЕРМОСТАБІЛІЗАЦІЯ ЕМУЛЬСІЙНОГО ПОЛІВІНІЛХЛОРИДУ НА СТАДІЇ СИНТЕЗУ СЕКЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

*Тетяна Мельник,
IV курс, природничий
факультет*

Проблема стабілізації ПВХ є дуже актуальною і потребує свого рішення. Особливо цікавою в цьому плані являється предстабілізація емульсійного або суспензійного ПВХ на стадії розпилюючої сушки емульсії або суспензії в потоці гарячого повітря. Для цього стабілізатор розчиняють в водній дисперсії полімера. Такий прийом має переваги, оскільки дозволяє найбільше рівномірно розподілити стабілізатор в полівінілхлориді.

Найчастіше для цього використовують солі неорганічних, слабких кислот, наприклад вуглекислий натрій-соду. Але вони являються сильними коагулянтами латексу ПВХ. Крім того, вони приводять до збільшення поглинання вологи полімерами і погіршують діелектричні характеристики готових ПВХ-композицій.

Для предстабілізації ПВХ на стадії його синтезу нами досліджені різні аміно- і амідовмісні сполуки, в тому числі і поліконденсаційні поліаміди. Останні показали себе ефективними акцепторами хлористого водню. Дякуючи своїй полімерній природі, добрій сумісності з ПВХ і наявності гетрофункціональних груп, поліконденсаційні полімери мають властивості комплексного стабілізатора і можуть конкурувати з традиційними стабілізаторами на стадії переробки ПВХ в готові вироби.

ДОСЛІДЖЕННЯ ХІМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МЕТАЛІЧНОЇ ПОВЕРХНІ ОБРОБЛЕНОЇ ПЕРЕТВОРЮВАЧАМИ ІРЖІ

*Любов Попович,
IV курс, природничий
факультет*

Один із сучасних методів підготовки поверхні є хімічний метод з допомогою перетворювачів іржі.

В лабораторних умовах проведені порівняльні хімічні дослідження, при допомозі крапельного методу Г.В.Акімова, захисних властивостей перетворених продуктів корозії після обробки іржавої поверхні різними перетворювачами іржі на основі о-фосфорної кислоти з добавками жовтої кров'яної солі, оксиду цинку, гідроксінону, гліцерину, таніну, полівінілового спирту, крохмалу, а також на основі подвійного суперфосфату і епоксидно-ляного ґрунту.

Встановлено, що найбільш ефективними є перетворювачі на основі о-фосфорної кислоти з добавкою гідроксінону і гліцерину, добавкою таніну, а також епоксидно-ляний ґрунт.

Застосування захисту з попередньою підготовкою поверхні з допомогою перетворювачів іржі дозволяє виключити із технологічного циклу операцію піскострумної очистки, що поряд з економією коштів, покращує умови праці.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ХІМІЇ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

*Наталія Галюк,
IV курс, природничий
факультет*

Для розквіту будь якої держави народіві потрібні особистості, а не опосередкований громадянин. Тому в корені повинен змінитися підхід до навчання і виховання. Реальним є диференційований підхід до навчання, тобто створення груп на основі виділення тільки деяких рис особистості, які мають безпосереднє відношення до навчання.

Протягом 1,5 року я займаюсь з такою групою учнів на базі Малої Академії наук секція хімії. Зараз це учні 10 класу, і я вже маю можливість аналізувати свою роботу, оцінюючи їхні результати з 9-го по 10-й клас.

Ще на початку занять учням була запропонована анкета, де серед 10 запитань найважливішим для мене було: "Побажання щодо проведення занять". Мені запам'яталось одне: "Щоб ваші заняття не були схожі на шкільний урок". На той час для мене це стало стимулом так організувати свою роботу, щоб учні в повній мірі відчули свою активність в навчальному процесі. Я вважаю, що тільки творчість, а не нудний переказ визначень, понять дозволить побачити живу людину. Мета вчителя – допомогти учню відкрити самого себе, і одне з вирішень цієї проблеми я бачу в роботі з малюнками. Казкова хімія в малюнках! Вона зрозуміла малечі, зацікавлює тих, хто починає вивчати хімію, є розрядкою для старших учнів. Діти підтримали мене, вони малювали, в їх малюнках оживали явища і речовини, вони ставали конкретними і реальними.

В своїй методиці цю форму спілкування я застосовувала на початку, для зацікавлення, тому що все ж таки основним завданням поставали наукові дослідження, доповіді, які розглядаються на засіданнях Малої Академії. Але

тут, спостерігаючи бажання дітей до пошукової роботи, я помічала деякі труднощі при поясненні теоретичного матеріалу. Зокрема, окисно-відновним реакціям не приділена певна увага в стабільному підручнику з хімії для середньої школи. Ще треба зауважити, що в курсі хімії велике місце займає гідроліз органічних сполук – складних ефірів, жирів. Гідроліз солей фактично не розглядається, хоча він простіший і до того ж краще вивчений. Електроліз – тема, яка розглядається в шкільних курсах як фізики, так і хімії. І подібно до того, як у семи няньок дитина залишається без нагляду, так і ця тема часто дається на відкуп самим учням – вони повинні самостійно зв'язати в єдине фізичну і хімічну сторони електролізу. Зрозуміло, що це вдається здійснити не кожному.

Особливим постає питання диференційованого підходу до контролю знань. Я проводила різнорівневу підсумкову роботу, завдання якої згруповані в 3 програми: А, В, С. В програму “С” включено завдання, які перевіряють засвоєння необхідного мінімуму конкретних знань з хімії. Варіант “В” містить завдання середнього рівня складності. Завдання програми “А” потребують здатності вільно використовувати знання в нестандартних ситуаціях. Кожний учень самостійно вибирає програму. Я помітила, що поліпшується психологічний клімат в аудиторії: навіть учні, рівень знань яких невисокий, перестають боятися, відчувають себе комфортно і впевнено. Завдання програми “С” цілком посильні для них, тому їх інтерес до набуття знань зростає. Виконання завдань програми “А” стимулює пізнавальну активність добре підготовлених учнів. Таким чином, витрати праці на розробку диференційованих контрольних робіт повністю виправдані.

Учню, який виявляє талант до хімії, варто пропонувати оригінальні задачі різної складності. Для цього і майбутнім вчителям теж необхідні коментарі та роз'яснення. Тому, я думаю, що студентам при проходженні педагогічної практики став би в пригоді курс “Олімпіадні завдання”. Хотілось би щоб в університеті (принаймі на спецкурсі) студентам розповідалось про науково-педагогічну діяльність вчених-методистів; дотримуючись твердження, що

“особистість виховує особистість”, цікаво було б ознайомитись з життям і працею відомих вчителів хімії.

Реальний результат навчання можна оцінити за рівнем знань, які набули учні. Важче відчутти динаміку в розвитку і вихованні учнів на кожному етапі, але все рівно в їх свідомості відбувається процес накопичення того, до чого я прагну. Що стосується самих учнів, то вони схильно ставляться до подібної роботи, адже вона вносить різноманітність у навчально-виховний процес, дає можливість забезпечувати реальний вибір посильних завдань.

СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

ФІЗИЧНИЙ СТАН, ЯК ОДИН ІЗ КРИТЕРІЇВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Олександр Фотуйма,
III курс, факультет
фізичного виховання і
спорту

Формування людини на всіх етапах її еволюційного розвитку відбулось на тлі активної м'язової діяльності, яка є однією з визначальних умов, що забезпечує нормальну роботу серцевої та дихальної систем, постійність внутрішнього середовища організму тощо. Незаперечним фактом є зв'язок рухової активності з її станом фізичного здоров'я людини, яке в свою чергу визначається резервами енергетичного, пластичного і регулятивного забезпечення функцій організму. Практика фізичного виховання та багаточисельні дослідження дають підставу стверджувати, що фізичний стан студентів суттєво залежить від ефективності процесу фізичного виховання. Проте в доступній літературі я не знайшов єдності в підходах різних авторів щодо визначення цього поняття.

Gasser G.A., Wilson L.A. розглядають фізичний стан, як результат взаємодії різних аспектів рухової діяльності людини і передусім силових, швидкісних, координаційних та аеробних.

Vc. Cloy під фізичним станом розуміє сукупність адаптаційних здібностей організму і його функціональних можливостей, які забезпечують успішну реалізацію рухових завдань.

Simons J., Venend G. дають детальну характеристику фізичного стану, розглядаючи його як рівень адаптації різних морфо-функціональних систем організму. При цьому вони розглядають організм як єдине ціле і вперше виділяють його компоненти-антропобіологічні, фізіологічні і рухові. Міжнародним комітетом по стандартизації тестів, фізичний стан характеризує особистість людини, стан здоров'я, тілобудову і конституцію, функціональні можливості організму, фізичну підготовленість [4].

В зв'язку з цим в останні роки гостро поставлена проблема досконалення навчального процесу у вищих закладах освіти для покращення фізичного стану молоді [2]. Це вимагає переосмислення підготовки фахівців даного профілю та ідентифікацію фізкультурної освіти міжнародним вимогам ЮНЕСКО.

Навчання студентів пов'язують із значними емоційними та інтелектуальними стресами, напруженням. Внаслідок цього знижується фізична і розумова працездатність, емоційні перевантаження ведуть до швидкого знесилення організму в цілому [1]. Більшість занять студенти проводять сидячи. Мале фізичне навантаження дуже небезпечно для здоров'я: біологічний імунітет до вірусів, інфекцій, захворювань і т.д. [5,3]. З року в рік спостерігається тенденція до погіршення стану здоров'я студентів ВЗО. Наприклад, кількість тих, хто був зарахований до спеціальних медичних груп з 6-9% у середніх школах, зростає до 14-17% у ВЗО. Причинами цього явища є політичні, соціальні процеси, що проходять у суспільстві. Як не прикро, але навіть у здорових випускників шкіл і вищих закладах освіти зафіксовано низький рівень їхньої фізичної готовності до служби у збройних силах; кожен третій юнак за станом здоров'я не призивається на військову службу.

На думку провідних фахівців України, суть нової концепції і нової методології державної фізкультурно-спортивної політики полягає у переході від формальної погоні за масовістю – до прагнення досягнути рекреаційно-оздоровчого і профілактичного ефекту, ведення молоддю здорового способу життя.

Аналізуючи літературні джерела слід зробити висновки:

- якість підготовки фахівців залежить від рівня фізичного стану студентів ВЗО;
- фізичний стан-комплекс взаємозв'язаних показників фізичного розвитку і підготовленості;
- фізичний стан і фізична підготовленість студентів контролюється при допомозі тестових випробувань.

1. Войтенко, В.П. Здоровье здоровых: Введ. санологию. – К: Здоров'я, 1991. – С.245.
2. Годик М.А. Контроль тренировочных и соревновательных нагрузок. – М.: ФиС, 1980. – С.134.
3. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України. – К. – С.31.
4. Дильман В.А. Большие биологические часы. – М.: Знание, 1981. – 208 с.
5. Козленко М.П. Виховання у школярів інтересу до фізичної культури і спорту. – К.: Знання, 1982. – 48 с.

ЧИ ІСНУЄ ПРОБЛЕМА АЛКОГОЛІЗМУ І ПАЛІННЯ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ?

Лідія Засць,
IV курс, факультет
фізичного виховання і
спорту

Сьогодні ми з абсолютною точністю можемо говорити про те, що до десятого століття наші предки не були знайомі з п'яним виноградним вином (людство здійснило драматичну помилку з вживанням алкоголю 7-8 тисячоліть назад). З різних документів відомо, що до 16 століття Україна була «тверезою» [1]. Відомий історик М.І.Костомаров писав: «Простий народ пив рідко... тільки під час свят» [2]. «На здоров'я», «За Ваше здоров'я» кажемо ми, піднімаючи келехи. І це правда, тому що у вигляді вина Бог дав нам грандіозне лікарство, продукт харчування і насолоду [3]. Пам'ятаєте Біблію, перше чудо Ісуса Христа? «Пийте кров мою і їжте тіло моє – заповідав він нам, розуміючи під кров'ю – червоне вино, а під тілом – хліб. Це ми нерозумні, звикли все доводити до абсурду, зробили з виноградного вина спирт, потім навчилися робити самогон. При цьому забули, що це не винний спирт і користі від нього немає. І що саме головне, забули про відчуття міри (науково обгрунтовано, що 20 г в добу будь-яких алкогольних напитків, в перерахунку на чистий етанол, не шкодить здоров'ю).

Статистика показує, що з року в рік росте алкоголізація і нікотинізація населення України, в тому числі і молоді. Не дивлячись на загострення проблем, пов'язаних з розповсюдженням пияцтва (негативний вплив на економіку, здоров'я народу, правопорядок і взагалі на всі сторони життя суспільства) і паління (зростання ризику серцево-судинних захворювань і раку

легень) цілеспрямованого антиалкогольного та антинікотинового виховання серед студентської молоді не ведеться.

В зв'язку з цим, ми поставили собі за мету встановити ступінь алкоголізації та нікотинізації студентів університету, що є крайнє важливим для розробки комплексного підходу у вирішенні антиалкогольних і антинікотинових завдань серед студентів.

Для отримання соціологічного зрізу нами проведено анонімне анкетування 1000 студентів (по 500 кожної статі) різних факультетів і курсів.

Аналіз анкетних даних показав, що рівень алкоголізації серед чоловіків склав 86%, а серед жінок – 82%. Серед студентів-чоловіків 15,6% вживають алкоголь один раз протягом тижня, 9,8% – 2-3 рази, 33,3% – тільки на днях народження і 41,3% під час великих св'ят. Щодо студенток, то ці показники відповідно складають 10,0%, 3,6%, 51,3%, 34,2%. Для 52,0% чоловіків і 69,6% жінок одноразова доза алкоголю складає 100 г в перерахунку на 96 градусний етанол. По 150 г одноразово випиває 11,7% студентів і 12,0% студенток. Дозу у 200 г випивають 19,5% чоловіків і 18,4% жінок. Серед тих хто випиває 500 г – 11,8% студентів-чоловіків.

Паління розповсюджене серед 38,9% студентів і 25,5% студенток. При цьому 20,0% чоловіків і 59,2% жінок викурюють в день 1-3 цигарки. Від 4 до 10 цигарок в день палять відповідно 56,2% і 37,0%, а по одній пачці – 23,4% і 3,8%. Більшість почали палити з 15-16 років, тобто ще в школі. Поштовок до початку паління, в основному, була цікавість і приклад друзів. Більша половина (57,6%) вважає, що паління дозволяє зменшити психоемоційне напруження (стрес).

Диференційований аналіз показав, що 7,4% студентів не вживають алкоголь і не палять, 9,4% – тільки палять, 42,5% – п'ють, але не палять і 40,7% – поєднують паління і пияцтво. Серед студенток ці показники відповідно складають: 4,7%, 1,4%, 73,8% і 13,1%.

Хронічні захворювання найчастіше зустрічаються у тих студентів, які тільки палять (40%), або тільки вживають алкоголь (39%). У тих хто поєднує паління і

вживання алкоголю хронічні захворювання зустрічаються у 13%, а у студентів, які не палять і не вживають алкоголь хронічних захворювань не виявлено.

Отже, в результаті соціологічного зрізу встановлено, що вживання алкоголю є доволі розповсюдженим явищем серед студентів. При цьому біля 10% чоловіків і 4% жінок вживають його регулярно. Тривожним є те, що понад 40% схильні одноразово вживати понад 100 г алкоголю. Це в перспективі може призвести як до алкоголізму, так і до передчасного виникнення недуг. Потрібно також констатувати, що рівень нікотинізації серед студенток є надто високим (світовий показник паління серед жінок курить 5%) і очевидно буде зростати, так, як більшість вважають, що паління є засобом ліквідації стресового стану.

1. Соколов Ю. Трезвость. Противокурение //Трезвость й культура. – 1991. –№9. – С.14-19.
2. Костомаров М.І. Твори: в 2 т. – К.: Дніпро, 1990. – Т.2: Повісті //Упоряд. авт. перед. та примітки В.Л.Смілянська. – 780 с.
3. Передерий В.Г. На здоровье //Здоровье й питание. – 1998. – № 3-4. – С.3-5.
4. Щуліменко І. Дари Діаніса в руках Гіпократу // Науковий звіт. – 1999. – №3. – С.14-15.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ НАУК

<i>Олег Власій</i> . ЗАДАЧА З НЕЛОКАЛЬНИМИ УМОВАМИ ДЛЯ РІВНЯНЬ З ЧАСТИННИМ ПОХІДНИМИ ІЗ ЗМІННИМИ КОЕФІЦІЄНТАМИ.....	3
<i>Олеся Фурикевич</i> . РЕКУРЕНТНІ СХЕМИ ДЛЯ УЗАГАЛЬНЕНИХ КВАЗИДИФЕРЕНЦІАЛЬНИХ РІВНЯНЬ ДРУГОГО ПОРЯДКУ.....	5
<i>Степан Королюк, Ярослава Дрояк</i> . КРИСТАЛОХІМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМОДИНАМІЧНОГО П-Р-ПЕРЕХОДУ В КРИСТАЛАХ PbSe ПРИ ДВОТЕМПЕРАТУРНОМУ ВІДПАЛІ.....	7
<i>Любомир Павлюк</i> . КРИСТАЛОХІМІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВЛАСНИХ АТОМНИХ ДЕФЕКТІ У СПЛУКАХ A ^{IV} V ^{VI}	8
<i>Юрій Чижов</i> . КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯВИЩ У КУРСІ ЗАГАЛЬНО ФІЗИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	9
<i>Оксана Палюга</i> . ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ.....	11
<i>Богдан Дутчак</i> . ЗАЛЕЖНІСТЬ МАГНІТНИХ ВТРАТ У МАГНІЙ-ЦИНКОВИХ ФЕРИТАХ РАДІОЧАСТОТНОМУ ДІАПАЗОНІ ХВИЛЬ.....	13
<i>Василь Гавриліс</i> . ВЛАСТИВОСТІ СИСТЕМИ Тl-AI, ОТРИМАНОЇ МЕТОДОМ СПІКАННЯ ПОРОШКІВ У ВАКУУМІ.....	15
<i>Роман Ільницький</i> . ВИЗНАЧЕННЯ ОБМІННОГО ІНТЕГРАЛУ У МАГНІСВОМУ ФЕРИТІ.....	17

СЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

<i>Андрій Пілько</i> . КАРПАТСЬКИЙ РЕКРЕАЦІЙНИЙ КОМПЛЕКС: СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ, ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ.....	20
<i>Оксана Барткова</i> . ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ.....	22
<i>Марія Романюк</i> . ПОДАТОК НА ДОДАТУ ВАРТІСТЬ В СИСТЕМІ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ УКРАЇНИ.....	25

СЕКЦІЯ ІСТОРИЧНИХ НАУК

<i>Григорій Березовський</i> . ВЗАЄМИНИ І.СРЕЗНЕВСЬКОГО З ДІЯЧАМИ НАУКИ І КУЛЬТУРИ НА ДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ.....	29
<i>Ярослава Штанька</i> . РАДЯНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ 1919-1920 РОКІВ.....	30
<i>Ярослав Коземчук</i> . СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНОГО МУЗЕЮ РОДИНИ КОРНЕЛЮКІВ У КОСОВІ.....	33
<i>Мирослав Волощук</i> . РУСЬКО-УГОРСЬКІ ВІДНОСИНИ ІХ-ХІІ ст.	36
<i>Світлана Гевак</i> . ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ В КАМБОДЖІ (1970-1998 pp.): ДОСВІД ВРЕГУЛЮВАННЯ.....	38

СЕКЦІЯ ФІЛОСОФСЬКИХ, ПСИХОЛОГІЧНИХ, ПОЛІТИЧНИХ, РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ НАУК

<i>Віолетта Лапто</i> . ДІАЛЕКТИКА ВІДНОШЕННЯ СУЧАСНИХ ЦЕРКОВ ДО ІДЕЙНИХ ДЖЕРЕЛ ХРИСТІАНСТВА.....	41
<i>Оксана Грінер</i> . МАКС ВЕБЕР – ЗАСНОВНИК ЗАХІДНОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ ХХ ст.	43
<i>Леся Васильківська</i> . ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ В СОЦІОЛОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ПІТРИМА СОРОКІНА.....	45
<i>Лейла Султанова</i> . ПРОБЛЕМА ДІАЛОГУ КУЛЬТУР “ЗАХІД – СХІД” В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ.....	47
<i>Віталій Надурак</i> . ЕКУМЕНІЧНИЙ РУХ В ХХ СТОЛІТТІ.....	49
<i>Ольга Радченко</i> . ЛИСТУВАННЯ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА З МИТРОПОЛИТОМ АНДРЕЄМ ШЕПТИЦЬКИМ.....	51
<i>Михайло Фролов</i> . СУТНІСТЬ КУЛЬТУРИ У “ФІЛОСОФІЇ ЖИТТЯ” Ф.НІЦШЕ І А.БЕРГСОНА.....	53
<i>Наталія Нестеренко</i> . ТРАДИЦІЇ ФІЛОСОФІЇ СЕРЦЯ ЮРКЕВИЧА ТА ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ.....	55
<i>Алла Макарова</i> . ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ІКОНИ.....	57
<i>Олена Легін</i> . «ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА В СТРУКТУРІ ХОСПІСУ».....	59
<i>Вадим Яблін</i> . ІНТУІЦІЯ ЯК ФАКТОР ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ І ДУХОВНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	61
<i>Мирослава Сова</i> . ДІАГНОСТИКА І КОРЕКЦІЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДПІТКОВОМУ ВІЦІ.....	63

СЕКЦІЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК

<i>Сергій Боднар. СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДРАМИ Т.РУЖЕВИЧА "КАРТОТЕКА"</i>	66
<i>Наталія Постолюк. ІВАН ФРАНКО ПРО ТВОРЧІСТЬ АДАМА МІЦКЕВИЧА: КОНЦЕПЦІЯ ПОДВІЙНОЇ МОРАЛЬНОСТІ</i>	68
<i>Наталія Боберська. ГУЦУЛЬЩИНА У ТВОРЧОСТІ СТАНІСЛАВА ВІНЦЕНЗА</i>	69
<i>Олена Арцишевська. ФІЛОСОФСЬКА ЛІРИКА О.С.ПУШКІНА ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА</i>	71
<i>Іван Остащук. МІСТИЦИЗМ ЯК ЗАСІБ ХАРАКТЕРОТВОРЕННЯ У ПОВІСТІ НАТАЛЕНІ КОРОЛЕВОЇ "1313"</i>	73
<i>Наталія Плетенчук. ВІТАЛІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ГЕРОЯ У КОНТЕКСТІ ТВОРЧОСТІ УЛАСА САМЧУКА</i>	76
<i>Оксана Баранівська. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВЗАЄМОВПЛИВИ В АНТРОПОНІМІ ДВОХ СПОРІДНЕНИХ МОВ</i>	79
<i>Інга Філя. СИМВОЛІКА БІЛОГО І ЧОРНОГО КОЛЬОРІВ У ТВОРЧОСТІ АДАМА МІЦКЕВИЧА</i>	82
<i>Наталія Ус. ПРОСТІР І ЧАС У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ЙОСИПА БРОДСЬКОГО</i>	85
<i>Наталія Нешпір. ДИСКУРС: ПРОБЛЕМА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ</i>	87
<i>Галина Станчевська. БУДОВА ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ М.Т.РИЛЬСЬКОГО)</i>	89
<i>Уляна Буграк. ВНУТРІШНЯ ФОРМА СЛОВА Й СИМВОЛІЗАЦІЯ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛ В.СТЕФАНИКА)</i>	91
<i>Роксолана Стефурак. ВНУТРІШНЯ ФОРМА СЛОВА ТА ПОЕТИЧНИЙ ІДІОСТИЛЬ</i>	93
<i>Татьяна Паньків. ЕЛЕМЕНТИ УСНОЇ РАЗГОВОРНОЇ РЕЧІ В СОВРЕМЕННЫХ ГАЗЕТАХ. Леся Ікалюк. АНГЛІЙСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ З ФЛОРИСТИЧНИМИ ТА ЗООЛОГІЧНИМИ ТЕРМІНАМИ</i>	94
<i>Наталія Чикирис. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВЕЛІСТИКИ Е.ХЕМІНГВЕЯ</i>	97
<i>Тетяна Набережна. МЕХАНІЗМ СЕМАНТИЧНОЇ ЗМІНИ ЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОМОВНОГО СЛОВА ПРИ ЙОГО ВЖИВАННІ В ТЕКСТАХ З ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ...</i>	99
<i>Ольга Шевчук. ЕВФЕМІЗАЦІЯ ДЕЯКИХ ПОНЯТЬ БІБЛЕЙСЬКИХ ЗАПОВІДЕЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ</i>	100
<i>Віталій Шиян. ВІДОБРАЖЕННЯ КАРТИНИ СВІТУ ЗАСОБАМИ ВТОРИННИХ НОМІНАЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ</i>	102
	104

СЕКЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

<i>Мирослава Кулеша. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ОСОБИСТОСТІ В ДИТЯЧОМУ ВІСІ</i>	106
<i>Наталія Пуляк. ПРОБЛЕМИ ВИХОВУЮЧОГО НАВЧАННЯ В ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ</i>	108
<i>Оксана Болахівська. ПРОБЛЕМИ ВИХОВУЮЧОГО НАВЧАННЯ В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ</i>	109
<i>Микола Мар'яновський. РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ 7 – 8 КЛАСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ</i>	111
<i>Галина Латиш. ПАПЕРОВА ПЛАСТИКА НА УРОКАХ ХУДОЖНОЇ ПРАЦІ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ТРУДОВИХ УМІнь І НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	113
<i>Оксана Ходан. ОПІКУНСТВО НАД БЕЗПРИТУЛЬНИМИ ДІТЬМИ НА КОСІВЩИНІ</i>	115
<i>Вікторія Барська. ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ</i>	116
<i>Мирослава Куляк. ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ КІНЦЯ ХІХ – ХХ СТ.</i>	118
<i>Віктор Кучер. ЯНУШ КОРЧАК І ОПІКУНЧА ПЕДАГОГІКА В ПОЛЬЩІ</i>	120
<i>Наталія Чагарак. ПЕДАГОГІЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКІ ІДЕЇ АНТОНА КРУШЕЛЬНИЦЬКОГО</i>	122
<i>Марія Мокрицька. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ З АПЛІКАЦІЇ ...</i>	125
<i>Наталія Парина. ОПІКУНСЬКА ПЕДАГОГІКА: СТАН І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ</i>	127

СЕКЦІЯ МУЗИКОЗНАВСТВА

<i>Наталія Цяпута. ТВОРЧА ПОСТАТЬ Я.ЯРОСЛАВЕНКА</i>	130
<i>Світлана Маковійчук. ТВОРЧА СПАДЩИНА Я.Й.ЛОПАТИНСЬКОГО</i>	132
<i>Ірина Дейчаківська. РОЗВИТОК МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНОГО АМАТОРСЬКОГО РУХУ НА ГАЛИЧИНІ</i>	134

<i>Марта Шиян. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ПЕРШИХ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ МУЗИКОЗНАВСТВІ</i>	136
<i>Софія Меринда. МУЗИЧНА ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ СПІВАКІВ ГАЛИЧИНИ</i>	138
<i>Ніна Турчин. ДИНАМІКА ТА ТЕМБР У ФОРТЕПІАННИХ ТВОРАХ</i>	141

СЕКЦІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА, ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ТА ДИЗАЙНУ

<i>Ірина Челяк. ГУЦУЛЬЩИНА У ТВОРЧОСТІ ПОЛЬСЬКИХ МАЛЯРІВ КІНЦЯ ХІХ-ПОЧ. ХХ СТ. ...</i>	143
<i>Лілія Фаргаш. ГАЛИЦЬКІ НАРОДНІ ІКОНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ВАСИЛЯ ОТКОВИЧА</i>	146

СЕКЦІЯ ЮРИДИЧНИХ НАУК

<i>Ігор Мироненко. ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЛЕГАЛІЗОВАНИХ ШЛЯХОМ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАСНУВАННЯ</i>	149
<i>Леся Яворська. МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЖИТЛА, ЩО НАЛЕЖИТЬ ГРОМАДЯНАМ НА ПРАВІ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ</i>	150
<i>Олександра Бурджиган. ПОГЛЯДИ НА ДЕРЖАВУ І ПРАВО В М.ДРАГОМАНОВА І СУЧАСНЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ</i>	152
<i>Ольга Савіна. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНО-ПРАВОВА ДУМКА НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.</i>	155
<i>Євген Мануляк. УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВИМ ФОНДОМ ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ КОНДОМІНІУМІВ</i>	157
<i>Станіслав Бородовський. СПІРНІ ПИТАННЯ ПРИ РОЗІРВАННІ ШЛЮБУ В СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ</i>	163

СЕКЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

<i>Світлана Максим'юк. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕСТРУКЦІЇ І ЗШИВАННЯ МАКРОМОЛЕКУЛ ПІД ЧАС ФОТОСТАРІННЯ ПОЛІСТИРОЛУ І ПОЛІПРОПІЛЕНУ</i>	165
<i>Наталія Васильєва. ГОЛОВОНОГІ МОЛЮСКИ (СЕРНАЛОРОДА)</i>	166
<i>Світлана Кульбанська. БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІКАРСЬКИХ ВИДІВ РОСЛИН ПРИКАРПАТТЯ ІЗ РОДИНИ ЛІЛІЙНИХ, ЯКІ ЗАНЕСЕНІ ДО ЧЕРВНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ ...</i>	167
<i>Оксана Левіцька. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЖЕМИ ОНКОЗАХВОРЮВАННЯ В УКРАЇНІ ..</i>	168
<i>Галина Кероль. НОВИЙ МЕТОД ОБРОБКИ ДАНИХ ГЕЛЬ-ЗОЛЬ АНАЛІЗУ В ЛОГАРИФМІЧНИХ КООРДИНАТАХ</i>	169
<i>Володимир Третяк. ОСОБЛИВОСТІ ЕНТОМОФАУНИ ПРИКАРПАТТЯ</i>	171
<i>Анастасія Спаська. ДАТОМОВІ ВОДОРОСТІ (BACILLARIOPHYTA) ПІСНОВОДНИХ ВОДОЙМ ПРИКАРПАТТЯ</i>	173
<i>Ганна Бітнева. РИЗИК ІНФАРКТУ МІОКАРДА У ВИКЛАДАЧІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ</i>	175
<i>Юлія Долгошицька. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ОЧИСТКИ ХЛОРОВОДНЕВОЇ АБГАЗНОЇ КИСЛОТИ</i>	176
<i>Леся Скібіцька. ОДЕРЖАННЯ НАПОВНЕНОГО ПОЛІАКРИЛАМІДУ</i>	177
<i>Тетяна Левчак, Ірина Сиротинська. ПРОБЛЕМИ УТИЛІЗАЦІЇ ПЕТ-ПЛЯШОК НА ПРИКАРПАТТІ</i>	178
<i>Тетяна Мельник. ТЕРМОСТАБІЛІЗАЦІЯ ЕМУЛЬСІЙНОГО ПОЛІВІНІЛХЛОРИДУ НА СТАДІЇ СИНТЕЗУ СЕКЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК</i>	179
<i>Любов Попович. ДОСЛІДЖЕННЯ ХІМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МЕТАЛІЧНОЇ ПОВЕРХНІ ОБРОБЛЕНОЇ ПЕРЕТВОРЮВАЧАМИ ІРЖІ</i>	180
<i>Наталія Галюк. ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ХІМІЇ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ</i>	181

СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

<i>Олександр Фотуйма. ФІЗИЧНИЙ СТАН, ЯК ОДИН ІЗ КРИТЕРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ</i>	184
<i>Лілія Заєць. ЧИ ІСНУЄ ПРОБЛЕМА АЛКОГОЛІЗМУ І ПАЛІННЯ СЕРЕД СТУДЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ?</i>	186

Матеріали студентської звітно-наукової конференції за 1998 рік
Івано-Франківськ: "Глай"

Літературний редактор: Лілія Зінюк
Художньо-технічне оформлення: Василь Вітенко
Технічний редактор: Олена Бойчук
Комп'ютерна верстка: Віктор Дубовий,
Віра Яремко
Набір: Віра Яремко
Коректор: Лідія Курівчак

Здано до набору: 27.11.99 р.
Підписано до друку: 19.01.2000 р.
Формат 60 x 84/16
Папір офсетн. Літер. гарн.
Ум. друк. арк. 12. Вид. арк. 12.18.
Тираж 300. Зам. 322.

Видавництво "Глай"
Прикарпатського університету імені Василя Стефаника,
76000, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел. 59-60-51